

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO MIASTA CZĘSTOCHOWY**

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

2019, styczeń

SPIS TREŚCI

I.	Wprowadzenie	3
I. 1.	Podstawa prawna, przedmiot i cel prognozy.....	3
I. 2.	Zawartość, główne cele projektowanego dokumentu oraz jego powiązania z innymi dokumentami	5
I. 3.	Metodyka	11
II.	Ocena aktualnego stanu środowiska na terenach objętych projektem oraz na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem	13
II. 1.	Budowa geologiczna	13
II. 2.	Złoża kopalin i ich eksploatacja	15
II. 3.	Rzeźba terenu	16
II. 4.	Gleby	17
II. 5.	Wody	19
II. 6.	Klimat i stan sanitarny atmosfery	25
II. 7.	Biosfera i krajobraz	27
II.7.1.	Obiekty i tereny chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody	29
II.7.2.	Inne obszary cenne pod względem przyrodniczym	35
II. 8.	Zagrożenia środowiska	35
III.	Istniejące problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie prawnej na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 o ochronie przyrody	41
IV.	Ocena projektu studium w aspekcie uwzględnienia celów ochrony środowiska ustanowione na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym	44
V.	Przewidywane oddziaływania na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów	49
VI.	Potencjalne zmiany środowiska w wyniku braku realizacji projektowanego dokumentu.....	51
VII.	Przewidywane oddziaływania na środowisko	53
VII. 1.	Charakterystyka istotnych, z punktu widzenia oddziaływania na środowisko, zmian w kierunkach przeznaczenia terenów.....	53
VII. 2.	Warunki zdrowotne i bezpieczeństwo ludności	54
VII. 3.	Zwierzęta i rośliny oraz różnorodność biologiczną.....	59
VII. 4.	Wody powierzchniowe i podziemne	61
VII. 5.	Klimat i powietrze atmosferyczne	63
VII. 6.	Powierzchnia ziemi i zasoby naturalne	64
VII. 7.	Krajobraz i zabytki	66
VII. 8.	Informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko.....	67
VIII.	Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko	68
IX.	Proponowane metody analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu	73
X.	Streszczenie w języku niespecjalistycznym	75

SPIS TABEL

1	Obszary o różnych funkcjach	8
2	Zestawienie udokumentowanych złóż kopalin na terenie Częstochowy	15
3	Przepływy charakterystyczne rzeki Warty	23
4	Charakterystyki hydrologiczne cieków administrowanych przez ŚZMiUW w Katowicach oddział w Częstochowie	24
5	Wykaz i charakterystyka pomników przyrody	33
6	Zestawienie celów ochrony środowiska zawartych w wymienionych dokumentach oraz ocena zgodności rozwiązań projektowanego dokumentu ze wskazanymi celami, mającymi znaczenie dla projektowanego dokumentu oraz sposób ich uwzględnienia w projekcie studium.....	45
7	Tereny istotnych negatywnych oddziaływań na środowisko, w związku z przyjętymi kierunkami przeznaczenia terenów	53

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

Prognoza oddziaływania na środowisko – mapa w skali 1:10000

I. WPROWADZENIE

I. 1. PODSTAWA PRAWNA, PRZEDMIOT I CEL PROGNOZY

Przedmiotem prognozy oddziaływania na środowisko (zwanej dalej „prognozą”) jest projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy (zwany dalej „studium”).

Projekt ten został sporządzony w związku z Uchwałą Nr 123.XIII.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie przystąpienia do sporządzania zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy.

Projekt dokumentu został sporządzony na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz. U. 2016, poz. 778). Studium, zgodnie z art. 46 pkt 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tj. Dz.U. 2016 poz. 353, z późn. zm.), należy do dokumentów wymagających przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko - postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji dokumentu. Postępowanie to obejmuje w szczególności: (1) uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie, (2) sporządzenie prognozy, (3) uzyskanie wymaganych opinii, (4) zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu.

Zasady i cel sporządzania prognozy oddziaływania na środowisko reguluje rozdział 2 w dziale IV ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku [...] (Prognoza oddziaływania na środowisko). Bezpośrednią podstawę prawną sporządzenia prognozy stanowi art. 51 ust. 1 cyt. ustawy. Celem prognozy jest w szczególności, zgodnie z art. 51 ust. 1 i 2 przywołanej ustawy:

- ocena istniejącego stanu środowiska oraz określenie potencjalnych zmian tego stanu w przypadku braku realizacji projektu studium;
- określenie problemów i celów środowiska istotnych z punktu widzenia projektu studium;
- określenie przewidywanych znaczących oddziaływań na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów oraz na środowisko: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki i dobra materialne z uwzględnieniem zależności między tymi elementami i między oddziaływaniami na te elementy;
- przedstawienie rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji projektowanego dokumentu, w szczególności na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów;
- przedstawienie (przy wzięciu pod uwagę cele i geograficzny zasięg projektu dokumentu, a także cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz integralność tych obszarów) rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie dokumentu (wraz z uzasadnieniem ich wyboru oraz opisem metod dokonania oceny prowadzącej do tego wyboru) albo wyjaśnienie braku rozwiązań alternatywnych (ze wskazaniem napotkanych trudności wynikających z niedostatków techniki lub luk we współczesnej wiedzy);
- określenie proponowanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektu studium oraz częstotliwości jej przeprowadzania.

Zgodnie z art. 53 w związku z art. 57 ust. 1 pkt 2 i art. 58 ust. 1 pkt 2 uoos, zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie został uzgodniony z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Katowicach (pismo WOOŚ.411.40.2016.MG z dnia 24 lutego 2016 r.) oraz z Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w Częstochowie (pismo NS/NZ.522-12/16 z dnia 17 lutego 2016 r.).

Podczas prac nad dokumentacją oparto się o przepisy zawarte w innych ustawach, wraz z powiązаныmi aktami wykonawczymi, w szczególności uwzględniając ustawy: Prawo ochrony środowiska, Prawo wodne, Prawo geologiczne i górnicze, o ochronie przyrody, o lasach, o odpadach, o ochronie gruntów rolnych i leśnych. W trakcie prac dokonano wizji terenu oraz przeanalizowano powiązane z przedmiotem prognozy dokumenty i opracowania oraz zebrane materiały, w szczególności uwzględniono:

- Aktualizacja programu ochrony środowiska dla miasta Częstochowy z uwzględnieniem lat 2010 – 2014 z perspektywą do roku 2017, EKO – LOG Sp z o.o., Poznań 2010;
- Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2015 r. Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2016;
- Cabała S., Gębicki C., Pierzgliński K., Zygmunt J. Przyroda Częstochowy - strefy ochronne i stanowiska cenne przyrodniczo, Częstochowa, 2009;
- geoportal.pgi.gov.pl/midas, geoportal.pgi.gov.pl/igs – dostęp 04.04.2017r.
- Hermański St.: Mapa geologiczno-inżynierska miasta Częstochowy w skali 1:10 000 Objaśnienia, Biuro Badawczo-Projektowe Geologii i Ochrony Środowiska GEOBIOS, Częstochowa 1997;
- Jędrzejewski W. (red.) 2005. Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN, Białowieża (wersja zaktualizowana);
- Mapa obszarów Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) w Polsce wymagających szczególnej ochrony 1: 500 000. Red. A.S. Kleczkowski. Instytut Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej Akademii Górniczo - Hutnicza. Kraków, 1990;
- Mapa Akustyczna miasta Częstochowy, EKKOM Sp z o.o. Kraków, 2012;
- Mapa zagrożenia powodziowego wraz z głębokością wody 1:10000. Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, kwiecień 2015 (M-34-039-C-b-1, M-34-039-C-b-2 i M-34-039-C-b-3);
- Opracowanie ekofizjograficzne dla miasta Częstochowy – aktualizacja. 2015;
- Opracowanie ekofizjograficzne dla miasta Częstochowy. Opracowanie problemowe w zakresie struktury przyrodniczej miasta, ze szczególnym uwzględnieniem korytarzy ekologicznych oraz terenów zieleni, Biuro Rozwoju Regionu w Katowicach Sp. z o.o., 2014.
- Ortofotomapa (nalot z 2015 r.), UM Częstochowa, 2015;
- Parusel J. B., Skowrońska K., Wower A. (red.) 2007. Korytarze ekologiczne w województwie śląskim – koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Etap I. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnej Śląska, Katowice.
- Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Walaszczyki w Częstochowie PLH240028, Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 28 czerwca 2016 r.

- Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ (Uchwała Nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r.)
- Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji, Atmoterm S.A., Katowice 2014;
- Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, 2016;
- Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ (załącznik do Uchwały Nr 435.XXXII.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 1 grudnia 2016 r.)
- Studium ochrony przeciwpowodziowej dla rzeki Warty. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej, 2009 (aktualizacja)
- Uchwała nr IV/48/2/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 10 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego „Orlich Gniazd”, Dz. Urz. Woj. Śl. z 2014 r.;
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory. Dz. U. L 206 z 22.7.1992;
- Rejestr terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów, na których występują te ruchy, dla terenu miasta Częstochowy, UM Częstochowa, 2018;
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Dz. U. Poz. 1348;
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Dz. U. poz. 1409.

I. 2. ZAWARTOŚĆ, GŁÓWNE CELE PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ JEGO POWIĄZANIA Z INNYMI DOKUMENTAMI

Zawartość i główne cele projektu studium

Cel, zasady i tryb sporządzenia studium oraz jego zakres merytoryczny określają w szczególności art. 9 - 13 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 r. Nr 118, poz. 1233).

Wymagania dotyczące zawartości studium (wartości merytoryczne dokumentu) określają także inne ustawy, w szczególności: ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2016 poz. 672, z późn. zm.), ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1651, z późn. zm.), ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 469, z późn. zm.), ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. 2016 poz. 1131), ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 139, z późn. zm.).

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, celem sporządzenia studium jest określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania

przestrzennego, dotyczącej obowiązkowo całego obszaru gminy w jej granicach administracyjnych. Polityka przestrzenna powinna służyć zapewnieniu zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego, uwzględniając jego wymagania (w tym urbanistyki i architektury), walory architektoniczne i krajobrazowe, wymagania ochrony środowiska, ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, walory ekonomiczne przestrzeni, prawo własności, potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa oraz potrzeby interesu publicznego, a także potrzeby w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej, w szczególności sieci szerokopasmowych oraz zapewnienia odpowiedniej ilości i jakości wody do celów zaopatrzenia ludności (art. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Według art. 1 ust. 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, polityka przestrzenna powinna „*dążyć do planowania i lokalizowania nowej zabudowy w pierwszej kolejności na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, w szczególności poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy, z uwzględnieniem innych wymagań ładu przestrzennego, efektywnego gospodarowania przestrzenią oraz walorów ekonomicznych, w tym poprzez dążenie, przy kształtowaniu struktur i rozwiązań przestrzennych do: minimalizowania transportochłonności układu przestrzennego, maksymalnego wykorzystania publicznego transportu zbiorowego jako podstawowego środka transportu, ułatwienia przemieszczania się pieszych i rowerzystów*”.

Studium ma charakter kierunkowy i nie jest aktem prawa miejscowego (art. 9 ust. 5 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym), jednak ustalenia studium, w szczególności określające kierunki zagospodarowania przestrzennego, są wiążące przy sporządzaniu planów miejscowych (art. 9 ust. 4 cyt. ustawy), w których ustala się przeznaczenie terenów oraz określa się sposoby ich zagospodarowania i zabudowy. Projekt planu miejscowego opracowuje się zgodnie z zapisami studium odnoszącymi się do obszaru objętego planem (art. 15 ust. 1), zaś uchwalenie planu wymaga stwierdzenia, że nie narusza on ustaleń studium (art. 20 ust. 1).

Zgodnie z art. 9 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz z rozporządzeniem w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, projekt dokumentu obejmuje, przedstawione w formie tekstowej i graficznej:

- część I - określającą uwarunkowania, o których mowa w art. 10 ust. 1 w cyt. ustawie, wpływające na ustalenia kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego;
- część II - zawierającą ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego (wraz z rysunkiem, przedstawiającym te ustalenia w formie graficznej), a także granice obszarów, o których mowa w art. 10 ust. 2 cyt. ustawy;
- uzasadnienie zawierające objaśnienie przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń projektu studium.

Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego stanowią część studium określającą, w formie tekstowej i graficznej, uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego. Tekst uwarunkowań zawiera 13 rozdziałów:

1. Relacje zewnętrzne: położenie i ranga miasta, powiązania funkcjonalne, bezpośrednie powiązania z gminami sąsiednimi;
2. Struktura funkcjonalno-przestrzenna: układ osadniczy, podział na dzielnice i ich charakterystyka, użytkowanie terenów, funkcje budynków, ład przestrzenny;

3. Sytuacja planistyczna: dotychczasowa polityka przestrzenna, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
4. Środowisko: ukształtowanie terenu i warunki gruntowe. złoża kopalin i ich wydobycie, zasoby wód podziemnych i powierzchniowych, klimat i jakość powietrza, warunki glebowe, rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna, zasoby przyrodnicze, ochrona przyrody, krajobraz, zagrożenia (hałas, pola elektromagnetyczne, poważne awarie, zagrożenie powodziowe);
5. Dziedzictwo kulturowe i zabytki. Dobra kultury współczesnej: stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, ustalenia ochrony w planach miejscowych, ekspozycja Sanktuarium Jasnogórskiego;
6. Demografia; liczba ludności i struktura demograficzna, prognoza demograficzna;
7. Warunki i jakość życia mieszkańców. Infrastruktura społeczna: zasoby i warunki mieszkaniowe, bezpieczeństwo publiczne, stan i ochrona zdrowia, pomoc społeczna, edukacja i kultura, sport i rekreacja, tereny sportowo - rekreacyjne, zieleń miejska;
8. Rynek pracy. Budżet miasta. Gospodarka;
9. Własność gruntów. Tereny zamknięte;
10. Zadania służące realizacji ponadlokalnych i lokalnych celów publicznych;
11. System komunikacji: system drogowy, transport rowerowy, system kolejowy, Lotnisko Rudniki, transport zbiorowy;
12. Systemy infrastruktury technicznej: zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami, system elektroenergetyczny, gazowy i ciepłowniczy, odnawialne źródła energii;
13. Potrzeby i możliwości rozwoju miasta: ogólna ocena sytuacji miasta, bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego stanowią ustalenia projektu studium, obejmują zagadnienia określone w art. 10 ust.: 2, 2a i 3b ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przedstawione w 7 rozdziałach:

1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej oraz w przeznaczeniu terenów: wizja miasta i cele strategiczne określone w Strategii Rozwoju Miasta. Polityka przestrzenna, kierunki zmian w strukturze przestrzennej, kierunki przeznaczenia terenów, wskaźniki i parametry dotyczące zagospodarowania i użytkowania terenów;
2. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego: udokumentowane złoża kopalin, ochrona powierzchni ziemi i gleb, ochrona wód, kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, ochrona powietrza, ochrona przed hałasem, ochrona przed polami elektroenergetycznymi, ochrona przed poważnymi awariami, obszary szczególnego zagrożenia powodzią, ochrona przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego;
3. Obszary oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków: ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków, ochrona dóbr kultury współczesnej;
4. Kierunki rozwoju systemów komunikacji: system drogowy, transport rowerowy, system kolejowy, transport zbiorowy;

5. Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej: zaopatrzenie w wodę, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków, gospodarka odpadami, system elektroenergetyczny, system gazowy, zaopatrzenie w ciepło, system ciepłowniczy, odnawialne źródła energii;
6. Obszary o szczególnych zasadach zagospodarowania: obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego, obszary, na których mogą być sytuowane obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², obszary przestrzeni publicznej, obszary zdegradowane, obszary wymagające przekształceń i rekultywacji, tereny wyłączane spod zabudowy, inne ograniczenia w zagospodarowaniu i zabudowie terenów;
7. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego: obszary, dla których sporządzenie planu miejscowego jest obowiązkowe, obszary, dla których zamierza się sporządzić plan miejscowy.

Realizacja zmian w strukturze przestrzennej gminy będzie realizowana głównie poprzez wyznaczenie obszarów o różnych funkcjach. Dla poszczególnych kategorii obszarów określa się podstawowe lub także dopuszczalne kierunki przeznaczenia terenów zgodne z ich funkcją, możliwe do ustalenia w planach miejscowych jako przeznaczenie terenu. Określa się również podstawowe parametry i wskaźniki urbanistyczne oraz ograniczenia w zagospodarowaniu i zabudowie terenu.

Tab. 1. Obszary o różnych funkcjach

Symbol terenu	Funkcja terenu	Powierzchnia	Udział
		ha	%
SMU	obszary zabudowy śródmiejskiej mieszkaniowo - usługowej	97,8	0,61
UMC	obszary zabudowy usługowo - mieszkaniowej w centrum miasta	70,8	0,44
MWU	obszary zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usług	345,3	2,16
MWN	obszary zabudowy mieszanej wielorodzinnej i jednorodzinnej	427,9	2,68
MW	obszary zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej	335,9	2,10
MUP	obszary zabudowy mieszkaniowej, usługowej i produkcyjnej	135,5	0,85
MN	obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej	1435,2	8,99
MNU	obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami	2311,1	14,47
UMN	obszary zabudowy usługowej i mieszkaniowej	713,7	4,46
U	obszary zabudowy usługowej	230,7	1,44
UZU	obszary zabudowy usługowej z zielenią urządzoną	42,1	0,26
US	obszary sportu i rekreacji	100,3	0,63
UP	obszary zabudowy usługowej z produkcją	1320,3	8,27
PU	obszary zabudowy produkcyjno - usługowej	661,1	4,13
PE	obszar eksploatacji powierzchniowej	46,6	0,29
ZU	obszary zieleni urządzonej	429,9	2,70
ZR	obszary zieleni rekreacyjnej	1128,7	7,07
ZC	obszary cmentarzy	80,5	0,50
ZE	obszary w ciągach dolin oraz cenne pod względem przyrodniczo - krajobrazowym	1508,0	9,44
ZL	obszary lasów	604,8	3,79
RZ	obszary rolnicze i porolnicze	2762,9	17,30
RUP	obszary rolnicze z usługami	75,4	0,47
KDA	obszary dróg publicznych – klasy autostrady	46,8	0,29
KDGP	obszary dróg publicznych – klasy głównej ruchu przyspieszonego	107,6	0,67
KDG	obszary dróg publicznych – klasy głównej	283,1	1,77
KDZ	obszary dróg publicznych – klasy zbiorczej	375,1	2,35

Symbol terenu	Funkcja terenu	Powierzchnia	Udział
		ha	%
KDL	obszary dróg publicznych – klasy lokalnej (wybrane)	37,1	0,23
KX	obszary placów miejskich (wybrane)	6,8	0,04
KK	obszary kolejowe	213,7	1,34
ITK	obszary infrastruktury technicznej – odprowadzanie ścieków	29,1	0,18
ITE	obszary infrastruktury technicznej – elektroenergetyka	6,9	0,04
ITW	obszary infrastruktury technicznej – zaopatrzenie w wodę	2,0	0,01

Powiązania projektowanego dokumentu z innymi dokumentami

Zgodnie z art. 9 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, studium sporządza się przy uwzględnieniu zasad i ustaleń określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju (Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., M.P. z 2012, poz. 252), strategii rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa (Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, Uchwała IV/38/2/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 1 lipca 2013 r., Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+, przyjęty przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr V/26/2/2016 z dnia 29 sierpnia 2016 r., (Dz. Urz. Woj. Śl. z dnia 13.09.2016r., poz.4619) oraz strategii rozwoju gminy (Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ przyjęta Uchwałą Nr 435.XXXII.2016 Rady Miasta Częstochowy z dnia 1 grudnia 2016 r.)

Według KPZK 2030 Częstochowa jest ośrodkiem regionalnym. Wokół miasta wyznaczono obszar funkcjonalny, w którego skład wchodzi otaczające miasto gminy. W wizji przestrzennego zagospodarowania kraju KPZK wskazuje się Częstochowę jako element obszaru metropolitalnego Aglomeracja Górnośląska – Kraków, wraz z włączeniem ośrodków, takich jak Bielsko-Biała i Rybnik. Układ ten jest powiązany z konurbacją Ostrawy w Czechach. Całościowo, obszar ten określany jest jako „układ wielowierzchołkowy”, w którym w wyniku wystąpienia dodatkowych bodźców rozwojowych, zwiększających zakres i pola współpracy, nastąpi intensyfikacja współpracy i zapewnienie synergii rozwoju.

Celem strategicznym KPZK 2030 jest efektywne wykorzystanie przestrzeni i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja wprowadza zasadę pierwszeństwa wykorzystania obszarów już zagospodarowanych przed zagospodarowaniem nowych obszarów (rozwój z pierwszeństwem wykorzystania obszarów już zagospodarowanych, również poprzez rewitalizację obszarów zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie, cechujących się odpowiednimi standardami wyposażenia i zagospodarowania, zakaz rozpraszania zabudowy i rozwoju zabudowy na terenach pozbawionych infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz o trudnym dostępie do podstawowych usług społecznych [przepisy wprowadzono do systemu planowania ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji]). Koncepcja przewiduje również m.in. ustalenie standardów wyposażenia i zagospodarowania przestrzennego terenów zurbanizowanych oraz dostępności do podstawowych usług społecznych.

Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2000+ Częstochowa należy do subregionu północnego i aglomeracji częstochowskiej.

Agglomeracja częstochowska, w skład której wchodzi tylko miasto Częstochowa, to obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym. Obszar ten charakteryzuje się wysokim

poziomem przedsiębiorczości mieszkańców, co przekłada się na dużą liczbę małych i średnich przedsiębiorstw. Aglomeracja posiada duży potencjał związany z rozwojem turystyki, w szczególności turystyki pielgrzymkowej. Wyzwaniem dla Aglomeracji jest dalszy rozwój bazy gospodarczej przez tworzenie warunków dla inwestycji oraz sektora badawczo - rozwojowego. Rozwój obszaru winien być ukierunkowany na wzmacnianie funkcji wielkomiejskich o znaczeniu krajowym i międzynarodowym – zgodnie z potencjałem, zahamowanie nadmiernej migracji ludzi wykształconych i przedsiębiorczych, zmniejszenie poziomu bezrobocia oraz poprawę jakości środowiska.

Plan 2020+ wskazuje na pełnienie przez Aglomerację Częstochowską poza funkcją ośrodka regionalnego, również szeregu funkcji o znaczeniu krajowym oraz jej stabilną pozycję w systemie osadniczym kraju. Określono rolę Częstochowy z Klasztorem Jasnogórskim, jako miejsce kultu religijnego o zasięgu europejskim oraz historycznego ośrodka miejskiego o średniowiecznej genezie.

Z punktu widzenia środowiska, najistotniejszym do osiągnięcia celem jest „przestrzeń – zrównoważone wykorzystywanie zasobów środowiska naturalnego i kulturowego”. Służyć temu powinno:

- utrzymanie istniejących obszarów i obiektów objętych prawnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu oraz zapewnienie ich integralności;
- ustanowienie prawnych form ochrony przyrody dla obszarów i obiektów cennych przyrodniczo, w tym korytarzy ekologicznych, oraz kształtowanie ciągłości systemu obszarów chronionych, oraz regionalnej sieci powiązań przyrodniczych;
- ochrona zasobów wód podziemnych i powierzchniowych;
- ochrona i kształtowanie terenów otwartych dla pełnienia funkcji środowiskowych i rekreacyjnych;
- ochrona dolin rzecznych oraz renaturalizowanie ich wybranych fragmentów, odbudowywanie stref ekotonowych poprzez odtwarzanie roślinności;
- utrzymywanie lub powiększanie powierzchni leśnej;
- rekultywacja terenów zdegradowanych;
- ochrona gleb o najwyższej bonitacji przed przeznaczeniem na cele niezwiązane z produkcją rolną;
- kształtowanie terenów zieleni miejskiej pełniących funkcje rekreacyjne, zdrowotne, estetyczne i przyrodnicze;
- kształtowanie systemu zielonego pierścienia wokół miasta w oparciu o lasy i tereny otwarte.

Strategia Rozwoju Miasta Częstochowa 2030+ na lata 2005-2015 określiła główne cele rozwoju miasta:

- miasto przyjazne dla mieszkańców (wysoka jakość życia);
- miasto konkurencyjne w skali ponadregionalnej;
- miasto spójne społecznie, ekonomicznie i przestrzenie (ochrona bioróżnorodności, rewitalizacja obszarów zdegradowanych, tworzenie efektywnego transportu publicznego, zrównoważony rozwój);

- miasto sprawnie zarządzane (m.in.: ograniczanie zużycia zasobów, przygotowujące się do skutków zmian klimatu);
- miasto z Jasną Górą (tworzenie warunków dla turystyki pielgrzymkowej).

W myśl art. 72 ustawy Prawo ochrony środowiska, projekt studium powinien uwzględniać uwarunkowania wynikające z opracowania ekofizjograficznego (dla projektu studium opracowanie ekofizjograficzne podstawowe zostało sporządzone w 2004 r. i zaktualizowana w 2015 r.).

Przy sporządzaniu projektu studium bierze się ponadto pod uwagę obowiązujące i archiwalne dokumenty planistyczne (obowiązujące studium, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego) oraz decyzje administracyjne wpływające na sposób zagospodarowania terenów (decyzje o warunkach zabudowy i o pozwoleniu na budowę), dokumenty dotyczące środowiska, a także innego rodzaju dokumenty rangi krajowej, regionalnej i miejskiej (polityki, strategie, plany i programy), istotne dla zagospodarowania przestrzennego).

I.3. METODYKA

W trakcie prac nad prognozą zebrano i przeanalizowano materiały archiwalne, przeprowadzono niezbędne prace terenowe, przeanalizowano opracowania ekofizjograficzne i materiały zebrane dla potrzeb tych opracowań. Dokonano identyfikacji obszarów, których zagospodarowanie może ulec zmianie w następstwie realizacji nowych ustaleń studium. Zidentyfikowano możliwe skutki wynikające ze zmiany zagospodarowania terenu, określono i oceniono wpływ tych zmian, przeanalizowano wpływy otoczenia na obszar objęty projektem oraz wpływ ocenianych zmian na obszary sąsiednie. Wskazano także na rozwiązania minimalizujące wpływy negatywne.

Prognoza obejmuje syntetyczny opis i ocenę stanu środowiska w podziale na jego podstawowe elementy. Odnosi się też do możliwych zmian w środowisku w przypadku nieprzyjęcia ocenianego dokumentu.

W części prognostycznej opracowania zawarto ocenę projektowanych ustaleń studium z punktu widzenia ochrony i kształtowania środowiska, sporządzoną z zastosowaniem analizy przestrzennej wspomaganą technikami GIS. Do prezentacji wyników prac posłużono się metodami opisowymi i graficznymi.

Na podstawie diagnozy stanu środowiska i uwarunkowań planistycznych dokonano syntetycznej oceny wpływu projektu studium na środowisko, uwzględniając wagę oraz rodzaj skutków dla środowiska. Oddziaływanie może być bezpośrednie, pośrednie, wtórne lub skumulowane. Skutki oddziaływania mogą być zarówno negatywne jak i pozytywne oraz stałe lub chwilowe.

W ocenie wpływu na poszczególne komponenty środowiska wagę skutków ujęto w trójstopniowej skali:

- **nieznaczne** (wynikające ogólnie z powszechnego korzystania ze środowiska, o bardzo ograniczonym oddziaływaniu);
- **niewielkie** (wynikające ogólnie z powszechnego korzystania ze środowiska, jednak o szerszym oddziaływaniu lub w niewielkim stopniu wykraczające poza powszechne korzystanie ze środowiska, miejscowo zubażające pojedyncze lub nieliczne komponenty środowiska)
- **umiarkowane** (powstałe w wyniku działalności wykraczającej poza powszechne korzystanie ze środowiska, negatywne - miejscowo zubażające pojedyncze lub nieliczne komponenty

środowiska w stopniu nie wykraczającym poza oddziaływania lokalne, pozytywne – zwiększenie stopnia ochrony niektórych komponentów środowiska;

Ponadto oceniono:

- odwracalność procesów - **odwracalny, trudno odwracalny, nieodwracalny**;
- zasięg przestrzenny - **miejscowy** (mieszczący się ogólnie w ramach konkretnej przestrzeni, miejsca, wydzielenia), **lokalny** (mogący dotyczyć skali gminy i ewentualnie najbliższego otoczenia), **ponadlokalny** (mogący dotyczyć elementów środowiska istotnych w skali regionalnej).

W ramach syntetycznej oceny skutków ustaleń studium na środowisko, w podziale na poszczególne tereny wyznaczono 3 kategorie terenów, które prezentuje załącznik kartograficzny oraz tabela nr 7.:

- **skutki mało istotne** – obszary, w przypadku których zmiana funkcji nie wpłynie szczególnie istotnie na stopień zagrożenia dla środowiska;
- **skutki negatywne niewielkie** – zwiększy się presja na środowisko lub pojawią się zagrożenia dla ludzi (potencjalny stopień zagrożenia będzie niski - możliwy do wyeliminowania w prosty sposób, poprzez odpowiednie zagospodarowanie działki budowlanej, w szczególności z uwzględnieniem uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego i zasad zagospodarowania przestrzennego zawartych w studium.

Przy ocenie pod uwagę wzięto m.in.: wpływ na walory przyrodnicze i korytarze ekologiczne, wpływ na gleby, wpływ na wody, w tym retencyjność obszarów i zagrożenie dla użytkowych zasobów wód, a także narażenie na inne zagrożenia i uciążliwości (hałas, promieniowanie elektromagnetyczne, zagrożenie powodziowe, zagrożenie osuwania się mas ziemnych).

Dla poszczególnych terenów ocena skutków ustaleń studium w kontekście oddziaływania na środowisko opiera się na założeniu, że skutkiem jest istotna zmiana dopuszczalnego sposobu zabudowy i zagospodarowania terenu. W tym znaczeniu skutki mogą być zarówno negatywne (np. dopuszczenie funkcji mieszkaniowej na terenach określanych dotychczas jako tereny o funkcji rolniczej), jak i pozytywne (rezygnacja z funkcji terenu dającej możliwość jego zabudowy na rzecz funkcji związanej z zielenią, rolnictwem itd.). Wydzielenia prezentowane na załączniku mapowym pokazują obszar lub część obszaru, dla którego zmieniono kierunki zagospodarowania terenów w studium. W niektórych przypadkach są to obszary już w części zagospodarowane - niepozbawione jednak zupełnie walorów przyrodniczych, cech otwartości terenu lub znajdujące się w strefach zagrożeń.

II. OCENA AKTUALNEGO STANU ŚRODOWISKA NA TERENACH OBJĘTYCH PROJEKTEM ORAZ NA OBSZARACH OBJĘTYCH PRZEWIDYWANYM ZNACZĄCYM ODDZIAŁYWANIEM

II. 1. BUDOWA GEOLOGICZNA

Podłoże skalne obszaru miasta stanowią utwory: triasu, jury oraz czwartorzędu. Utwory mezozoiczne (triasu, jury) zalegają na skałach paleozoicznych, sfałdowanych podczas orogenezy kaledońskiej i waryscyjskiej. Tworzą monoklinę zapadającą pod kątem 1-5° w kierunku północno-wschodnim, ku osi Niecki Miechowskiej.

W spągu utworów triasu zalega nieciągła warstwa zlepieńców dolnego i środkowego piaskowca, pokryta dolomitami marglistymi z wkładkami iłowców i margli o miąższości ok. 60 m. Trias środkowy reprezentują wapienie dolomityczne i wapienie o zmiennym wykształceniu oraz zalegające na nich dolomity diploporowe oraz dolomity z przewarstwieniami iłów i mułowców. W obrębie tych warstw zaliczanych występuje strefa w pełni zdolomityzowana, z okruszczowaniem galena, sfelerytem lub pirytem. Miąższość osadów środkowego triasu wynosi ok. 120 - 160 m. Na opisanych wyżej osadach zalegają bezpośrednio miąższe iły i iłowce lub mułowce.

Osady jurajskie stanowią bezpośrednie podłoże utworów czwartorzędowych w rejonie Częstochowy. Miąższość skał jury jest zmienna, generalnie szybko rośnie w kierunku północno-wschodnim. Na południe od Sobuczyny wynosi ok. 100 m, poza północno-wschodnią granicą miasta przekracza 500 m.

Utwory dolnej jury w Częstochowie rozpoczyna seria zróżnicowanych litologicznie piasków i żwirów synemuru. Wyżej zalega seria naprzemianległych piasków drobno- i średnioziarnistych oraz mułowców i iłowców o miąższości kilkudziesięciu metrów. Osady dolnej jury mają charakter stożków napływowych oraz wypełnień niewielkich zbiorników wodnych.

Skały jury środkowej są osadami płytkiego, powoli transgredującego morza. Piaski i piaskowce żelaziste warstw kościeliskich, mające charakter osadów plażowych, zalegają w spągu utworów jury środkowej. Ich miąższość rośnie w kierunku północno-zachodnim. Bezpośrednio pod osadami czwartorzędu występują w głębokiej rymnie kopalnej doliny Konopki, na południe od Dźbowa. Nad piaskami warstw kościeliskich leżą iły piaszczyste przechodzące w łupki ilaste naprzemianległe z iłami. W ich części spągowej występują 3-4 warstwy sydereytów ilastych kilkunastocentymetrowej miąższości, stanowiących spągowy (III poziom) pokład rud. Profil tych osadów osiąga miąższość 70 m. Pod pokrywą czwartorzędową rozprzestrzenione są szeroko w rejonie Dźbowa, Skorek, Liszki Dolnej, Gnaszyna oraz w obniżeniu subsekwentnego odcinka kopalnej doliny Warty między Kawodrzą Dolną i Stradomiem. Na północ i wschód od wymienionych miejsc osady te przykryte są iłami i mułowcami piaszczystymi z wkładkami piaskowców oraz z sydereytami (II poziom). Ku górze przechodzą w iły lub iłowce. Miąższość tej serii wynosi od kilku metrów w rejonie Stradomia i Zacisza do 80 - 90 m w północnych rejonach miasta. Wychodnie podczwartorzędowe ciągną się szerokim łukiem od doliny Warty aż do Lisińca i Wielkiego Boru. Na powierzchni skały te ukazują się w rejonie Błeszna oraz w niższych partiach ostańców w Rakowie i na Jasnej Górze. Osady ilaste bajosu górnego i batonu stanowią, niegdyś eksploatowane, iły rudonośne. Najwyższe ogniwo jury środkowej (kelowej) stanowi 2 - 3 - metrowej miąższości seria zróżnicowanych wapieni piaszczystych i marglistych z glaukonitem, osadzanych już w warunkach

pełnomorskich. Serię kończy warstewka ilitu marglistego z glaukonitem i chlorytem. Osady te odsłaniają się w wymienionych wyżej ostańcach.

Jurę górną reprezentują skały węglanowe. Oksford dolny i środkowy reprezentują wapienie scyfiowe z przeławiczeniami margli - warstwy przedziszowskie oraz wapienie gruboławicowe z czertami i amonitami warstw zawodziańskich, odsłaniające się na Jasnej Górze oraz w kamieniołomie Złota Góra i na Górze Kamyk, budują ostańce denudacyjne w rejonie Żabińca i Łapajówki. Osady oksfordu górnego tworzą jasne wapienie skaliste i detrytyczne. Budują najwyższe wzniesienia (Góra Ossoń, szczytowe partie Góry Kamyk oraz wzgórze wzdłuż przełomowego odcinka doliny Warty i kulminacje w północnej części miasta.

Osady wyższych ogniw jury zostały zerodowane podczas neokimeryjskich ruchów górotwórczych, przypadających na przełom jury i kredy. Powierzchnia skał uległa skrasowieniu. Po kolejnym okresie sedymentacji osadów morskich w górnej kredzie (cenoman), nastąpiły laramijskie, a następnie miocenijskie ruchy górotwórcze, podczas których ukształtowała się monoklina skrzydła Niecki Mogileńskiej oraz powstał system uskoku prostopadłych do biegu warstw mezozoicznych. Uformowały się wówczas progi denudacyjne na granicy wschodniej osadów jury środkowej i górnej, intensywnie oddziaływały procesy krasowe i erozji dolinnej. Rozcięcia erozyjne dolin: Warty, Konopki oraz dolina kopalna Gnaszyn - Biała sięgają ok. 45 - 60 m głębokości.

Rynny dolinne wypełniają zróżnicowane osady staroplejstocenijskie. W dnie kopalnej doliny Warty lokalnie zalegają preglacialne mułki rzeczne oraz osady zlodowacenia południowopolskiego, wykształcone jako piaski i żwiry fluwioglacjalne oraz gliny morenowe. Wyżej zalega szerzej rozprzestrzeniona warstwa piasków i żwirów rzecznych, usypanych podczas interglacjału mazowieckiego, o miąższości od kilku do ok. 20 m.

Szeroko na obszarze miasta rozprzestrzenione są osady zlodowacenia środkowopolskiego. W obniżeniach, także poza dolinami kopalnymi, zalegają piaski i mułki zastoiskowe. Rynnę Gnaszyn - Biała w znacznej części wypełniają piaski i żwiry wodnolodowcowe, subglacialne. Gliny piaszczyste moreny dennej zalegają powszechnie, z wyjątkiem dolin rzecznych, powierzchni denudacyjnych i ostańców, warstwą o miąższości od 0,5 m do ok. 10 m w centralnej i północnej części miasta. Na powierzchni występują w rejonie Rakowa, Brzezin, Skorek, Liszki Dolnej, Warp, Kawodrzy. Mają barwę szarą, szaro-żółtą, żółto-brązową lub brązową. Ku stropowi przechodzą w piaszczyste eluvia. Miąższość glin nie przekracza tu 2 m.

Na powierzchni terenu największy zasięg mają osady piaszczysto-żwirowe wodnolodowcowe. Ich powstanie związane jest z sedymentacją pokryw sandrowych, kemów, teras kemowych oraz form akumulacji szczelinowej zlodowacenia środkowopolskiego. Są to utwory różnoziarniste, z domieszkami frakcji pyłowej i otoczkami. Zróżnicowane są struktury sedymentacyjne. Generalnie są to piaski grube i żwiry w części spągowej. Wyżej wzrasta udział piasków średnich z przewarstwieniami piasków drobnych oraz soczewkami piasków gliniastych. Większy udział warstwowanych piasków średnich i drobnych stwierdza się w obrębie kemów. Miąższość osadów sandrowych sięga 10 m, natomiast w formach kemowych dochodzi do 40 m. Na dużych obszarach centralnej części miasta oraz w rejonie Zawodzia, miąższość pokryw piaszczysto - żwirowej nie przekracza 1,5 m.

Osady interglacjału eemskiego - piaski i żwiry rzeczne oraz mułki jeziorne, torfy i namuły mineralno-organiczne, stwierdzone zostały w profilach kopalnych dolin. Powierzchniowe osady w obrębie wyższych poziomów terasowych dolin stanowią piaski i żwiry rzeczne związane ogólnie z okresem zlodowacenia północnopolskiego, jednak ich oddzielenie od osadów interglacjału

eemskiego jest problematyczne. Lokalnie osady rzeczne pokrywają cienką warstwą gliny lub ily i mułowce poza dolinami (Liszka, Kawodrza Górna).

Piaski i gliny deluwialne występują pokrywowo u podnóża Złotej Góry oraz ostańców Błeszna i Rakowa. Niewielkie płyty piasków eolicznych, osadzonych na przelomie plejstocenu i holocenu, znajdują się w rejonie Góry Ossona.

Dolinę holoceniską Warty budują dwa piaszczyste poziomy terasowe. W obrębie dolin dopływów tej rzeki, piaszczysta jest wyższa (1,5 - 2,5 m nad poziom ciek) terasa, natomiast dno doliny pokrywają namuły. Poza dolinami osady holoceniskie, torfy, występują w podmokłych obniżeniach w rejonie wschodniej części Liszki Dolnej, a także w niektórych zagłębieniach pola warpiowego między Liszką Dolną i Walaszczykami oraz lokalnie u podnóża większych hałd pogórnicznych w południowo-zachodniej części miasta.

II.2 ZŁOŻA KOPALIN I ICH EKSPLOATACJA

Na terenie Częstochowy udokumentowano złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej w utworach jury środkowej oraz piaski w utworach czwartorzędu. Są to surowce zalegające w przypowierzchniowej warstwie górotworu (eksploatowane metodą odkrywkową), a złoża tych kopalni objęte są prawem własności nieruchomości gruntowej.

Tab. 2. Zestawienie udokumentowanych złóż kopalni na terenie Częstochowy

Nazwa złoża *	Kopalina	Stan zagospodarowania	Powierzchnia (ha)
Anna - 1	ily ceramiki budowlanej	zaniechane	1,0
Bogumiła	ily ceramiki budowlanej	eksploatowane	1,1
Częstochowa-Rocha	piaski (kruszywo naturalne)	zaniechane	2,0
Gnaszyn	ily ceramiki budowlanej	eksploatowane	18,9
Gnaszyn Górny	ily ceramiki budowlanej	eksploatowane	1,1
Gnaszyn Północ	ily ceramiki budowlanej	rozpoznane szczegółowo	15,0
Grabówka V	piaski (kruszywo naturalne)	rozpoznane szczegółowo	1,9
Grabówka VI	piaski (kruszywo naturalne)	rozpoznane szczegółowo	2,0
Grabówka-Ikara	piaski (kruszywo naturalne)	zaniechane	0,8
Kawodrza	ily ceramiki budowlanej	zaniechane	4,8
Kawodrza Górna	ily ceramiki budowlanej	rozpoznane szczegółowo	0,4
Kawodrzanica	ily ceramiki budowlanej	zaniechane	0,7
Leszczyński	ily ceramiki budowlanej	eksploatowane okresowo	0,8
Michalina	ily ceramiki budowlanej	zaniechane	5,5
Tomala	piaski (kruszywo naturalne)	rozpoznane szczegółowo	1,8
Zofia	ily ceramiki budowlanej	zaniechane	0,4

Źródło: Bilans zasobów kopalni i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.XII.2016 (PIG PIB, Warszawa 2017)

W 2016 r. *Dodatkiem nr 2 do dokumentacji geologicznej złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej „Anna 1” w kat. C1, zatwierdzonym decyzją nr 2 Prezydenta Miasta Częstochowy z dnia 8.11.2016 r. dokonano rozliczenia zasobów złoża.*

Zakończenie eksploatacji i sporządzenie przez przedsiębiorcę dodatku rozliczeniowego do dokumentacji geologicznej złoża z wykazaniem zerowego stanu zasobów geologicznych jest podstawą do wykreślenia złoża z krajowego bilansu zasobów.

Na obszarze Częstochowy nie ma udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla, nie występują warunki geologiczne sprzyjające ich udokumentowaniu w przyszłości.

Złoże „Bogumiła” jest eksploatowane, w obszarze i terenie górniczym o tej samej nazwie, przez P.U.H. „LAB” s.c., w oparciu o koncesję OŚR.7512/3/99, z terminem ważności do 31.07.2019r. Złoże „Gnaszyn” eksploatuje, w obszarze i terenie górniczym „Gnaszyn III”, Wienerberger Ceramika Budowlana Sp. z o.o. w Warszawie (koncesja ŚR.V.4-8510/25/99 zm. ŚR.V.7412/KZ/39.1/03 Nr 1004/S/2007 Nr 188/03/2015 Nr 3420/OS/2018, ważna do 31.12.2030r.). Z kolei koncesją OŚR.6522.7.2013 zm. OŚR.6522.5.2016, na eksploatację złoża „Gnaszyn Górny” (teren i obszar górniczy „Gnaszyn Górny III), ważną do 31.12.2025 r., dysponuje Jarosław Sowa, Zbigniew Sowa, Cegielnia „SOWA” s.c., natomiast złoże „Leszczyński” jest eksploatowane, w obszarze i terenie górniczym „Leszczyński IA”, przez CEGIELNIA – Longin Leszczyński, Andrzej Wytrzymały s.c. (koncesja OŚR.7512-8/02, zm. OŚR.6522.8.2011, ważna do 30.11.2027r.).

II. 3. RZEŻBA TERENU

Według regionalizacji geomorfologicznej Polski Południowej M. Klimaszewskiego, uszczegółowionej przez S. Gilewską, Częstochowa położona jest na granicy makroregionów: Wyżyny Krakowskiej i Wyżyny Śląskiej. Obszar miasta obejmuje fragmenty północnych mezoregionów wymienionych jednostek. W obrębie Wyżyny Krakowskiej – Północnej znajduje się północna i wschodnia część miasta. Obszar położony na wschód od doliny Warty oraz jej odcinek poniżej Złotej Góry stanowi skrajną, północno-wschodnią część regionu Płaskowzgórza Częstochowskie, natomiast obszar położony na północ od Warty oraz na wschód od łuku ulic: Warszawska - Parkitka - Kolonia Urzędnicza - Żabiniec zaliczany jest do regionu Wyżyna Wieluńska. Pozostała część miasta leży w obrębie Wyżyny Śląskiej (region Dolina Górnej Warty).

Wysokości bezwzględne mieszczą się w przedziale od 236 m n.p.m. (dno doliny Warty przy wschodniej granicy miasta) do 316 m n.p.m. (Góra Ossona), a najczęściej wynoszą 250 – 270 m n.p.m. Dna dolin Warty, Stradomki i Konopki znajdują się ok. 240 – 245 m n.p.m. Sieć dolinna tworzy układ dośrodkowy otoczony wysoczyznami, co nadaje centralnemu obszarowi miasta charakter kotliny (250 - 260 m n.p.m.) z kulminacją ostańca Jasnej Góry (293 m n.p.m.). Z wyjątkiem Góry Ossona kulminacje nie przekraczają 300 m n.p.m.

Zachodnią granicę Wyżyny Krakowskiej stanowi próg strukturalny, w Częstochowie zredukowany do ok. 40 m wysokości względnej. Ponad falistą powierzchnię Płaskowzgórza Częstochowskiego wznoszą się ostańce denudacyjne o wysokości względnej do 20 - 30 m. W obrębie południowej części Wyżyny Wieluńskiej (wyodrębnianej pod nazwą Pagóry Kłobuckie) pagóry ostańców denudacyjnych i kuesta górnourajaska mają wysokości względne 12 - 17 m (są częściowo pogrzebane pod pokrywą osadów czwartorzędowych). Na powierzchni terenu rzeźba krasowa zaznacza się głównie w obrębie ostańców. W obrębie Pagórów Kłobuckich przeważają plejstoceny elementy rzeźby: wzgórza akumulacyjnych moren czołowych Grabówki (z kulminacją do ok. 290 m n.p.m. w rejonie Parkitki) oraz Wyczerp (260 - 262 m n.p.m.), pagór kemowy w rejonie Osiedla Tysiąclecia, Osiedla Północ i Parcel (z kulminacją Gór Kawich - 290 m n.p.m.), terasy na północny - zachód od Zagajnika oraz w rejonie Kiedrzyńska – Józefówka – Łapajówki (ok. 250 - 270 m

n.p.m.), przełomowy odcinek Szarlejki poniżej Żabińca. Obniżenia pomiędzy wymienionymi wyżej formami lodowcowymi i wodnolodowcowymi stanowią plejstoceniowe równiny erozyjno-denudacyjne. Wyżynę Krakowską rozdziela przełomowy odcinek doliny Warty o szerokości 200 - 300 m i stromych, czasem skalistych zboczach, wcinający się w powierzchnię wyżyny na głębokość 20 - 40 m. Głównymi formami rzeźby antropogenicznej są kamieniołomy po eksploatacji wapieni górnourajskich na Złotej Gorze i w Prędziszowie. Wysokość niektórych ścian tych kamieniołomów przekracza 20 m. Skarpy podcięte w obrębie kuesty, związanych z budową Huty Częstochowa oraz niektóre nasypy kolejowe mają wysokość ponad 10 m.

Dno obniżenia Doliny Górnej Warty na obszarze Częstochowy zajmują przede wszystkim formy rzeźby powstałe podczas plejstocenu. Formy akumulacji lodowcowej reprezentują równiny moreny dennej o mało urozmaiconych powierzchniach – ok. 260 - 270 m n.p.m. w rejonie Kawodrzy Dolnej, ok. 255 - 270 m n.p.m. w rejonie Gnaszyn Górny - Liszka - Dźbów (ul. Leśna), ok. 260 - 265 m n.p.m. pomiędzy Blesznem i Brzezunami Wielkimi oraz w rejonie Zawodzia. Genezę wodnolodowcową mają pagóry kemowe na południe od Kawodrzy Górnej oraz na północny zachód od Gnaszyna Górnego (o wysokości do 270 - 274 m n.p.m.), terasy kemowe towarzyszące niektórym pagórom (na północny zachód od Gnaszyna Górnego – ok. 265 - 260 m n.p.m.; na północny zachód od Liszki – ok. 255 - 275 m n.p.m), równina sandrowa rozciągająca się od Częstochówki poprzez Lisiniec, południową Liszkę do rejonu ul. Tatrzańskiej (nachylona od ok. 280 m n.p.m. w części północnej do ok. 260 m n.p.m. w części południowej). Współczesnym (holoceńskim) dolinom rzecznych towarzyszą młodoplejstoceniowe terasy akumulacyjne lub erozyjno-akumulacyjne. Elementy rzeźby przedczwartorzędowej reprezentują góry - świadki, ostańce denudacyjne z czapami osadów górnej jury, położone poza obszarem występowania zwartego masywu wapieni górnourajskich (pagóry Bleszna, Rakowa, Ostatniego Grosza i Jasnej Góry).

W południowo-zachodniej części miasta liczne są antropogeniczne elementy rzeźby, głównie pozostałości górnictwa rud żelaza. Na południe i zachód od linii Gnaszyn Górny - Kawodrza Dolna - Kolonia Warszawska - Nowa Kuźnica znajduje się kilkanaście hałd pozostałych po eksploatacji rud żelaza. Wysokość względna hałd wynosi na ogół 20-40 m. Zajmują powierzchnię niespełna 60 ha w południowo-zachodniej części miasta. Zbocza hałd są bardzo strome, zbliżone do kąta naturalnego zsypania. Na hałdach bądź występują powierzchniowe ruchy masowe, bądź są one zagrożone uruchomieniem takich ruchów w przypadku szczególnie obfitych opadów, podcięcia zboczy lub usunięcia stabilizującej pokrywy roślinnej. W rejonie Liszki Dolnej ok. 75 ha zajmują zwarte pola warpii, wśród których znajduje się nieokreślona liczba szybików. Podziemna eksploatacja rud żelaza wywołała obniżenia powierzchni terenu (zachodzące w krótkim okresie czasu po przejściu frontu eksploatacji) osiągające niespełna 1,0 m. Na powierzchni pozostały nieckowate obniżenia, lokalnie utrudniające odpływ wód opadowych. W rejonie Kawodrzy Dolnej, na południe od Gnaszyna Górnego oraz na wschód od Grabówki występują wyrobiska po eksploatacji łąk ceramicznej lub piasków. Najgłębsze wyrobiska w Kawodrzy Dolnej sięgają 20 m głębokości.

II. 4. GLEBY

Podłoże skalne, na którym wykształciły się gleby jest mocno zróżnicowane. W Kiedrzynie, Rząsawach i Wyczerpach dominuje podłoże średnio zwięzłe (gliny lekkie, piaski gliniaste). W rejonach wychodni skał wapiennych - na zachód od Rząsaw oraz na północ od Łapajówki występuje podłoże rędzin średnich lub ciężkich. Miejscami występują również zaglinione bądź

zapiaszczony żwir. W pasie od Grabówki do Gnaszyna, dominuje podłoże bardziej przepuszczalne (piaski gliniaste i słabo gliniaste oraz żwiry występujące głównie na południowy zachód od Grabówki). Na południe od Gnaszyna, w części południowo-zachodniej i południowej miasta, podłoże jest przeważnie zwarte - znaczny obszar zajmują ropy. W centralnej części miasta oraz w rejonie Mirowa podłoże skalne jest dość luźne, z przewagą piasków słabo gliniastych. W rejonie Mirowa występują również rędziny, przeważnie lekkie. W dolinach rzecznych, zwłaszcza w południowo-zachodniej i południowej części miasta, znaczny jest udział osadów mułowo-torfowych oraz, co rzadziej, torfów niskich.

Na lżejszym podłożu - piasków i glin lekkich - wykształciły się przeważnie gleby bielcowe, na które przypada ponad połowa wszystkich gleb w Częstochowie. Dominują one szczególnie na północy i w rejonie Mirowa. Na gleby brunatne przypada czwarta część wszystkich gleb w Częstochowie. Wytworzyły się one ogólnie na cięższym podłożu niż gleby bielcowe. Przeważa podtyp gleb brunatnych wylugowanych. Gleby brunatne kwaśne są charakterystyczne przede wszystkim dla obszaru położonego na zachód od Liszki. Gleby brunatne właściwe występują sporadycznie na południowym zachodzie miasta. Pozostałe typy gleb występują rzadziej. Dla wychodni wapieni jurajskich charakterystyczne są rędziny brunatne. W dolinie Warty i fragmentach dolin Stradomki i Konopki występują mady. W dolinach (w zachodniej i południowej części miasta) występują gleby organiczne, głównie mułowo-torfowe, rzadziej torfowo-mułowe i torfowe, a ponadto czarne ziemie zdegradowane.

Klasy bonitacyjne gruntów rolnych na terenie miasta są na ogół słabe lub średnie. Wśród gruntów ornych, które stanowią ok. 80% wszystkich gruntów rolnych, przeważają użytki klasy IVa i IVb (46%) oraz V (43%). Na najlepsze grunty orne - klasy IIIa i IIIb - przypada tylko 5%. Wśród użytków zielonych przeważają łąki i pastwiska klasy IV (55%). Na klasę V przypada 32%, a na III 6%. Gleby najlepsze (III klasy) występują w zasadzie tylko w części północnej, głównie w rejonie Rząsaw. Gleby klasy IV przeważają na północnym wschodzie (Rząsawy, Wyczerpy). Duży ich udział przypada na rejon Gnaszyna oraz południowe dzielnice miasta.

Ogólnie na słabą przydatność rolniczą gleb w Częstochowie, oprócz cech bonitacyjnych, wpływa zakwaszenie. Większość użytków rolnych wymaga wapnowania. Nadmierne zakwaszenie gleb powoduje niekorzystne skutki dla rolnictwa i środowiska, przyczyniając się m.in. do obniżenia plonów i zwiększonego narażenia gleb na zanieczyszczenia. Ponadto niektóre kompleksy rolne są nadmiernie zanieczyszczone metalami ciężkimi (Żabiniec, Kiedrzyn, Kawodrza, Mirów) lub zawadnione albo przekształcone mechanicznie (Gnaszyn, Kawodrza, Liszka, Dźbów, Kuźnica).

Ze względu na jakość gleb oraz kulturę rolną, jedynie kompleksy użytków rolnych położone w północno-wschodniej części miasta (Rząsawy, Wyczerpy Górne), są wartościowe z punktu widzenia produkcji rolnej.

Według Atlasu geochemicznego Częstochowy i okolic (2001) zawartość metali ciężkich w glebie (z wyjątkiem cynku), na większości terytorium miasta, utrzymuje się na stosunkowo niskim poziomie, zbliżonym do naturalnego. Ogólnie podwyższona zawartość metali występuje w rejonie Huty Częstochowa i centrum miasta. Ponadto lokalnie występują anomalie polegające na wyraźnym podwyższeniu stężeń niektórych metali w glebie. Największe zanieczyszczenie metalami ciężkimi stwierdzono na terenie Huty Częstochowa (cynk, ołów), w okolicy styku ul. 1 Maja z linią kolejową (cynk) oraz w Łapajówce (ołów, rtęć).

II. 5. WODY

Wody podziemne

Zgodnie z podziałem wód podziemnych na jednolite części, obowiązującym w aktualnym cyklu planistycznym gospodarowania wodami (lata 2016 – 2021, przyjętym wg zaktualizowanego Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r.; Dz.U. Z 2016 r. poz. 1967/) cały obszar Częstochowy znajduje się w obrębie jednolitej części wód podziemnych (JCWPd) nr 99 (GW600099). Jednostkę cechuje dobry stan ilościowy i stan chemiczny wód, co jest równoznaczne z osiągnięciem wyznaczonych celów środowiskowych (art. 38e ust.1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r.– Prawo wodne [t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 469 z późn. zm.]

Zasoby wód podziemnych, istotne z gospodarczego punktu widzenia, zretencjonowane są w osadach tworzących jurajskie i czwartorzędowe piętra wodonośne. Czwartorzędowe utwory wodonośne przede wszystkim wypełniają głębokie doliny kopalne: Warty, Konopki oraz dolinę kopalną Wielkiego Boru (o przebiegu Gnaszyn – Biała). Jurajskie piętro wodonośne jest dwudzielne. Wyższy poziom budują wapienie górnourajskie, poziom niższy tworzą piaski i piaskowce jury środkowej.

Czwartorzędowy poziom wodonośny zasilany jest wodami opadowymi bezpośrednio z powierzchni terenu oraz wodami rzecznyymi. Poza wskazanymi wyżej dolinami kopalnymi jest nieciągły i przewarstwiony utworami słaboprzepuszczalnymi. Nieprzepuszczalne gliny morenowe oraz ility środkowej jury stanowią podścielającą warstwę izolującą. Wody zretencjonowane w dolinach kopalnych tworzą lokalny poziom użytkowy. Wody te są w wysokim stopniu narażone na zanieczyszczenie ze względu na brak ciągłej izolacji warstwy wodonośnej od powierzchni terenu oraz obecność potencjalnych źródeł zanieczyszczeń w obrębie obszarów zurbanizowanych.

Górnourajski poziom wodonośny występuje w północnej i wschodniej części miasta, wypełniając szczeliny i pustki krasowe w wapieniach. Zasilany jest bezpośrednio z powierzchni lub poprzez cienkie pokrywy osadów czwartorzędowych, bądź poprzez przepuszczalne osady czwartorzędowego piętra wodonośnego (w kopalnych dolinach Warty i Szarlejki). Poziom wodonośny jest odkryty hydrogeologicznie, co czyni go wrażliwym na zanieczyszczenie z powierzchni terenu. Wodonośne wapienie podścielone są mięszszą serią nieprzepuszczalnych iltów.

Środkowourajski poziom wodonośny występuje w południowej i zachodniej części miasta. W części północnej i wschodniej warstwy kościeliskie zapadają pod serię jury górnej – zgodnie z nachyleniem warstw skalnych. Wraz z rosnącą głębokością zalegania i wzrostem mineralizacji poziom ten traci walory użytkowe. Skąły wodonośne mają charakter porowy, zasilane są na wychodniach znajdujących się z dala od Częstochowy. Na obszarze miasta w warunkach naturalnych poziom wodonośny jest izolowany mięszszą serią nadległych iltów, tylko w kopalnej dolinie Konopki na południe od Dźbowa istnieje bezpośredni kontakt hydrauliczny wód czwartorzędowych z piaskowcami jurajskimi. Dawna eksploatacja rud żelaza spowodowała rozcięcie warstwy izolującej poziom wodonośny oraz lokalne zanieczyszczenie wód (największy wzrost mineralizacji nastąpił w wodach zalegających w warstwach kościeliskich), a także drenaż zasobów. Obecnie kończy się wypełnianie leja depresji powstałego wskutek odwadniania podziemnych wyrobisk górniczych. Strefa degradacji związana z górnictwem rud obejmuje południowo – zachodnią część miasta.

Jurajskie poziomy wodonośne rejonu Częstochowy zaliczono do Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP) wydzielonych (według kryteriów ilościowych i jakościowych) dla ochrony najcenniejszych w skali kraju zasobów. W obrębie wyższego poziomu wodonośnego jury wyznaczono GZWP nr 326 Częstochowa (E), w którym moduł zasobów dyspozycyjnych wynosi 313 m³/d km². Budowa geologiczna zbiornika nr 326 oraz bardzo słaby stopień naturalnej izolacji warstwy wodonośnej i szczelinowo - krasowe warunki migracji wód i zanieczyszczeń powodują, że zbiornik ten na terenie Częstochowy jest stale narażony na możliwość szybkiego zanieczyszczenia. Część poziomu wodonośnego jury środkowej, nie objętą niekorzystnymi zmianami spowodowanymi dawną eksploatacją rud żelaza, wydzielono jako (GZWP) nr 325 Częstochowa (W). Moduł zasobów dyspozycyjnych wynosi 142 m³/d km².

Triasowe piętro wodonośne nie ma na obszarze Częstochowy znaczenia gospodarczego. Największe zasoby znajdują się w obrębie wapieni i dolomitów triasu środkowego. Osady wodonośne triasu izolowane są od młodszych pięter hydrogeologicznych nieprzepuszczalnymi iłowcami i mułowcami triasu górnego (retyk), a także warstwami nieprzepuszczalnymi w profilu utworów jury dolnej.

GZWP nr 327 Lubliniec – Myszków, wyznaczony w obrębie poziomu wodonośnego triasu środkowego i dolnego, obejmuje (niewielkim fragmentem) południową część obszaru Częstochowy – zgodnie z granicami określonymi w dokumentacji hydrogeologicznej sporządzonej w 1999 r. Dokumentacja ta nie spełnia wymagań określonych w rozporządzeniu i metodyce dla dokumentacji określającej warunki hydrogeologiczne na potrzeby ustanawiania obszarów ochronnych. Państwowa Służba Hydrogeologiczna przewiduje sporządzenie nowej dokumentacji; możliwa jest także weryfikacja granic GZWP nr 327.

Dla obydwu jurajskich GZWP sporządzone zostały w 2008 r. dokumentacje hydrogeologiczne, w których zweryfikowano granice zbiorników, udokumentowano zasoby oraz określono potrzeby ochrony wód, w tym zaproponowano granice obszarów ochronnych. Proponowany obszar ochronny GZWP nr 325 wyznaczono poza Częstochową, natomiast proponowany obszar ochronny GZWP nr 326 obejmuje wschodnią część miasta oraz niewielki fragment w części północno – wschodniej. W Dokumentacji określającej warunki hydrogeologiczne dla ustanowienia obszarów ochronnych zbiornika wód podziemnych Częstochowa /E/ /GZWP nr 326/ przewidziano podział obszaru ochronnego na trzy strefy o zróżnicowanych regulacjach ochronnych, jednak podział został dokonany w sposób niespójny, a proponowane zakazy, nakazy i ograniczenia nie odzwierciedlają aktualnego stanu prawnego.

Obszar ochronny GZWP nr 326 nie został formalnie ustanowiony, proponowane granice można traktować jako projektowane granice obszaru ochronnego zbiornika wód podziemnych w rozumieniu art. 95, ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze. Państwowa Służba Hydrogeologiczna przewiduje aktualizację dokumentacji hydrogeologicznych GZWP nr 325 i nr 326.

Wody podziemne są źródłem zaopatrzenia mieszkańców Częstochowy i regionu w wodę pitną i do celów gospodarczych oraz przemysłowych. Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Okręgu Częstochowskiego SA w Częstochowie eksploatuje ujęcia wód podziemnych zasilane przede wszystkim z poziomu jury górnej (GZWP nr 326). Do ujęć podstawowych należą ujęcia – Mirów (23200 m³/d), Wierzchowisk (13700 m³/d) i Olsztyn (5480 m³/d). Rolę pomocniczą w zasilaniu

w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi miasta Częstochowa pełnią ujęcia Wielki Bór i Rząsawa. Ujęcie Wielki Bór jest jedynym z wymienionych, które korzysta z czwartorzędowego poziomu wodonośnego. Bezpośrednio na terenie Częstochowy znajdują się studnie ujęć: Mirów (rejon Częstochowa), Wielki Bór oraz Rząsawa. Dla ochrony ujęć ustanowione zostały strefy ochronne obejmujące tereny ochrony bezpośredniej oraz tereny ochrony pośredniej. Wyjątkiem jest ujęcie Rząsawa, którego strefa ochronna składa się jedynie z terenu ochrony bezpośredniej.

Ujęcie odwodnieniowe Zawodzie jest wykorzystywane do uzupełniania ogólnego obiegu wody przemysłowej dystrybuowanej do firm na terenie byłej Huty im. Bolesława Bieruta.

Ujęcie wód podziemnych „Wierzchowisko” posiada strefy ochronne ustanowione rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 3 grudnia 2009r. (Dz.Urz. Woj.Śl. Nr 227 z dn. 18.12.2009r., poz. 4585), zmienionym rozporządzeniem Dyrektora RZGW w Poznaniu z dn. 04.06.2013r. (Dz.Urz. Woj.Śl. z dn. 07.06.2013r., poz. 4172). Tereny ochrony bezpośredniej znajdują się poza Częstochową, jak również teren ochrony pośredniej - obszar „B”. Obszar „A” zajmuje w granicach Częstochowy powierzchnię ok. 1174 ha.

Na obszarze A terenu ochrony pośredniej zabronione jest:

- 1) przechowywanie i składowanie odpadów promieniotwórczych;
- 2) lokalizowanie składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych;
- 3) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, z wyjątkiem oczyszczonych ścieków opadowych.

Ujęcie wód podziemnych „Srocko-Olsztyn”, w którego skład wchodzi ujęcie Mirów posiada strefy ochrony bezpośredniej i pośredniej ustanowione rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 1 czerwca 2010r. (Dz.Urz. Woj.Śl. Nr 113 z dn. 21.06.2010r., poz. 1818), zmienionym rozporządzeniem Dyrektora RZGW w Poznaniu z dn. 25.03.2016r. (Dz.Urz. Woj.Śl. z dn. 30.03.2016., poz. 1879). Rozporządzenie dotyczy ujęć głównych: „Mirów” i „Olsztyn”, jednocześnie obejmując obszary zasilania ujęć pomocniczych, znajdujących się w gminie Olsztyn. Teren ochrony pośredniej ujęcia wielootworowego Srocko-Olsztyn dzieli się na obszary „A” i „B”.

Na obszarze „A” terenu ochrony pośredniej zabronione jest:

- 1) przechowywanie i składowanie odpadów promieniotwórczych;
- 2) lokalizowanie składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych;
- 3) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, z wyjątkiem wód opadowych i roztopowych, spełniających wymogi zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Na obszarze „B” zabronione jest:

- 1) lokalizowanie składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętnych;
- 2) lokalizowanie instalacji w rozumieniu ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (...), których funkcjonowanie ze względu na rodzaj i skalę prowadzonej w nich

działalności, może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości;

- 3) lokalizowanie cmentarzy oraz grzebanie zwłok zwierzęcych;
- 4) przechowywanie i składowanie odpadów promieniotwórczych;
- 5) składowanie środków ochrony roślin i opakowań po tych środkach;
- 6) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi;
- 7) lokalizowanie magazynów produktów ropopochodnych oraz rurociągów do ich transportu;
- 8) lokalizowanie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Na obszarze „B” wprowadzono także ograniczenia:

- 1) budowy i rozbudowy dróg publicznych z wyjątkiem dróg posiadających system odprowadzania ścieków i wód opadowych;
- 2) budowy nowych ujęć wody innych użytkowników, poza służącymi zwykłemu korzystaniu z wód.

Ujęcie wód podziemnych „Wielki Bór” (dwuotworowe) posiada strefę ochrony bezpośredniej i pośredniej ustanowioną rozporządzeniem Dyrektora RZGW w Poznaniu z dnia 9 sierpnia 2012 roku (opublikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego z dnia 13 sierpnia 2012 roku poz. 3390).

Na terenie strefy ochrony pośredniej ujęcia Wielki Bór zabronione jest:

- 1) lokalizowanie składowisk odpadów komunalnych, niebezpiecznych, innych niż niebezpieczne i obojętne oraz obojętne;
- 2) lokalizowanie cmentarzy oraz grzebanie zwłok zwierzęcych;
- 3) przechowywanie i składowanie odpadów promieniotwórczych;
- 4) składowanie środków ochrony roślin i opakowań po tych środkach;
- 5) wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, z wyjątkiem ścieków opadowych;
- 6) lokalizowanie magazynów produktów ropopochodnych oraz rurociągów do ich transportu;
- 7) lokalizowanie przydomowych oczyszczalni ścieków.

Dodatkowo obowiązują ograniczenia:

- 1) budowy i rozbudowy dróg publicznych, z wyjątkiem dróg posiadających system odprowadzania ścieków i wód opadowych;
- 2) budowy nowych ujęć, poza służącymi pozyskiwaniu wody dla potrzeb zwykłego korzystania z wód oraz ujęcia wody „WIELKI BÓR”.

Ujęcie odwodnieniowe Zawodzie składa się z 7. studni, dla których decyzją Prezydenta Miasta Częstochowy nr OŚR-I.6341.6.2014 z dnia 05.03.2014 r. (zmienione decyzją nr OŚR-I.6341.172.2017 z dnia 01.12.2017 r.) ustanowiono strefy ochrony bezpośredniej.

Ujęcie wód podziemnych „Rząsawa” posiada strefę ochrony bezpośredniej ustanowioną decyzją Prezydenta Miasta Częstochowy OŚR.I. 6210-36/05/08 z dn. 02.06.2008 r. na okres do 31.12.2025 r.

Na terenach ochrony bezpośredniej obowiązują zakazy i nakazy wyszczególnione w art. 127, 128, 129 ustawy Prawo wodne (Dz.U. 2017, poz. 1566 z późn. zm.)

Wody powierzchniowe

Częstochowa leży w całości w dorzeczu górnej Warty. Przez teren miasta przepływają trzy główne rzeki: Warta, Stradomka i Konopka. Wody Warty na odcinku 7 km są częściowo prowadzone w kanale ulgi Kucelinka. Stradomka, poza Konopką przyjmuje na terenie miasta jeszcze 2 lewobrzeżne dopływy: Gorzelankę i Dopływ z Kawodrzy Dolnej (Rów S-1) oraz mniejsze rowy. Dopływami Konopki są: Potok od Konopisk, Sobuczyna, Dopływ z Niepilnej (Rów K-1-1) oraz Brzezinka, do której uchodzi Dopływ w Wypalankach (Rów K-1). Północny i północno – zachodni fragment miasta odwadnia Szarlejka (Biała) – dopływ Kocinki (dorzecze Liswarty).

Sieć rzeczna w Częstochowie jest nierównomiernie rozwinięta. Obszary położone na Wyżynie Wieluńskiej i Częstochowskiej nie mają, poza Wartą, stałych cieków. Wody okresowo odprowadzane są z nich suchymi dolinkami wodzącymi. Sieć rzeczna na terenie miasta ma charakterystyczny dośrodkowy układ. Koryta cieków są przeważnie uregulowane - wyprostowane, mają charakter ziemny. Tylko na krótkim odcinku, poniżej ul. Mirowskiej, koryto Kucelinki jest wybetonowane. Najbardziej naturalny charakter ma Szarlejka, charakteryzujący się licznymi meandrami. Ogólnie stopień przeobrażeń antropogenicznych koryt cieków, jest umiarkowany. Cieki posiadają na ogół dość dobrze rozwiniętą obudowę biologiczną.

Rzeki przepływające przez miasto charakteryzują się typem reżimu wyrównanego z wezbraniem wiosennym i letnim oraz zasilaniem gruntowo-deszczowo-śnieżnym, który cechuje się niewielkimi amplitudami przepływów, co związane jest głównie z budową geologiczną. Występują tu bowiem spękane, wodonośne utwory paleozoiczne i mezozoiczne mogące gromadzić duże zasoby wód. Dzięki temu rzeki są równomiernie zasilane w wodę. Ogólnie wezbrania letnie spowodowane opadami mają mniejsze znaczenie od wezbrań wiosennych. W zlewni górnej Warty nieco wyższy jest odpływ półrocza zimowego. W okresie rocznym zaznacza się wezbranie od lutego do kwietnia. Jest ono związane z wiosennymi roztopami. W zakresie przepływów wysokich zaznacza się drugorzędne maksimum przypadające na miesiące letnie (lipiec i sierpień). W tych dwóch miesiącach występuje największe prawdopodobieństwo wystąpienia wezbrań powodziowych.

Tab. 3. Przepływy charakterystyczne rzeki Warty

Przekrój wodowskazowy	Powierzchnia zlewni (km ²)	Przepływy (m ³ /s)					Okres obliczeniowy
		WWQ	SWQ	SSQ	SNQ	NNQ	
Poraj (763,4 km)	390,3	50,5	11,2	2,52	0,68	0,27	1978-2010
Mstów (717,3 km)	989,1	117	32,4	6,41	2,81	1,66	1971-2010

Objaśnienia:

WWQ – największy przepływ z wielolecia

SWQ – średnia z największych przepływów rocznych (WQ) z wielolecia

SSQ – średnia z przepływów średnich rocznych (SQ) z wielolecia

SNQ – średnia z najmniejszych przepływów rocznych (NQ) z wielolecia

NNQ – najmniejszy przepływ z wielolecia.

Źródło: Projekt ISOK – Raport z zakończenia realizacji zadania 1.3.2 - Przygotowanie danych hydrologicznych w zakresie niezbędnym do modelowania hydraulicznego (2013).

Tab. 4. Charakterystyki hydrologiczne cieków administrowanych przez ŚZMiUW w Katowicach oddział w Częstochowie

Nazwa cieku	Powierzchnia zlewni (km ²)	Średni roczny przepływ SSQ (m ³ /s)	Maksymalne przepływy roczne o określonym prawdopodobieństwie przewyższenia Q _{maxp} (m ³ /s)				
			Q _{50%}	Q _{20%}	Q _{10%}	Q _{5%}	Q _{1%}
Stradomka	254,99	1,6	12,4	19,4	24,5	29,8	42,7
Gorzelanka	26,15	0,16	2,94	4,44	5,44	6,44	8,62
Konopka	114,18	0,74	8,89	13,4	16,4	19,5	26,1
Sobuczyna	12,89	0,08	2,15	3,25	3,98	4,71	6,31
Brzezinka	18,85	0,12	2,9	4,37	5,36	6,34	8,49
Szarlejka	39,19	0,22	3,89	5,88	7,21	8,53	11,4

Źródło: Charakterystyka cieków i urządzeń wodnych stanowiących własność Skarbu Państwa, dla których prawa właścicielskie wykonuje Marszałek Województwa Śląskiego wraz z opracowaniem katalogu wód szczególnie cennych przyrodniczo, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy Oddział w Krakowie, Kraków (grudzień 2011).

Wody stojące w Częstochowie reprezentowane są głównie przez sztuczne zbiorniki wodne: zbiorniki wód przemysłowych, glinianki, a ponadto przez płytkie rozlewiska w strefie dawnego górnictwa rud żelaza oraz starorzecza w dolinie Warty. Zbiorniki wodne zajmują niewielką część powierzchni miasta (ok. 0,5%). Największym akwenem jest dwukomorowy zbiornik wody przemysłowej, przy ulicy Kucelińskiej 22B (ca 28,4 ha. Zbiorniki w dawnych wyrobiskach gliny zajmują powierzchnię przeważnie po kilka hektarów. Pełnią one często funkcję rekreacyjną. Najbardziej charakterystycznym spośród nich jest kompleks stawów Bałtyk – Adriatyk - Pacyfik o łącznej powierzchni 9,2 ha.

Badania jakości wód powierzchniowych w rejonie Częstochowy wykonywane są w ramach monitoringu prowadzonego przez WIOŚ w Katowicach. Badano jakość wód w 5 punktach monitoringu: Warta (w Mstowie), Kucelinka (ul. Mirowska), Stradomka (przed ujściem do Warty), Konopka (u. Poselska), Gorzelanka (ul. Główna).

W 2016 r. klasyfikacja elementów biologicznych wykazała w przypadku Kucelinki i Warty i słaby stan/potencjał umiarkowany (III klasa). W przypadku elementów fizykochemicznych Stradomka i Warta charakteryzuje się klasą PSD (poniżej stanu dobrego), natomiast pozostałe badane cieki charakteryzowały się I klasą (stan bardzo dobry) lub II klasą (stan dobry). Stan/potencjał ekologiczny oceniono na słaby lub umiarkowany Ogólny stan badanych wód oceniono na zły.

Częstochowa należy do regionu wodnego Warty i obszaru dorzecza Odry. Dla obszaru dorzecza Odry obowiązuje zaktualizowany Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry zatwierdzony przez Radę Ministrów i opublikowany w dniu 6 grudnia 2016 r. w drodze rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Dz.U. Z 2016 r. poz. 1967).

Plan określa tzw. jednolite części wód (JCW), w tym jednolite części wód powierzchniowych (JCWP). W obszarze Częstochowy występują następujące jednolite części wód powierzchniowych:

- Gorzelanka (RW60001618126), naturalna część wód;
- Konopka (RW600016181289), naturalna część wód;
- Stradomka od wypływu ze zbiornika Blachownia do ujścia (RW60001618129), silnie zmieniona część wód;

- Kocinka (RW6000161816899), naturalna część wód;
- Warta od zbiornika Poraj do Cieku spod Rudnik (RW60001918133), silnie zmieniona część wód;
- Kucelinka (RW6000618132), sztuczna część wód.

Plan gospodarowania wodami wskazuje cele środowiskowe dla JCWP, którymi są osiągnięcie stanu lub potencjału ekologicznego dobrego oraz stanu chemicznego dobrego. Ze względu na brak możliwości technicznych zakłada przedłużenie osiągnięcia celów środowiskowych do 2021 dla Kocinki, Warty i Kucelinki oraz do 2027 dla Stradomki. Plan gospodarowania wodami zawiera również ocenę ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych dla JCWP rzecznych. Zgodnie z tą oceną aktualny stan JCWP w obszarze Częstochowy jest określony jako „zły”, a ryzyko nieosiągnięcia celów środowiskowych wskazano jako „zagrożone”, z wyjątkiem Gorzelanki („niezagrożone”).

II. 6. KLIMAT I STAN SANITARNY ATMOSFERY

Klimat

Według regionalizacji rolniczo-klimatycznej R. Gumińskiego, obszar opracowania należy do dzielnicy częstochowsko-kieleckiej, przy czym cechy klimatu okolic Częstochowy nieco odbiegają od charakterystyk dotyczących całej dzielnicy (jest nieco cieplejszy i mniej wilgotny).

Według danych pochodzących ze stacji meteorologicznej w Częstochowie:

- średnia roczna temperatura powietrza wynosi 8,7°C (wielolecie 1998-2007);
- opady atmosferyczne wynoszą średnio 664 mm w ciągu roku (wielolecie 1998-2007); najwyższe opady notuje się w miesiącach letnich (maj - lipiec), na które przypada ok. 38% opadu rocznego; maksimum występuje w lipcu (103,4 mm); najniższe opady notowane są zimą i wczesną wiosną (grudzień - luty), tylko ok. 17% opadu rocznego; minimum przypada na grudzień; w latach suchych występuje znaczący deficyt wilgoci w glebie, szczególnie na obszarach wychodni uszczelinionych wapieni oraz w strefach występowania osadów piaszczysto-żwirowych;
- średnia wilgotność względna powietrza atmosferycznego wnosi 77% (wielolecie 1998 – 2007). Niższą wilgotność względną powietrza notuje się od kwietnia do sierpnia, w pozostałych miesiącach była na poziomie wartości średniej lub wyższa;
- zachmurzenie, wyrażane w oktanach, tj. ósmych częściach całego sklepienia nieba, wg danych z wielolecia 1998 – 2008 wynosi 5,4 oktana, osiągając najwyższą wartość w listopadzie (6,3) oraz najniższą wartość w miesiącach maj i wrzesień (4,7);
- średni czas usłonecznienia wynosi 1699,5 godzin rocznie, tj. średnio 4 godz. i 6 minut/dobę (wielolecie 1998-2007); jest nieco wyższy niż przeciętnie w województwie; w grudniu średni czas usłonecznienia wynosi tylko 1 godz. i 20 minut/dobę;
- średnia roczna liczba dni z mgłą wynosi 42;
- średnia liczba dni z przymrozkiem w okresie kwiecień - październik wynosi 10;
- liczba dni z pokrywą śnieżną wynosi 60-70, przeciętna grubość pokrywy śnieżnej jest niewielka;
- prawdopodobieństwo wystąpienia opadu gradu należy do najniższych w województwie; grad występuje w Częstochowie średnio raz na dwa lata.

Według pomiarów stacji meteorologicznej Częstochowa dominują wiatry zachodnie, południowo-zachodnie i południowe, szczególnie w styczniu, kiedy wyjątkowo rzadko wieje z północy, północnego wschodu i wschodu. Ogólnie w ciągu całego roku najrzadziej wieją wiatry z północnego wschodu. Udział ciszy w wieloleciu 1998 – 2008 był niski i wynosił – 2,7% (znacznie

niższy niż podawany dla tego regionu - 9%). Średnie roczne prędkości wiatru zawierają się w granicach 3 - 4 m/s.

Duża częstość występowania zarówno cisz, jak i wiatrów bardzo słabych sprzyja wzrostowi zanieczyszczenia dolnych warstw atmosfery. Kierunek i prędkość wiatru na terenie miasta zależy bardzo od ukształtowania terenu. Obszar Śródmieścia, otoczony wzniesieniami, leży w obniżeniu terenu i tutaj przeważają wiatry z kierunków zachodnich – około 48%, przewietrzające tereny wzdłuż Alei Jana Pawła II, Alei Najświętszej Maryi Panny i ulic do nich równoległych oraz doliny Stradomki i Warty. Zimą przeważają wiatry południowo-zachodnie i północno-zachodnie. Dominują wiatry słabe i bardzo słabe – od 0 do 5 m/s (8%), natomiast wiatry o prędkościach 10 – 15 m/s stanowią 0,3%. Stwierdzono, że w tym samym czasie na ulicach prostopadłych do wymienionych wyżej kierunków wiatry osiągają prędkości zaledwie 2-3 m/s. W Śródmieściu jest też większa niż na stacji IMGW ilość cisz. Stwierdzono ją w 80% przypadków, kiedy na stacji wiatry osiągały prędkości do 2 m/s.

Stan sanitarny powietrza

Badania stanu czystości powietrza atmosferycznego na terenie miasta Częstochowy prowadzi Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska Delegatura w Częstochowie w ramach monitoringu regionalnego, w trzech stacjach pomiarowych: ul. Baczyńskiego, skrzyżowanie Al. Jana Pawła II i Armii Krajowej, ul. Zana.

W 2016 roku wystąpiły przekroczenia w powietrzu stężeń 24 godzinnych PM10 z częstością 40 razy w roku (ul. Baczyńskiego) i 83 razy (ul. Armii Krajowej) na dopuszczalne 35 razy. W 2016 r. stężenie średnioroczne PM10 mieściło się w granicach wartości dopuszczalnej (40 µg/m³), natomiast w latach poprzednich nieznacznie ją przekraczało na stacji przy ul. Armii Krajowej. Stężenie roczne PM2,5 badane przy ul. Zana znajdowało się w 2016 r. na granicy wartości dopuszczalnej, w latach wcześniejszych przekraczało ją. Przekroczony był również poziom stężenia dopuszczalnego benzo(a)pirenu. Pozostałe badane zanieczyszczenia nie przekraczały dopuszczalnych poziomów w powietrzu, jak również nie przekraczały dozwolonych częstości przekroczeń tych poziomów w roku wg Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu – kryterium ze względu na ochronę zdrowia.

Ze względu na przekroczenia wartości dopuszczalnych stężeń pyłu PM10 oraz benzo(a)pirenu strefę miasta Częstochowa zakwalifikowano do klasy czystości C, ze względu na kryterium ochrony zdrowia. Poziom pozostałych zanieczyszczeń: pyłu PM2,5, dwutlenku azotu, ozonu, dwutlenku siarki, tlenku węgla, benzenu, arsenu, kadmu, niklu i ołowiu w ocenie rocznej za 2016 r. odpowiadał klasie czystości A.

Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji (uchwała Nr IV/57/15/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 17 listopada 2014 r.) określa najważniejsze działania niezbędne do przywrócenia poziomów substancji w powietrzu do poziomów nieprzekraczających standardów jakości powietrza. W szczególności wskazuje na działania możliwe do realizacji poprzez planowanie przestrzenne:

- opracowanie nowych lub zmiana istniejących planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów gmin, w których wstępują obszary przekroczeń, w szczególności pyłu PM10 i PM2,5, określające wymagania w zakresie stosowanych sposobów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe niepowodujące nadmiernej emisji zanieczyszczeń; należy jednak zauważyć, iż zgodnie z art. 96 ust.1 Prawa ochrony środowiska, organem właściwym dla

„wprowadzania ograniczeń lub zakazów w zakresie eksploatacji instalacji w których następuje spalanie paliw” jest sejmik województwa. Sejmik Województwa Śląskiego podjął uchwałę Nr V/36/1/2017 z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw (Dz. Urz. Woj. Śląskiego z 2017 r. poz. 2624). W uchwale tej wskazano rodzaje instalacji, dla których wprowadzono ograniczenia i zakazy w zakresie ich eksploatacji oraz określono terminy wejścia w życie ograniczeń i zakazów (od 2022 r. do 2028 r.);

- uwzględnienie, w nowopowstających lub zmienianych planach zagospodarowania przestrzennego oraz na etapie wydawania decyzji o warunkach zabudowy, zachowania terenów zielonych oraz określonych wymogów ochrony powietrza;
- zwiększenie obszarów zieleni ochronnej w miastach zapewniającej wymianę powietrza w obszarach gęstej zabudowy;
- prowadzenie polityki zagospodarowania przestrzennego uwzględniającej konieczność ochrony istniejących i wyznaczania nowych kanałów przewietrzania miast, szczególnie w miejscowościach o niekorzystnym położeniu topograficznym sprzyjającym kumulacji zanieczyszczeń.

Dla poprawy jakości powietrza w mieście konieczne jest podejmowanie działań ograniczających emisję, zwłaszcza niską, ale również właściwe kształtowanie przestrzeni – utrzymywanie drożności korytarzy wentylacyjnych oraz ograniczanie zabudowy terenów o niekorzystnych cechach topoklimatycznych, znajdujących się w dolinach, gdzie ryzyko powstawania smogu jest relatywnie większe.

II. 7. BIOSFERA I KRAJOBRAZ

W strukturze użytkowania gruntów w podziale na jednostki roślinności rzeczywistej (*Opracowanie ekofizjograficzne [...] problemowe w zakresie struktury przyrodniczej miasta...* 2014) 30,4% powierzchni miasta przypada na roślinność towarzyszącą terenom zabudowanym. Spośród terenów otwartych dominuje roślinność nieleśna półnaturalna i spontaniczna oraz mozaika zadrzewień, zakrzewień i zbiorowisk nieleśnych (zbiorowiska wykształcone przeważnie na nieużytkach porolnych). Na lasy i zadrzewienia przypada tylko 9,3% powierzchni miasta. Roślinność pól uprawnych to z kolei 8,8%, a tereny zieleni urządzonej stanowią 5,9 %. Ok. 2% powierzchni miasta przypada na roślinność wód i mokradeł.

Bogactwo przyrodnicze Częstochowy – jak podkreślono w waloryzacji przyrodniczej miasta (Cabała i in. 2009) - pozostaje w ścisłym związku z jego położeniem geograficznym, na styku Wyżyny Częstochowskiej i Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej. Współcześnie występowanie gatunków i siedlisk chronionych, rzadkich i zagrożonych ma na terenie opisywanego obszaru charakter reliktowy. Istniejące i rozpoznane stanowiska są pozostałością wcześniejszego, szerszego zasięgu, który w wyniku antropopresji (zwłaszcza urbanizacyjnej) uległ znacznemu zmniejszeniu.

Najcenniejsze walory przyrodnicze zlokalizowane są na peryferiach miasta, przy większej ich koncentracji we wschodniej, a nieco mniejszym bogactwie, podyktowanym słabym zróżnicowaniem siedliskowym, w części zachodniej.

Na różnorodność biologiczną miasta składają się liczne siedliska oraz zróżnicowana flora i fauna. Wśród siedlisk przyrodniczych na szczególną uwagę zasługują zbiorowiska leśne. Wprawdzie tereny porośnięte lasem zajmują obecnie tylko nieznaczny procent całej analizowanej

powierzchni, ale porastające je fitocenozy reprezentują często wartościowe zbiorowiska roślinne: grąd subkontynentalny *Tilio cordatae-Carpinetum betuli* (Gąszczyk, Brama Mirowska, Jar w Mirowie, Góra Modosowa, Góra Kokocówka, Góra Kamień, Zagajnik przy ulicy Miodowej), łąg jesionowo-olszowy *Fraxino-Alnetum*, łąg wierzbowo-topolowy *Salici-Populetum* (Starorzecze pod Gąszczykiem, łągi Warty przy Hucie oraz w Wyczerpach i przy ul. Żyznej, ols porzeczkowy *Ribeso nigri-Alnetum*, śródlądowy bór suchy *Cladonio-Pinetum* (Bory za Hutą) czy też bory świeże i mieszane.

Poza wspomnianymi wyżej siedliskami leśnymi o wartości przyrodniczej Częstochowy świadczą również następujące typy siedlisk nieleśnych: łąki, murawy, szuwary, torfowiska niskie i przejściowe oraz zbiorowiska wodne.

Łąki o charakterze półnaturalnym reprezentowane są przede wszystkim przez łąkę rajgrasową *Arrhenatheretum elatioris*, łąkę wyczyńcową *Alopecuretum pratensis*, łąkę ostrożeńową *Cirsietum rivularis* i wreszcie - zmiennowilgotną łąkę trzęślicową *Molinietum caeruleae* (Łąki Błęszeńskie, Młaka w Blesznie, Łąki kopalni „Barbara” i „Franciszek”, sąsiedztwo Parku Lisinieckiego, Dolina Brzezinki, Dolina przy ulicy Wilgowej).

Ponadto do istotnych walorów przyrodniczych Częstochowy zaliczyć należy także murawy kserotermiczne reprezentujące klasę *Festuco-Brometea* (Murawa w Mirowie, Góra Kamyk, Góra Prędziszów, Góra Ossona, Skarpa w Mirowie, Brama Mirowska, Góra Kamień, Góra Sołek), oraz psammofilne: *Diantho-Armerietum elongatae*, *Spergulo vernalis-Corynephorretum* a także murawy napiaskowe z klasy *Nardo-Callunetea*.

O różnorodności biologicznej miasta świadczą też ekosystemy wodne (zwłaszcza *Myriophylletum spicati* i *Nupharo-Nymphaeetum albae*) oraz z wodami związane i od wód zależne: szuwary (z manną fałdowaną *Glycerietum plicatae*, z jeżogłówką gałęzistą *Sparganietum erecti*, szuwar strzałki wodnej i jeżogłówki pojedynczej *Sagittario-Sparganietum emersi*, szuwar oczeretowy *Scirpetum lacustris*), torfowiska - przejściowe (Łąki storczykowe w Dźbowie, Torfowisko przy ulicy Sokolej, Młaka w Liszce, Łąki w Walaszczkach, Zbiornik pod hałdą kopalni Karol) oraz nawapienne eutroficzne torfowisko niskie (Młaka w Blesznie).

Występujące na terenie miasta glinianki, starorzecza, stawy, zbiorniki powstałe w związku z eksploatacją rud żelaza, zbiorniki efemeryczne wypełnione wodą tylko okresowo oraz wody płynące i stanowią cenne siedliska dla flory i fauny.

Powiązania z otoczeniem

Według koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET - PL, południowo-wschodnia część miasta znajduje się w obszarze węzłowym o randze międzynarodowej „Jura Krakowsko - Częstochowska”. Na zachód od Częstochowy znajduje się ponadto obszar węzłowy o randze krajowej „Bory Stobrawskie”. Przez miasto nie przebiegają korytarze ekologiczne łączące obszary węzłowe w obrębie tej sieci.

W obrębie Częstochowy znajdują się elementy sieci Natura 2000: Ostoja Olsztyńsko - Mirowska (PLH240015), Przełom Warty koło Mstowa (PLH240026), Walaszczki w Częstochowie (PLH240028).

W koncepcji regionalnej sieci powiązań przyrodniczych (Korytarze ekologiczne w województwie śląskim – koncepcja do planu zagospodarowania przestrzennego województwa. Etap I 2007) wydzielono odrębne korytarze dla różnych grup zwierząt: ichtiologiczne,

herpetologiczne, ornitologiczne i teriologiczne. Ponadto określono przebieg korytarzy spójności obszarów chronionych - łączących istniejące obszary ochrony przyrody.

Jako korytarz ichtiologiczny o randze ponadregionalnej wskazane zostało koryto Warty. Jest to korytarz dla ryb potadramicznych (daleko wędrujących ryb jednośrodowiskowych). Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania tych korytarzy obejmują m.in.: zapobieganie odcinaniu rzek od starorzeczy poprzez budowanie wałów przeciwpowodziowych, ochrona i zagospodarowanie całej doliny rzecznej w celu zmniejszenia dopływu zanieczyszczeń do cieków wodnych oraz zwiększenia zdolności ich samooczyszczania się.

Korytarze herpetologiczne w Częstochowie obejmują wszystkie większe cieki. Przystanki pośrednie stanowią podmokłe części dolin ze starorzeczami i innymi zbiornikami wodnymi, a także podmokłe łąki w południowo-zachodniej części miasta. Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania tych korytarzy obejmują m.in.: zachowanie i odtwarzanie w krajobrazie drobnych zbiorników wodnych w stanie sprzyjającym ich zasiedlaniu przez płazy, ochrona stref ekotonowych pomiędzy różnymi biocenozami w krajobrazie jako siedlisk sprzyjających herpetofaunie, rewitalizacja zdegradowanych cieków wodnych, w tym tworzenie siedlisk dla herpetofauny.

Korytarz ornitologiczny rangi regionalnej biegnie doliną Warty powyżej Huty Częstochowa, Lasami Olsztyńskimi i od Mirowa dalej ponownie doliną Warty. Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania tych korytarzy obejmują m.in.: zapewnienie różnorodności siedlisk dla gniazdowania oraz migracji i zimowania ptaków we wszystkich typach ekosystemów, ograniczanie lokalizacji farm wiatrowych.

Korytarze teriologiczne obejmują struktury liniowe łączące obszary węzłowe, dogodne dla bytowania poszczególnych gatunków. W rejonie Częstochowy znajdują się dwa obszary węzłowe: Lasy nad Górną Liswartą - na zachód od granic miasta oraz Lasy Olsztyńskie - po wschodniej stronie miasta, częściowo w granicach administracyjnych Częstochowy. Przez obszar miasta nie przebiegają natomiast żadne struktury liniowe. Fragment Lasów Olsztyńskich w sąsiedztwie drogi krajowej nr 46 stanowi część newralgiczną korytarza. Wytyczne dla ochrony, udrażniania i zagospodarowania korytarzy teriologicznych obejmują m.in.: ochronę fragmentów newralgicznych, zapewnienie możliwości migracji zwierząt przez istniejące drogi i linie kolejowe, budowa i zagospodarowanie przejść dla zwierząt w obrębie korytarzy na drogach nowobudowanych.

Korytarze spójności obszarów chronionych wyznaczono na podstawie analizy uwzględniającej wielkoprzestrzenne formy ochrony przyrody: parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary Natura 2000. Są to korytarze wielofunkcyjne. Przez Częstochowę przebiegają dwa korytarze o randze międzynarodowej (według przyjętej metodyki są to korytarze łączące obszary Natura 2000): M8 - „Górna Warta” i M9 - „Częstochowski”.

II. 7.1. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE NA PODSTAWIE USTAWY O OCHRONIE PRZYRODY

Park Krajobrazowy Orlich Gniazd

Podstawę prawną istnienia parku krajobrazowego stanowi Rozporządzenie Nr 18/06 Wojewody Śląskiego z dnia 18 kwietnia 2006 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 51, poz. 1423 z dnia 27 kwietnia 2006 r.), zmienione Rozporządzeniem Nr 13/07 Wojewody Śląskiego z dnia 29 marca 2007 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 58, poz. 1253 z dnia 4 kwietnia

2007 r.). Park Krajobrazowy, w granicach miasta, zajmuje obszar o pow. 125,32 ha, w tym dwa fragmenty w rejonie Dębowej Góry oraz przełomowej doliny Warty na wschód od Mirowa o pow., odpowiednio, 18 ha i 92,3 ha. Na pozostałą część Parku Krajobrazowego w granicach miasta (15 ha) składają się wąskie pasy gruntów położone wzdłuż granicy Częstochowy z gminami Olsztyn i Mstów, co jest prawdopodobnie skutkiem rozbieżności pomiędzy faktycznym przebiegiem granicy miasta a położeniem tej granicy przyjętym w załączniku do rozporządzenia, określającym współrzędne geograficzne punktów węzłowych granic Parku Krajobrazowego.

Zgodnie z § 2 Rozporządzenia Nr 18/06 z 2006 r., szczególnymi celami ochrony w Parku Krajobrazowym jest "ochrona specyficznej fizjonomii krajobrazu jako syntezy wartości przyrodniczych i kulturowych, a zwłaszcza zachowanie: (1) zróżnicowanej rzeźby terenu Wyżyny Częstochowskiej z elementami rzeźby krawędziowej i krasowej, w tym ostańcami skalnymi, jaskiniami, schroniskami skalnymi, lejami i źródłami; (2) szaty roślinnej, w tym specyficznego rozkładu przestrzennego zbiorowisk roślinnych oraz zbiorowisk muraw kserotermicznych; (3) bogactwa flory i fauny z gatunkami reliktowymi i endemicznymi oraz (4) walorów krajobrazowych, w tym elementów charakterystycznego krajobrazu kulturowego z ruinami warowni jurajskich oraz krajobrazu rolniczego - w celu popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Od 8 kwietnia 2014 r. obowiązuje Uchwała Nr IV/48/2/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 10 marca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony Parku Krajobrazowego "Orlich Gniazd", ustanowionego na okres 20 lat (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2014 r. poz. 1763 z dnia 25 marca 2014 r.).

Zgodnie z załącznikiem mapowym do planu ochrony, północny fragment doliny Warty na terenie Częstochowy znajduje się według przyjętego podziału Parku Krajobrazowego w Obszarze 2 (krajobraz podlegający częściowej antropopresji - tereny o częściowej naturalności procesów przyrodniczych oraz występowania gatunków objętych ochroną prawną) - w podobszarze 2A i podstrefie IA. Dla podstrefy IA ustalenia obejmują m.in. zakaz stosowania rozwiązań planistycznych dopuszczających budowę i rozbudowę obiektów kubaturowych.

Południowa część doliny Warty i pozostałe fragmenty Parku Krajobrazowego znajdujące się w granicach miasta znajdują się w obrębie Obszaru 4 (krajobraz kulturowy nieharmonijny – tereny przekształcone w wyniku działalności człowieka, o chaotycznym występowaniu agrocenoz, obszarów leśnych, zadrzewionych, o rozproszonej zabudowie mieszkaniowej i gospodarczej) – w podobszarze 4A i podstrefie IIB. Dla podstrefy IIB ustalenia obejmują m.in. zakaz stosowania rozwiązań planistycznych dopuszczających realizowanie zabudowy mieszkaniowej w sposób rozproszony.

Otulina Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd na obszarze Częstochowy zajmuje obszar o powierzchni 1034 ha we wschodniej części miasta. Podstawę prawną istnienia otuliny stanowi Rozporządzenia Nr 15/98 Wojewody Częstochowskiego z dnia 22 czerwca 1998 r. w sprawie ochrony Zespołu Jurajskich Parków Krajobrazowych w województwie częstochowskim. Dla obszaru otuliny nie obowiązują ustalenia planu ochrony.

Obszary Natura 2000

Ostoja Olsztyńsko - Mirowska (PLH240015)

Obszar specjalnej ochrony siedlisk, zatwierdzony jako obszar o znaczeniu wspólnotowym w grudniu 2008 r. (decyzja Komisji Europejskiej 2009/93/WE z dnia 12 grudnia 2008 r. Dz.U.L Nr 43/63 z dnia 13.02.2009 r. oraz decyzja Komisji Europejskiej 2011/64/UE z dnia 10 stycznia 2011 r.

Dz.U.L Nr 33 z dnia 8.02.2011 r.). Obszar zajmuje 2210,9 ha, w obrębie Częstochowy znajduje się jedynie niewielki fragment jego północnej części w rejonie Dębowej Góry o pow. 19,16 ha.

Ostoja Olsztyńsko-Mirowska obejmuje kompleks wzgórz wapiennych (mogotów) z licznymi formami krasowymi, takimi jak: jaskinie, ostańce, studnie i leje krasowe. Wzgórza pokrywają naturalne fitocenozy leśne lub zbiorowiska murawowe. Tereny w sąsiedztwie wzgórz zajęte są przez lasy (przeważnie sosnowe) użytkowane gospodarczo lub pola uprawne. Wśród pól, na ugorach i miedzach, występują mozaikowo rozmieszczone czynniki - zarośla ciepłolubnych krzewów, takich jak: tarnina, głóg i dereń. Wzgórza zbudowane są z wapieni górnej jury. Najtwardsze z nich - wapień skaliste tworzą charakterystyczne ostańce w postaci wież, bloków, grzybów i bram skalnych. Zbiorowiska leśne na stokach wzgórz reprezentowane są przez buczyny i grądy. W dolinach między wzgórzami wypełnionymi piaskami fluwiogłacjalnymi występują bory sosnowe, wrzosowiska i murawy napiaskowe. Wzgórza użytkowane do niedawna jako pastwiska, pokrywają kwieciste murawy kserotermiczne i naskalne z udziałem gatunków stepowych.

Głównym zagrożeniem dla naturalnych wartości obszaru są: intensywna penetracja terenu przez ludzi, w tym erozja gleb w wyniku intensyfikacji "dzikiej" turystyki i rekreacji. Potencjalnym zagrożeniem jest niekontrolowany rozwój infrastruktury turystycznej. Bardzo istotnym zagrożeniem jest zanieczyszczenie powietrza spowodowane wzrostem intensywności ruchu samochodowego i emisji przemysłowych z aglomeracji miejskich, zwłaszcza Częstochowy, wpływające na obniżenie bogactwa gatunkowego, głównie porostów i innych cennych roślin.

Przełom Warty koło Mstowa (PLH240026)

Obszar specjalnej ochrony siedlisk, zatwierdzony jako obszar o znaczeniu wspólnotowym w styczniu 2011 r. (decyzja Komisji Europejskiej 2011/64/UE z dnia 10 stycznia 2011 r. Dz.U.L Nr 33 z dnia 8.02.2011 r.), obejmuje odcinek doliny rzeki Warty od Mirowa do Skrzydłowa o powierzchni 100,6 ha, z czego w granicach Częstochowy 26,04 ha.

Obszar cechuje się dużym zróżnicowaniem siedliskowym. Występują tu, w różnym stopniu zachowania, zbiorowiska roślinne, reprezentujące wiele jednostek systematycznych: od zbiorowisk typowo wodnych, szuwarowych, wilgotnych i umiarkowanie wilgotnych łąk po murawy psammofilne i od zarośli nadrzecznych, poprzez olsy i łągi do grądów i świeżych borów sosnowych.

Łąki trzęślicowe, porastające siedliska wilgotne i średnio żyzne Przełomu Warty, są dobrze zachowane i bogate florystycznie (często ponad 30 gat. w płacie), lecz pozbawione gatunków charakterystycznych dla zespołu, co uniemożliwia ich ostateczną klasyfikację. Nie stwierdzono w nich gatunków chronionych i rzadkich. Dawniej zajmowały znacznie większą powierzchnię, lecz z powodów zaprzestania koszenia w wielu miejscach doliny przekształciły się w turzycowiska i zbiorowiska bujnych ziółorośli z dominacją pokrzywy i trzcinnika. Siedliska i zbiorowiska ze związków *Nymphaeion* i *Potamion* są w większości miejsc występowania dobrze wykształcone i zachowane, lecz łączna ich powierzchnia jest niewielka. Do najcenniejszych elementów roślinności wodnej należą zbiorowiska z grążelem żółtym i rdestnicą kędzierzawą. Naturalny charakter doliny Warty, jej duża rola przyrodnicza jako m.in. korytarza ekologicznego i bardzo duże zróżnicowanie szaty roślinnej, w tym występowanie wyjątkowo dobrze zachowanych starorzeczy z udziałem roślinności wodnej ze związków *Nymphaeion* i *Potamion*, ma duże znaczenie, także krajowe.

Las grądowy "Gąszczyk" znajduje się w środkowej części Mirowskiego Przełomu Warty, na granicy gminy Mstów i Częstochowy. Zajmuje powierzchnię około 7 ha, położoną na północnym, bardzo stromym zboczu Przeprośnej Górki. Rośnie tu grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*, w odmianie małopolskiej, z licznym udziałem lipy szerokolistnej. Inne gatunki drzew to: grab, buk,

dąb szypułkowy i klon zwyczajny. U podnóża lasu ciągnie się pas starorzeczy z szuwarami trzcinowymi i łągowymi zagajnikami. Żyją tu m.in. kumak nizinny i bóbr. Ptaki są reprezentowane m.in. przez łabędzia niemego, perkozka, derkacza, bąka i błotniaka stawowego. Występuje tu szereg rzadkich i chronionych gatunków flory, jak np.: lilia złotogłów, skrzyp zimowy, storczyki - buławnik wielkokwiatowy i kruszczyk szerokolistny; oraz gatunki górskie: przewiercień długolistny i parzydło leśne. Do osobliwości przyrodniczych należy rzadko spotykany groszek wschodniokarpacki, który ma na Gąszczyku jedno z trzech istniejących na Wyżynie Śląsko-Krakowskiej stanowisk. Lipa szerokolistna osiąga tu północną granicę występowania. Dzięki usytuowaniu na stromej skarpie oraz obecności wychodni wapiennych ma on także duże walory krajobrazowe. Najwyżej położona część lasu porasta wały starodawnego grodziska.

Zagrożeniem dla łąk trzęślicowych jest przede wszystkim zaniechanie wykaszania i wypasu. Prowadzi to do stopniowego zarastania krzewami i drzewami w ramach naturalnych procesów sukcesji w kierunku lasu. Zagrożeniem jest również potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inne. Zbiorowiska roślinności wodnej są narażone na zanik w wyniku naturalnej sukcesji w kierunku szuwarów i łąk oraz w wyniku zaburzenia stosunków wodnych w wyniku melioracji, zarówno w dolinie jak i na terenach przyległych.

Walaszczyki w Częstochowie (PLH240028)

Obszar specjalnej ochrony siedlisk, zatwierdzony jako obszar o znaczeniu wspólnotowym w styczniu 2011 r. (decyzja Komisji Europejskiej 2011/64/UE z dnia 10 stycznia 2011 r. Dz. U. L Nr 33 z dnia 8.02.2011 r.), obejmuje tereny dawnej eksploatacji rud żelaza o powierzchni 23,4 ha. Obszar w całości znajduje się na terenie miasta, w jego południowo - zachodniej części.

Obszar w większości zajmują słabo wykształcone, często znacznie zdegenerowane zbiorowiska z rzędu *Arrhenatheretalia* i znacznie lepiej zachowane i wykształcone fitocenozy z rzędu *Molinietalia*, a zwłaszcza ze związku *Molinion*. Ponadto stwierdzono niewielkie fragmenty torfowiska przejściowego, roślinności szuwarowej i wodnej w istniejących tu niewielkich zbiornikach oraz zadrzewień i zarośli krzewów. Dobrze wykształcone płaty zbiorowiska z rzędu *Molinietalia* zajmują siedliska żyzne i wilgotne. Siedliska łąk trzęślicowych są wykształcone typowo i bardzo dobrze zachowane, podobnie jak i porastające je płaty zespołów *Molinietum caeruleae*. Łąki trzęślicowe stanowią około 20% powierzchni kompleksu (obszaru). Poprzez swoją fizjonomię i skład gatunkowy (zwłaszcza obecność kosaćca syberyjskiego) dobrze wyodrębniają się wśród innych zbiorowisk, tworząc z nimi wyraźne granice. Charakteryzują się dużym bogactwem florystycznym i udziałem wielu gatunków chronionych i rzadkich, jak np.: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka wąskolistna, sierpik barwierski i storczyki: kruszczyk błotny, kukułka szerokolistna i podkolan biały. Do najcenniejszych zalicza się dobrze wykształcone fitocenozy zespołu *Molinietum caeruleae*.

Zagrożeniem dla łąk trzęślicowych jest przede wszystkim zaniechanie wykaszania i wypasu. Prowadzi to do stopniowego zarastania krzewami i drzewami w ramach naturalnych procesów sukcesji w kierunku lasu. Zagrożeniem jest również potencjalna zmiana użytkowania z łąkowego na inne.

Dla obszaru Natura 2000 Walaszczyki w Częstochowie obowiązuje plan zadań ochronnych (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 28 czerwca 2016 r.; Dz. Urz. Woj. Śl. z 2016 r. poz. 36413 z dnia 30 czerwca 2016 r.).

Pomniki przyrody

Na obszarze miasta powołano 19 pomników przyrody. Łącznie, ochronie podlegają 403 drzewa - 18 pojedynczych drzew oraz 385 drzew tworzących jednogatunkową aleję brzoźową w ciągu ul. Białskiej. Duże skupiska chronionych drzew, poza ul. Białką, znajdują się też w Parku 3 Maja (7 drzew 7 różnych gatunków) oraz w Parku przy ul. Zbyszka (4 drzewa 2 gatunków).

Tab. 5. Wykaz i charakterystyka pomników przyrody

Numer pomnika	Nazwa i data utworzenia pomnika	Podstawa prawna	Opis pomnika przyrody	Lokalizacja, nr działki i obrębu, położenie geograficzne (długość, szerokość)
-	Dąb szypułkowy 15.11.1977	Zarządzenie Nr 9/77 Woj. Częstochowskiego zm.: Rozporządzenie Nr 41/2002 Woj. Śląskiego z dnia 17 czerwca 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 47, poz. 1611)	dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>) - pokrój nieregularny, pień nieznacznie odchylony w kierunku południowo-wschodnim, pierśnica - 306 cm, wysokość - 20 m	Park 3 Maja, dz. 3, obr. 152, E 1906'3.65" W 50048'48.12"
-	Klon jawor 12.08.1980	Zarządzenie Nr 4/80 Woj. Częstochowskiego zm.: Rozporządzenie Nr 17/2002 Woj. Śląskiego z dnia 15 maja 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 36 poz. 1318)	klon jawor (<i>Acer pseudo-platanus</i>) - pień prosty, pokrój nieregularny, pierśnica - 326 cm, wysokość - 22 m	Park 3 Maja, dz. 3, obr. 152, E 1906'13.76" W 50048'47.54"
-	Tulipanowiec 12.02.1989	Zarządzenie Nr 42/89 Woj. Częstochowskiego zm.: Rozporządzenie Nr 18/2002 Woj. Śląskiego z dnia 15 maja 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 36 poz. 1319)	tulipanowiec amerykański (<i>Liliodendron tulipifera</i>) - pień prosty, pokrój parasolowaty, pierśnica - 224 cm, wysokość - 22 m	ul. Łukasieńskiego 50/68, Młodzieżowy Domu Kultury, dz. 43/2, obr. 309, E 1909'11.52" W 50046'57.02"
1/04	Dąb czerwony 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	dąb czerwony (<i>Quercus rubra</i>) - pień prosty, korona rozłożysta, pierśnica - 338 cm, wysokość - 22,5 m	Park 3 Maja, dz. 3, obr. 152, E 1906'7.21" W 50048'50.42"
2/04	Kasztanowiec biały 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	kasztanowiec biały (<i>Aesculus hippocastanum</i>) - pień prosty, korona rozłożysta, pierśnica - 393 cm, wysokość - 22 m	Park 3 Maja, dz. 3, obr. 152, E 1905'28.21" W 50048'51.27"
3/04	Modrzew europejski 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	modrzew europejski (<i>Larix decidua</i>) - pień prosty, korona stożkowata, nieregularna, pierśnica - 311 cm, wysokość - 23,5 m	Park 3 Maja, dz. 3, obr. 152, E 1906'5.48" W 50048'47.65"
4/04	Klon pospolity 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	klon pospolity (<i>Acer Platanoides</i>) - pień prosty, korona rozbudowana z przewagą strony północnej, pierśnica - 297 cm, wysokość - 23 m	Park 3 Maja, dz. 3, obr. 152, E 1906'00.10" W 50048'51.48"
5/04	Jesion wyniosły 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	jesion wyniosły (<i>Fraxinus excelsior</i>) - pień prosty, korona o kształcie kulistym, pierśnica - 353 cm, wysokość - 25,5 m	Park 3 Maja, dz. 3, obr. 152, E 1906'00.64" W 50048'47.03"

6/04	Grusza pospolita 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	grusza pospolita (<i>Pirus communis</i>) - pień prosty, korona o kształcie kulistym, pierśnica - 235 cm, wysokość - 17,5 m	Park Staszica, dz. 4, obr. 152, E 1906'01.95" W 50048'41.68"
7/04	Klon jawor 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	klon jawor (<i>Acer pseudo-platanus</i>) - pień prosty, korona kulista, nieco asymetryczna, rozbudowana z przewagą strony południowej, pierśnica - 250 cm, wysokość - 26 m	Park Staszica, dz. 4, obr. 152, E 1906'10.82" W 50048'38.45"
8/04	Wiąz holenderski 27.12.2004	Uchwała Nr 551/XXXIX/2004 Rady Miasta Częstochowy z dnia 27 grudnia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 9, poz. 221 z dnia 19 stycznia 2005 r.)	wiąz holenderski odmiana wyniosła (<i>Ulmus hollandica</i> var. Major) - pień prosty, korona okazała, regularna, parasolowata, pierśnica - 324 cm, wysokość - 22,5 m	Promenada Czesława Niemena (skrzyż. z ul. Rolniczą), dz. 213/7, obr. 24, E 1907'49.29" W 50050'03.34"
9/06	Dąb szypułkowy 23.10.2006	Uchwała Nr 1063/LXIV/2006 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 142, poz. 4002 z dnia 5 grudnia 2006 r.)	dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>) - pień prosty, korona rozłożysta, regularnie rozbudowana, pierśnica - 408 cm, wysokość - 18 m	Park przy ul. Zbyszka, dz. 50, obr. 362, E 1905'16.95" W 50046'09.75"
10/06	Dąb szypułkowy 23.10.2006	Uchwała Nr 1063/LXIV/2006 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 142, poz. 4002 z dnia 5 grudnia 2006 r.)	dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>) - pień prosty, korona asymetryczna, rozbudowana z przewagą strony południowej, pierśnica - 350 cm, wysokość - 18 m	Park przy ul. Zbyszka, dz. 50, obr. 362, E 1905'15.25" W 50046'09.15"
11/06	Dąb szypułkowy 23.10.2006	Uchwała Nr 1063/LXIV/2006 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 142, poz. 4002 z dnia 5 grudnia 2006 r.)	dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>) - pień prosty, korona regularnie rozbudowana, kształt kulisty, pierśnica - 320 cm, wysokość - 19 m	Park przy ul. Zbyszka, dz. 50, obr. 362, E 1905'18.15" W 50046'12.33"
12/06	Lipa drobnolistna 23.10.2006	Uchwała Nr 1063/LXIV/2006 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 142, poz. 4002 z dnia 5 grudnia 2006 r.)	lipa drobnolistna (<i>Tilia cordata</i>) - drzewo trzypniowe, korona regularnie rozbudowana, pierśnica - 460 cm, wysokość - 20 m	Park przy ul. Zbyszka, dz. 50, obr. 362, E 1905'18.97" W 50046'11.17"
13/06	Lipa drobnolistna 23.10.2006	Uchwała Nr 1063/LXIV/2006 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 142, poz. 4002 z dnia 5 grudnia 2006 r.)	lipa drobnolistna (<i>Tilia cordata</i>) - drzewo dwupniowe, korona lekko asymetryczna, pierśnica - 337 cm, wysokość - 22 m	Park przy ul. Zbyszka, dz. 50, obr. 362, E 1905'19.97" W 50046'11.25"
14/06	"Aleja Brzozowa" 23.10.2006	Uchwała Nr 1064/LXIV/2006 Rady Miasta Częstochowy z dnia 23 października 2006 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 142, poz. 4003 z dnia 5 grudnia 2006 r.) oraz Uchwała Nr 335.XXVI.2016 z dnia 23 czerwca 2016 r. ws. mpzp (Dz. Urz. Woj. Śl. 2016 poz. 3607)	jednogatunkowa aleja 385 drzew gatunku brzozy brodawkowatej (<i>Betula pendula</i>) (pomniki przyrody nr od 14/1/06 do 14/385/06)	ul. Bialska (pas drogowy), dz. 38/15, obr. 82, dz. 36/2 obr. 83; dz. 52 obr. 37; dz. 105 obr. 36; dz. 60 obr. 35; dz. 47, obr. 34, E 1905'39.19" W 50049'06.88" E 1904'51.48"

				W 50050'21.85"
15/10	Klon srebrzysty 28.06.2010	Uchwała Nr 719/LXII/2010 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 czerwca 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 134, poz. 2212 z dnia 23 lipca 2010 r.)	klon srebrzysty (<i>Acer saccharinum</i>) - pień prosty, korona asymetryczna, rozbudowana z przewagą strony południowej, pierśnica - 310 cm, wysokość - 20 m	Park Narutowicza, dz. 3/32, obr. 111, E 1908'08.82" W 50048'50.65"
16/10	Klon srebrzysty 28.06.2010	Uchwała Nr 719/LXII/2010 Rady Miasta Częstochowy z dnia 28 czerwca 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 134, poz. 2212 z dnia 23 lipca 2010 r.)	klon srebrzysty (<i>Acer saccharinum</i>) - pień prosty, korona asymetryczna, rozbudowana z przewagą strony północnej, pierśnica - 368 cm, wysokość - 21 m	Park Narutowicza, dz. 3/32, obr. 111, E 1908'08.96" W 50048'50.99"

Źródła: Rejestr Form Ochrony Przyrody Województwa Śląskiego – aktualność grudzień 2017; Opracowanie ekofizjograficzne problemowe w zakresie struktury przyrodniczej miasta ze szczególnym uwzględnieniem korytarzy ekologicznych oraz terenów zieleni, Biuro Rozwoju Regionu Sp. z o.o., Katowice 2014.

II. 7.2. INNE OBSZARY CENNE POD WZGLĘDEM PRZYRODNICZYM

Poza obszarami podlegającymi ochronie prawnej, na terenie miasta znajdują się inne obszary cenne przyrodniczo. Zostały one wskazane w opracowaniu waloryzacyjnym *Przyroda Częstochowy - strefy ochronne i stanowiska cenne przyrodniczo* (2009) oraz uszczegółowione przestrzennie w *Opracowaniu ekofizjograficznym...*(2014). Wskazane obszary prezentują zróżnicowaną wartość przyrodniczą. Najcenniejsze zostały zaproponowane (w opracowaniu waloryzacyjnym) do objęcia ochroną prawną, w formie: rezerwatów przyrody, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytków ekologicznych, pomników przyrody lub stanowisk dokumentacyjnych. Przy czym objęcie ochroną rezerwatową danego obszaru pozostaje poza kompetencjami rady gminy (znajduje się w gestii dyrektora właściwej miejscowo regionalnej dyrekcji ochrony środowiska). Rada miasta może natomiast ustanowić pozostałe wymienione formy ochrony. Niezależnie od formalnego objęcia ochroną zaproponowanych terenów zasadne jest, poprzez dokumenty planistyczne, tworzenie warunków sprzyjających ochronie cennych przyrodniczo siedlisk i gatunków oraz walorów krajobrazowych. Łącznie jest wskazane 63 obszary. 10 z nich znajduje się w granicach obszarów podlegających ochronie, z tego 5 w otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd.

II. 8. ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Klimat akustyczny

Istotne uciążliwości hałasowe występują na terenach wzdłuż głównych dróg (krajowych, wojewódzkich oraz niektórych powiatowych i gminnych) oraz linii kolejowych i tramwajowych. Przekroczenia hałasu generowanego przez zakłady przemysłowe, z wyjątkiem Huty Częstochowa, dotyczą z reguły ich bezpośredniego sąsiedztwa.

Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku reguluje Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826) w brzmieniu ustalonym Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 października 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2012 r., poz. 1109), które weszło w życie w dniu 23 października 2012 r. Zmiana rozporządzenia zwiększyła wartości dopuszczalnych poziomów hałasu generowanego przez

drogi i linie kolejowe, przy utrzymaniu norm dotyczących pozostałych obiektów i działalności będących źródłem hałasu.

Dopuszczalne równoważne poziomy dźwięku A w decybelach (dB), dla emisji pochodzącej z dróg lub linii kolejowych, wynoszą:

1. dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, terenów zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży, domów opieki i szpitali - 64 dB dla całej doby (wskaźnik L_{DWN}) i 59 dB dla pory nocnej (wskaźnik L_N),
2. dla terenów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego, zabudowy zagrodowej, terenów rekreacyjno-wypoczynkowych, terenów mieszkaniowo-usługowych - 68 dB dla całej doby (wskaźnik L_{DWN}) i 59 dB dla pory nocnej (wskaźnik L_N).

Zgodnie ze sporządzoną w 2012 r. Mapą akustyczną dla Częstochowy (częściowa aktualizacja w 2013 r.) szacuje się, że w strefach ponadnormatywnego oddziaływania hałasu zamieszkuje ok. 10% ludności miasta.

Największy wpływ na emisję hałasu ma komunikacja drogowa. Jak wynika z map imisji hałasu przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu potencjalnie mogą sięgać nawet na odległość do 300 m od krawędzi jezdni (Rząsawy, Aleja Wojska Polskiego - DK1). Ogólnie to właśnie droga krajowa nr 1 jest zdecydowanie najbardziej uciążliwa akustycznie. W przypadku innych dróg zasięg ponadnormatywnego hałasu nie powinien przekraczać 80 m. Należy podkreślić, że po wybudowaniu częstochowskiego odcinka autostrady A1 ruch pojazdów i co za tym idzie poziom emisji hałasu wzdłuż obecnej drogi krajowej nr 1 zmniejszy się. Z kolei wpływ autostrady na klimat akustyczny Częstochowy będzie umiarkowany, zaznaczać się będzie głównie w Dźbowie i Gnaszynie. Obecnie chronione akustycznie są tereny w Rakowie, gdzie na odcinku ok. 900 m wybudowano po obydwu stronach drogi (Aleja Wojska Polskiego) ekrany akustyczne oraz niewielki teren przy ulicy Jana Pawła II (70. metrowy ekran). O przekroczeniu dopuszczalnego poziomu hałasu dla dwóch podstawowych grup terenów chronionych akustycznie (tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży, domy opieki i szpitale; tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego, zabudowy zagrodowej, tereny rekreacyjno-wypoczynkowe, tereny mieszkaniowo-usługowe) decyduje poziom hałasu L_N (pora nocy) – wartość 59 dB. W przypadku zabudowy śródmiejskiej o przekroczeniach również decyduje wskaźnik L_N (65 dB).

Ponadnormatywna imisja hałasu kolejowego może sięgać maksymalnie do 100 m od torów. Spośród dwóch grup terenów chronionych akustycznie (patrz powyżej) nieco większy jest zasięg strefy przekroczeń dla grupy terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej..., niż dla grupy terenów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej..., o czym decyduje wskaźnik L_{DWN} . Podobnie jest w przypadku zabudowy śródmiejskiej.

Program ochrony środowiska przed hałasem, sporządzony dla Częstochowy w 2013 r. wskazuje dużą liczbę obszarów wymagających podjęcia działań ochronnych przed hałasem. Zarówno w przypadku hałasu drogowego jak i kolejowego zdecydowana większość osób zamieszkuje tereny o przekroczeniach mieszczących się w przedziale 0,01 – 5 dB. Do podstawowych kierunków niezbędnych do utrzymania dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego należą:

- wykorzystywanie systemu mapy akustycznej w pracach planistycznych;

- stosowanie w planowaniu przestrzennym zasad strefowania (w odniesieniu do terenów niezagospodarowanych);
- w uzasadnionych przypadkach, wypieranie funkcji mieszkaniowej z budynków położonych przy pasach drogowych na rzecz usług, w przypadku ograniczonych możliwości technicznych i organizacyjnych redukcji hałasu;
- wprowadzenie w strefach uciążliwości powodowanych trasami komunikacyjnymi, w stosunku do nowej zabudowy mieszkaniowej wymogu stosowania elementów chroniących przed hałasem środowiskowym (np. materiały budowlane o podwyższonej izolacyjności akustycznej, ekrany na elewacji budynku, rozpraszające elementy fasad).

Promieniowanie elektromagnetyczne

Źródłami promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego, mogącymi stwarzać ograniczenia w zagospodarowaniu terenu, są urządzenia elektroenergetyczne (linie wysokiego i średniego napięcia oraz niektóre stacje transformatorowe), a także stacje przekaźnikowe telefonii komórkowej.

W przypadku sieci elektroenergetycznych nie określono stref ponadnormatywnego ich oddziaływania w oparciu o obowiązujące przepisy prawne. Ponadnormatywne oddziaływanie linii elektroenergetycznych (110 kV) mieści się z reguły w zakresie od kilku do kilkunastu metrów od skrajnych przewodów. Operatorzy sieci elektroenergetycznych wnioskuje, aby w „pasach technologicznym linii” nie budować budynków mieszkalnych i nie lokalizować terenów przeznaczonych na stały pobyt ludzi. Pasy technologiczne są wyznaczane w równej odległości od osi linii elektroenergetycznej, mierząc poziomo i prostopadłe do osi. Dla linii 110 kV szerokość strefy wynosi 32 m (po 16 m w każdą stronę). W uproszczeniu można przyjąć, że ponadnormatywne wartości promieniowania elektromagnetycznego mieszczą się w granicach opisanych powyżej stref technicznych.

W przypadku urządzeń telekomunikacyjnych zasięg możliwych przekroczeń wartości dopuszczalnych, wynika ze sporządzanych raportów oddziaływania na środowisko. Stacje bazowe telefonii komórkowej są rozlokowane w wielu miejscach na terenie całej gminy. Zamontowane są na: masztach, kominach, wieżach kościołów oraz dachach budynków. Zasięg ich ponadnormatywnego oddziaływania może wynosić od ok. 30 do ok. 100 m w poziomie oraz od ok. 10 do ok. 40 m w pionie (anteny starego typu). Wszystkie przypadki dotyczą formalnie miejsc aktualnie niedostępnych dla ludzi, co jest koniecznym warunkiem lokalizacji tych urządzeń w danym miejscu. Nowoczesne anteny posiadają nadajniki o mniejszych mocach (20-100 W dla 2G), natomiast promieniowanie nowoczesnych anten 3G jest znacznie mniejsze od stosowanych anten 2G (średnia moc promieniowania na poziomie 3 W). Stosowanie większej liczby stacji, ale o mniejszej mocy powoduje zmniejszenie całkowitej mocy promieniowania.

Prowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach pomiary monitoringowe PEM w województwie śląskim, w tym w Częstochowie odnoszą się do składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego w przedziale częstotliwości od 100 kHz do 3GHz, dla której dopuszczalny poziom natężenia pola elektrycznego wynosi 20 V/m. W okresie 2012 – 2014 zmierzono wielkości od 0,20 V/m (ul. Baczyńskiego – 2013), 0,30 V/m (ul. Partyzantów – 2014) do 0,70 V/m (ul. Wierzbowa – 2012). Zatem w wyniku trzyletniego cyklu pomiarów na żadnej ze stacji pomiarowych nie zanotowano przekroczeń wartości dopuszczalnych, określonych w załączniku nr 1 do *Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych pól* (Dz. U. z 2003 r., Nr 192, poz. 1883).

Zagrożenie wystąpieniem poważnej awarii

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska wiążą się z możliwością wystąpienia awarii bądź wypadków z udziałem substancji niebezpiecznych. Na terenie Częstochowy niemal wszystkimi głównymi drogami krajowymi i wojewódzkimi oraz liniami kolejowymi przewozi się substancje niebezpieczne. Są to środki chemiczne, gazy techniczne, oraz paliwa płynne i gazowe. Materiały niebezpieczne są również przechowywane na terenie niektórych zakładów przemysłowych. Na terenie miasta zakładem o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii jest Huta szkła Guardian Częstochowa Sp. z o.o., a zakładami o zwiększonym ryzyku są: Koksownia Częstochowa Nowa Sp. z o.o. oraz Air Products Sp. z o.o. - producent gazów technicznych. Ponadto zakładami przechowującymi znaczące ilości substancji niebezpiecznych są Oczyszczalnia Ścieków Warta SA, „Śnieżka” Chłodnia w Częstochowie Sp. z o.o. i ISD Huta Częstochowa Sp. z o.o.

Zagrożenie powodziowe

Zagrożenie powodziowe na terenie Częstochowy związane jest przede wszystkim z przepływającymi przez miasto rzekami: Wartą, Stradomką i Konopką. Rzeki te łączą się ze sobą w centrum miasta. Stany ich wód pozostają w pewnej zależności od siebie. Wezbranie na Warcie powoduje podniesienie stanów wód Stradomki w jej ujściowym fragmencie (efekt cofki). Z kolei wysoki poziom wód Stradomki powoduje podpiętrzenie wód Warty na odcinku 1 - 2 km od połączenia się tych rzek jak i Konopki w jej ujściowym odcinku (do 2 - 3 km).

Na osłonę przeciwpowodziową rzeki Warty składają się: zbiornik retencyjny w Poraju, wały przeciwpowodziowe oraz kanał ulgi Kucelinka. Na osłonę przeciwpowodziową Stradomki składają się wały przeciwpowodziowe wybudowane wzdłuż dolnej części rzeki oraz niewielki zbiornik retencyjny w Blachowni. Osłona przeciwpowodziowa Konopki jest słabo rozwinięta. Wały przeciwpowodziowe, wybudowano fragmentami w dolnej części biegu rzeki.

Mapy zagrożenia powodziowego (MZP) oraz mapy ryzyka powodziowego (MRP) zostały sporządzone w tzw. I cyklu planistycznym tylko dla rzeki Warty. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią tj.: obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia jest średnie i wynosi raz na 100 lat, w tym obszary o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia powodzi raz na 10 lat, obejmują fragment lewobrzeżnej części doliny Warty na wysokości Wyczerp oraz tereny położone po obydwu jej stronach w rejonie Alei Pokoju. Ponadto obejmuje obszary wzdłuż rzeki Warty i kanału Kucelinki położone między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym lub naturalnym wysokim brzegiem.

Dla rzeki Stradomki nadal obowiązuje Studium ochrony przeciwpowodziowej sporządzone przez Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu. Wyznaczony w nim obszar bezpośredniego zagrożenia powodzią, do czasu wykonania MZP, należy traktować jako obszar szczególnego zagrożenia powodzią. Obejmuje on najniższą położoną część doliny od granic miasta do stacji kolejowej Częstochowa Stradom.

„Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry” (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r.) określa następujące problemy związane z ryzykiem powodziowym w regionie wodnym Warty:

- zbyt niska zdolność retencyjna dla skutecznego ograniczenia zagrożenia powodziowego;
- zbyt intensywna zabudowa obszarów zagrożonych powodzią;
- zbyt intensywna zabudowa obszarów chronionych obwałowaniami;
- zwiększające się zagrożenie powodziowe;

- brak rozwiniętej na odpowiednim poziomie osłony hydrologiczno-meteorologicznej zbiorników służącej prognozowaniu i ostrzeganiu społeczeństwa przed nadchodzącym zagrożeniem, brak odpowiedniej sieci obserwacyjno - pomiarowej w zlewniach;
- problem zbyt małej świadomości ludzi, firm i instytucji publicznych na temat zagrożenia powodziowego oraz metod ograniczania ryzyka powodziowego na etapie przygotowywania się do powodzi oraz na etapie prowadzenia akcji przeciwpowodziowej i usuwania skutków powodzi;
- brak potrzebnych instrumentów prawnych i finansowych zniechęcających lub skłaniających do określonych zachowań zwiększających bezpieczeństwo powodziowe.

„Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry” wskazuje szereg inwestycji strategicznych (nietechnicznych i technicznych) planowanych do realizacji w latach 2016 – 2021, wpływających na ograniczenie ryzyka powodziowego. Do rejonu Częstochowy odnoszą się głównie:

- ochrona/zwiększanie retencji na obszarach zurbanizowanych - opracowanie szczegółowej analizy i projektu możliwości zwiększenia retencji obszarów zurbanizowanych, w tym dla Częstochowy (inwestycja nietechniczna);
- modernizacja obiektów hydrotechnicznych zbiornika wodnego Poraj w zakresie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego; (inwestycja techniczna).

Należy zauważyć, iż Częstochowa (na podstawie powodzi historycznych, wiedzy eksperckiej oraz doświadczeń w zlewni) została uznana za obszar o bardzo wysokim stopniu ryzyka, między innymi z powodu możliwości awarii urządzeń zbiornika Poraj, złego stanu technicznego części wałów w mieście, niekompletnego systemu ochrony przeciwpowodziowej miasta oraz zwartej miejskiej zabudowy.

Ponadto, „Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Odry” określa listę tzw. działań buforowych określających konkretne przedsięwzięcia np. w zakresie modernizacji oraz przebudowy, nadbudowy i rozbudowy wałów przeciwpowodziowych. Przedsięwzięcia te dotyczą również Częstochowy (rzeki Warty, kanału Kucelinka oraz rzek: Stradomka i Konopka).

Podczas powodzi w maju 2010 r. doszło do wezbrania wód wszystkich rzek przepływających przez miasto. Powódź wystąpiła w dzielnicach Bleszno, Dzbów, Gnaszyn – Kawodrza, Mirów, Ostatni Grosz, Stradom, Wyczerpy – Aniołów, Zawodzie – Dąbie. Oprócz czynników natury hydrologicznej na sytuację powodziową istotny wpływ miały: częściowy brak klap zwrotnych na wylotach do rzek kanalizacji deszczowej, niedrożne przydrożne rowy odwadniające i niedrożne przepusty. Ważnym problemem jest również stan wałów przeciwpowodziowych (brak lewobrzeżnego obwałowania rzeki Warty na odcinku ok. 700 m, niedostateczny stan techniczny wałów przeciwpowodziowych kanału ulgi Kucelinka oraz zaniżona korona wału wzdłuż ul. Drogowców).

Zagrożenie wystąpieniem ruchów masowych

Na terenie Częstochowy rozpoznanych zostało 68 osuwisk oraz 26 terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi. Większość osuwisk ma pochodzenie antropogeniczne, związane z depozycją odpadów poeksploatacyjnych łożysk rudonośnych. Spośród wyznaczonych osuwisk 84% nie przekracza powierzchni 0,5 ha. Najwięcej osuwisk występuje w rejonie Gnaszyna Górnego, Dźbowa, Kawodrzy i Nowej Kuźnicy, w zachodniej i południowej części gminy. Większość osuwisk rozwinęła się na hałdach poeksploatacyjnych, kilka powstało w obrębie skarp przykorytowych. Są to głównie osuwiska niewielkie, aktywne i okresowo aktywne. Większość form znajduje się na

obszarze niezabudowanym, z reguły w obrębie nieużytków i zarośli krzewiastych. Łączna powierzchnia osuwisk wynosi 0,24 km², co stanowi 0,15% powierzchni miasta. Tereny zagrożone ruchami masowymi wyznaczono na podstawie bliskości terenów osuwiskowych i występowania stromo nachylonych stoków.

III. ISTNIEJĄCE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU, W SZCZEGÓLNOŚCI DOTYCZĄCE OBSZARÓW PODLEGAJĄCYCH OCHRONIE PRAWNEJ NA MOCY USTAWY Z DNIA 16 KWIETNIA 2004 O OCHRONIE PRZYRODY

Obszar Częstochowy cechuje się występowaniem szeregu problemów ochrony środowiska, w tym istotnych z punktu widzenia projektu studium (możliwych do regulowania w dokumencie planistycznym). Do podstawowych problemów ochrony środowiska należą:

- 1) zagrożenie dla wartościowych przyrodniczo siedlisk
- 2) zagrożenie dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych, zwłaszcza regionalnych korytarzy spójności obszarów chronionych,
- 3) słaba jakość powietrza,
- 4) presja na wody (jakość, jakość zasoby i sieć hydrograficzną),
- 5) utrata potencjału użytkowego gleb (degradacja przez przemysł, zabudowa kompleksów rolnych),
- 6) wyłączenie gruntów z produkcji leśnej,
- 7) zagrożenie powodziowe,
- 8) hałas komunikacyjny i przemysłowy.

Poniżej szerzej opisano niektóre problemy ochrony środowiska, szczególnie istotne dla obszaru Częstochowy.

Zagrożenie dla wartościowych przyrodniczo siedlisk

Na terenie miasta obszarowe formy ochrony przyrody, w stosunku do udokumentowanych walorów przyrodniczych obejmują stosunkowo niewielki obszar (obszary Natura 2000, park krajobrazowy). Presja na te tereny jest stosunkowo niewielka, wiąże się głównie z ekstensywnymi formami rekreacji. Istotne jest utrzymanie dotychczasowego użytkowania tych terenów oraz ograniczanie intensyfikacji zabudowy w bezpośrednim otoczeniu tych obszarów.

Część obszarów cennych pod względem przyrodniczym w przeszłości była proponowana do objęcia ochroną prawną. Tereny te obejmują różnorodne zbiorowiska, m.in.: leśne, wodne, szuwarowe, łąkowe i łęgowe. Główne zagrożenia są związane z procesami urbanizacji – zwiększaniem zasięgu terenów mieszkaniowych, usługowych i produkcyjnych oraz zajmowanych pod infrastrukturę techniczną i komunikację.

W istniejącej sytuacji, ochrona obszarów, w których obrębie znajdują się cenne przyrodniczo siedliska, w dużym stopniu zależy od polityki przestrzennej gminy – przede wszystkim określenia niekolidującej z potrzebą ochrony siedlisk funkcji terenu.

Zagrożenie dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych

Główne regionalne sieci powiązań przyrodniczych zlokalizowane są przy południowo-wschodniej granicy miasta oraz w dolinach Warty i Konopki. Należą do nich: obszar węzłowy dla ssaków kopytnych „Lasy Olsztyńskie”, korytarz ornitologiczny „Dolina górnej Warty” oraz korytarze spójności obszarów chronionych „Górna Warta” i „Częstochowski”. O ile w przypadku dwóch pierwszych elementów zagrożenie dla drożności korytarzy jest małe – mieszczą się w dużym stopniu w kompleksie leśnym, to w przypadku korytarzy spójności występuje znaczna presja związana z rozwojem zabudowy.

W obrębie miasta zostały również wydzielona sieć korytarzy ekologicznych niższej rangi, jednakże istotnych dla podtrzymywania lokalnych powiązań przyrodniczych. Zasadne jest utrzymywanie drożności tych korytarzy.

Ochrona i kształtowanie korytarzy ekologicznych w dokumentach planistycznych powinna być realizowana poprzez ochronę otwartości terenów wewnątrz korytarzy, a także tworzenie warunków do poprawy ich drożności.

Zła jakość powietrza

Problem niskiej jakości powietrza, a zwłaszcza ograniczenia niskiej emisji jest złożony i w mniejszym stopniu uzależniony od kierunków polityki przestrzennej. Do działań możliwych do podjęcia na gruncie przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym można zaliczyć uwzględnianie w dokumentach planistycznych: zwiększenia obszarów zieleni (ochronnej), zapewniającej wymianę powietrza na obszarach gęstej zabudowy, ochronę istniejących i wyznaczanie nowych kanałów przewietrzania, szczególnie na obszarach o niekorzystnym położeniu topograficznym sprzyjającym kumulacji zanieczyszczeń, w tym projektowanie linii zabudowy w sposób uwzględniający zapewnienie „przewietrzania” oraz umożliwienie sytuowania urządzeń wywarzających energię ze źródeł odnawialnych.

Presja na wody

Konieczna jest ochrona zasobów wodnych oraz zapewnienie korzystnych warunków ich odtwarzania, w szczególności ograniczanie zanieczyszczeń wód powierzchniowych oraz ochrona Głównych Zbiorników Wód Podziemnych i ujęć wód - poprzez rozwój zbiorowego, rozdzielczego systemu gospodarki wodno-ściekowej oraz ograniczanie niekorzystnego wpływu przemysłu na wody. Istnieje również wymóg stosowania się do nakazów i zakazów określonych dla stref ochrony pośredniej ujęć wód podziemnych.

Utrata potencjału użytkowego gleb

Na terenie miasta znajduje się duży areal kompleksów rolnych o dobrej przydatności rolniczej w dzielnicy Rząsawy. Na pozostałym obszarze miasta gleby są słabe lub zdegradowane albo kompleksy gruntów rolnych uległy dużej fragmentacji.

Zasadna jest ochrona najbardziej wartościowych arealów gleb zarówno przed zmianą przeznaczenia na cele nierolnicze i nieleśne, jak również ochrona tych gruntów przed degradacją.

Wyłączanie gruntów z produkcji leśnej

W procesie rozwoju przestrzennego miasta powstaje presja na zabudowę gruntów leśnych, zwłaszcza małych izolowanych powierzchni. Jest to zjawisko niekorzystne ze względów przyrodniczych i mikroklimatycznych, zwłaszcza biorąc pod uwagę niską lesistość obszaru Częstochowy.

Zagrożenie powodziowe

Położenie części obszaru w dolinach Warty i Stradomki oraz w dolinach innych mniejszych cieków sprawia, że zagrożenie powodzią i podtopieniami wodami opadowymi jest duże. Konieczne jest zarówno ograniczanie urbanizacji terenów zagrożonych jak i podejmowanie działań służących ograniczaniu stopnia zagrożenia powodziowego (mała retencja, regulacja koryt, modernizacja i budowa wałów przeciwpowodziowych). Należy mieć zwłaszcza na uwadze właściwe kształtowanie funkcji terenów i intensywności zabudowy w obrębie osiedli zabudowy jednorodzinnej i ich

sąsiedztwie, aby możliwe było bezkonfliktowe odprowadzanie wód opadowych i roztopowych z ulic i posesji, z uwzględnieniem kształtowania systemu małej retencji.

Hałas komunikacyjny

Ponieważ zagrożenie hałasem występuje wzdłuż głównych dróg i linii kolejowych oraz w mniejszym stopniu wokół niektórych zakładów przemysłowych potrzebne jest dostosowanie funkcji terenów położonych zwłaszcza wzdłuż tych ciągów komunikacyjnych do wymogów określonych w rozporządzeniu dotyczącym dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. Wymaga to w pierwszym rzędzie rezygnacji z funkcji terenów związanych z zabudową mieszkaniową jednorodzinną oraz terenami zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży, domów opieki i szpitali w sąsiedztwie w/w dróg. Jednocześnie należy podejmować działania ograniczające uciążliwość istniejących i potencjalnych źródeł hałasu.

IV. OCENA PROJEKTU STUDIUM W ASPEKTCIE UWZGLĘDNIENIA CELÓW OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONYCH NA SZCZEBLU MIĘDZYNARODOWYM, WSPÓLNOTOWYM I KRAJOWYM

Za dokumenty rangi krajowej i międzynarodowej (w tym wspólnotowej) formułujące cele ochrony środowiska uznane za istotne z punktu widzenia projektowanego studium, uznano:

- Decyzję Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 listopada 2012 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r. „Dobrze żyć w granicach naszej planety”;
- Odnowiona strategia UE dotycząca trwałego rozwoju (w wersji przyjętej przez Radę Europejską w dniach 15-16 czerwca 2006 r.);
- Dyrektywa Rady 92/43 EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywa Siedliskowa);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywa Ptasia);
- Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej - Ramowa Dyrektywa Wodna;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy;
- Europejska Konwencja Krajobrazowa (Florencja, 2000 r.), ratyfikowana przez Polskę w 2004 .;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych (...);
- Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim;
- Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Uchwała Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.)
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., M.P. z 2012, poz. 252);
- Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej (Uchwała Nr 270/2007 Rady Ministrów z dnia 26 października 2007 r.);
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - perspektywa do 2020 r. (Uchwała Nr 58 Rady Ministrów z dnia 15 kwietnia 2014 r., M.P. z 2014 r. poz. 469);
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (Ministerstwo Środowiska, październik 2013).

Wyboru dokumentów dokonano na podstawie zidentyfikowanych istotnych problemów ochrony środowiska występujących na obszarze opracowania, celów ochrony środowiska określonych w dokumentach oraz ustaleń projektu studium i ich potencjalnych skutków środowiskowych. W poniższej tabeli wymieniono główne cele formułowane w analizowanych dokumentach oraz w sposób ogólny wskazano rozwiązania projektu studium istotne z punktu widzenia realizacji tych celów.

Tab.6. Zestawienie celów ochrony środowiska zawartych w dokumentach ustanowionych na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym oraz ocena zgodności rozwiązań projektowanego dokumentu ze wskazanymi celami, mającymi znaczenie dla projektowanego dokumentu oraz sposób ich uwzględnienia w projekcie studium

Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 listopada 2012 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r. „Dobrze żyć w granicach naszej planety”	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - przekształceniu Unii w zasobooszczędną, zieloną i konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną, - ochronie obywateli Unii przed związanymi ze środowiskiem obciążeniami i zagrożeniami dla zdrowia i dobrostanu 	<ul style="list-style-type: none"> - wykluczenie źródeł ciepła w relatywnie największym stopniu zanieczyszczających atmosferę, - zwiększenie wykorzystania energii odnawialnej dla celów grzewczych oraz wytwarzania ciepłej wody użytkowej - kształtowanie korzystnych warunków przewietrzania terenów zabudowanych - odprowadzenie ścieków głównie w oparciu o sieci kanalizacji służącej do zbiorowego odprowadzania ścieków, - ograniczanie wyznaczania nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową na obszarach szczególnie narażonych na hałas komunikacyjny - zrównoważono rozwój w obszarze całego miasta uwzględniający strefowanie funkcji i racjonalny zasięg terenów inwestycyjnych przy ograniczaniu niekorzystnego wpływu na środowisko, przyrodę i krajobraz.
Odnowiona strategia UE dotycząca trwałego rozwoju (2006)	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - ograniczyć zmiany klimatu oraz ich koszty i negatywne skutki, jakie obciążają społeczeństwo i środowisko naturalne, - przejść w sposób zrównoważony do przyjaznych dla środowiska środków transportu w celu stworzenia systemu transportu i poruszania się spełniającego wymogi trwałego rozwoju, - ograniczyć wywoływany transportem hałas, zarówno u źródła, jak i poprzez środki łagodzące tak, by poziom narażenia na hałas miały jak najmniejszy wpływ na zdrowie. 	<ul style="list-style-type: none"> - określenie zasad ochrony powietrza, w tym w szczególności preferencje dla wykorzystania energii odnawialnej, - określenie zasad ochrony przed hałasem, - budowa dróg tranzytowych, usprawnienie ruchu, - rozbudowa sieci dróg rowerowych oraz parkingów dla rowerów wraz z integracją dróg rowerowych z komunikacją zbiorową, - rozwój transportu zbiorowego, w tym realizacja centrów przesiadkowych.
Dyrektywa Rady 92/43 EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywa Siedliskowa)	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - zachowanie siedlisk naturalnych i gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty w stanie sprzyjającym ochronie lub dla odtworzenia takiego stanu - zapewnienie różnorodności biologicznej poprzez ochronę siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory 	<ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie celów i zasad ochrony obszarów Natura 2000, w tym przyjęcie kierunków zagospodarowania przestrzennego nie kolidujących z przedmiotem ochrony, - uwzględnienie planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 „Właszczyki w Częstochowie” PLH240028

	- dopuszczanie gospodarczego wykorzystania terenów (głównie rolniczego, leśnego, lub rekreacyjno-turystycznego) wyłącznie w takim zakresie, który nie spowoduje zubożenia różnorodności biologicznej.
Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywa Ptasia)	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
- utrzymanie i zagospodarowania siedlisk ptaków zgodnie z potrzebami ekologicznymi - przywracanie zniszczonych biotopów ptaków - tworzenie biotopów dla ptaków	- utrzymanie istniejących stawów i zbiorników wodnych, - utrzymanie drożności ornitologicznego regionalnego korytarza ekologicznego „Dolina górnej Warty”.
Dyrektywa 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej - Ramowa Dyrektywa Wodna	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Cele/zadania istotne dla projektu studium
- promowania zrównoważonego korzystania z wód, - poprawy jakości wód i stanu ekosystemów zdegradowanych działalnością człowieka, - zmniejszenia zanieczyszczenia wód podziemnych, - zmniejszanie skutków powodzi i suszy	- utrzymanie istniejących stawów i zbiorników wodnych, - odprowadzenie ścieków głównie w oparciu o sieci kanalizacji służącej do zbiorowego odprowadzania ścieków, - unikanie intensyfikacji zabudowy na terenach położonych poza obszarem aglomeracji objętym zbiorowym systemem kanalizacji sanitarnej, - zwiększenie retencji na obszarach zurbanizowanych, rolnych i leśnych, w tym realizacja zbiorników służących osłonie przeciwpowodziowej. - osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego i chemicznego dla wód powierzchniowych, dobry stan chemiczny i ilościowy dla wód podziemnych.
Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Cele/zadania istotne dla projektu studium
- utrzymanie jakości powietrza i jej poprawa	- określenie zasad ochrony powietrza, w tym w szczególności preferencje dla wykorzystania sieci ciepłowniczej i energii odnawialnej, - kształtowanie korzystnych warunków przewietrzania terenów zabudowanych.
Europejska Konwencja Krajobrazowa (Florencja, 2000 r.)	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
zintegrowanie krajobrazu z własną polityką w zakresie planowania regionalnego i urbanistycznego;	- ochrona obszarów zieleni, lasów, stawów i dolin rzecznych oraz wartościowych układów urbanistycznych - stosowanie się do wymogów planu ochrony Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd

	<ul style="list-style-type: none"> - określenie zasad kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu; - ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego
Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - ustanawia wspólne ramy dla promowania energii ze źródeł odnawialnych - określa obowiązkowe krajowe cele ogólne w odniesieniu do całkowitego udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii 	<ul style="list-style-type: none"> - zaspokajanie potrzeb ciepłych zabudowy m.in. w oparciu o stosowanie systemów wykorzystujących odnawialne źródła energii - określenie obszarów, w których może być dopuszczone rozmieszczenie urządzeń wytwarzających energię z tych źródeł o mocy powyżej 100 kW.
Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - ustanowienie ram dla oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, w celu ograniczenia negatywnych konsekwencji dla zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej, związanych z powodzią na terytorium Wspólnoty 	<ul style="list-style-type: none"> - uwzględnienie obszarów szczególnego zagrożenia powodzią (tereny zalewowe o prawdopodobieństwie wystąpienia $p=1\%$ lub $p=10\%$), - w strefie szczególnego zagrożenia powodzią ustalanie funkcji terenów ograniczające ryzyko powodziowe, - wskazanie lokalizacji dla budowy zbiorników retencyjnych oraz określenie zasad gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi.
Strategia Rozwoju Kraju 2020	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie przedsięwzięć związanych z oczyszczaniem ścieków, zagospodarowaniem odpadów i rekultywacją terenów zdegradowanych, ochrona powietrza, ochrona przed hałasem; 	<ul style="list-style-type: none"> - wykluczenie źródeł ciepła w relatywnie największym stopniu zanieczyszczających atmosferę, - preferencje dla wykorzystania energii odnawialnej - odprowadzenie ścieków głównie w oparciu o sieci kanalizacji służącej do zbiorowego odprowadzania ścieków, - określenie zasad ochrony przed hałasem, - ograniczenie wprowadzania nowych terenów wymagających ochrony przed hałasem wzdłuż dróg generujących ponadnormatywny poziom hałasu, - wskazanie terenów wymagających rekultywacji.
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej - osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód i związanych z nimi ekosystemów, zmniejszenie obciążenia środowiska 	<ul style="list-style-type: none"> - zapobieganie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej poprzez określenie systemu obszarów o wiodącej funkcji przyrodniczo-krajobrazowej i rolniczo-leśnej, - preferowanie niskoemisyjnych źródeł ciepła i energii

<p>powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby</p> <ul style="list-style-type: none"> - zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin, - zwiększenie poziomu zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi i antropogenicznymi - przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego 	<p>odnawialnej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - odprowadzenie ścieków głównie w oparciu o sieci kanalizacji służącej do zbiorowego odprowadzania ścieków, - uwzględnienie obszarów zagrożenia powodziowego, wskazanie lokalizacji dla budowy zbiorników retencyjnych oraz określenie zasad gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi, - ograniczenie powierzchni terenów budowlanych.
Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - zachowanie bogactwa różnorodności biologicznej - zapewnienie trwałości i możliwości rozwoju wszystkich poziomów jej organizacji z uwzględnieniem potrzeb rozwoju społeczno-gospodarczego oraz konieczności zapewnienia odpowiednich warunków życia i rozwoju społeczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> - utrzymanie (w ramach użytkowania: rolniczego, leśnego, wodnego lub w formie zieleni urządzonej i nieurządzonej) funkcji przyrodniczej na obszarach cennych przyrodniczo.
Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko - perspektywa do 2020 r.	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska (racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin, gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody, poprawa stanu środowiska, zachowanie bogactwa różnorodności biologicznej, uporządkowanie zarządzania przestrzenią) - zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię 	<ul style="list-style-type: none"> - wyznaczenie obszarów dla lokalizacji zbiorników retencyjnych, - określenie zasad zaopatrzenia w energię elektryczną, gaz i ciepło (możliwość rozbudowy infrastruktury przesyłowej, dogodne warunki realizacji przedsięwzięć związanych z pozyskiwaniem energii odnawialnej.
Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030	
Cele/zadania istotne dla projektu studium	Rozwiązania projektu studium znaczące dla realizacji celów
<ul style="list-style-type: none"> - gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody, - wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa, - wspieranie rozwoju wykorzystania informacji przestrzennej z wykorzystaniem technologii cyfrowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyznaczenie obszarów dla lokalizacji zbiorników retencyjnych, - zapobieganie nadmiernemu uszczelnianiu gruntów oraz wdrażanie rozwiązań, które umożliwią zagospodarowanie wód opadowych w obrębie nieruchomości, - wykluczenie możliwości zabudowy na terenach zagrożenia powodziowego - dostosowanie lokalizacji i intensywności zabudowy do warunków środowiskowych. - wykonanie projektu dokumentu w technice GIS.

V. PRZEWIDYWANE ODDZIAŁYWANIA NA CELE I PRZEDMIOT OCHRONY OBSZARÓW NATURA 2000 ORAZ INTEGRALNOŚĆ TYCH OBSZARÓW

Na obszarze miasta oraz w jego sąsiedztwie występują następujące obszary sieci Natura 2000:

- Ostoja Olsztyńsko - Mirowska (PLH240015),
- Przełom Warty koło Mstowa (PLH240026),
- Walaszczyki w Częstochowie (PLH240028).

Charakterystyka tych obszarów została przedstawiona w rozdziale II.7.1. „Obiekty i tereny chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody”. W przypadku dwóch pierwszych obszarów w granicach administracyjnych Częstochowy znajdują się stosunkowo niewielkie ich części, natomiast trzeci z obszarów w całości jest położony w Częstochowie.

W granicach Ostoi Olsztyńsko – Mirowskiej na terenie Częstochowy znajdują się siedliska borów sosnowych i borów mieszanych – nie należą one do siedlisk przyrodniczych będących przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000. Nie stwierdzono również występowania siedlisk gatunków zwierząt i roślin będących przedmiotem ochrony. W przypadku nietoperzy lasy te mogą natomiast stanowić miejsca ich żerowania.

Projekt studium zakłada utrzymanie dotychczasowej funkcji leśnej dla terenów w granicy Ostoi. W związku z tym nie wystąpi bezpośrednie oddziaływanie na cele i przedmiot ochrony oraz integralność obszaru Natura 2000. Oddziaływanie pośrednie może polegać na wpływie na jakość powietrza lub oddziaływanie innych uciążliwości powstających na terenach otaczających. Projekt studium w odległości do 5 kilometrów od granicy Ostoi praktycznie nie dopuszcza do zabudowy nowych terenów (w porównaniu do obowiązującego dokumentu). Nie planuje się również dodatkowych dróg. Trudno zatem wskazać na możliwość zwiększenia presji na środowisko w przypadku przyjęcia analizowanego projektu dokumentu, przeciwnie - poprzez rezygnację z zabudowy wielu terenów, zwłaszcza w Mirowie, presja może być mniejsza.

W przypadku Przełomu Warty koło Mstowa znajdująca się w granicach miasta część obszaru Natura 2000, posiada wysokie walory przyrodnicze - będące przedmiotem ochrony. Należy wymienić: siedliska łąk trzęślicowych, zbiorowiska z grązelem żółtym i rdestnicą kędzierzawą, dobrze zachowane starorzecza oraz las grądowy z licznymi chronionymi gatunkami. Charakter tych terenów sprawia, że dla zapewnienia ochrony wymienionych wartości przyrodniczych konieczne jest wykluczenie możliwości zabudowy oraz intensywnego wykorzystywania rekreacyjnego. Przyjęte w projekcie studium funkcje terenu („ZE” - obszary w ciągach dolin oraz cenne pod względem przyrodniczo – krajobrazowym, „ZL” – tereny lasów) są zgodne z tym postulatem. Zapewniają również utrzymanie drożności korytarza ekologicznego. W otoczeniu tego obszaru, w Mirowie, rezygnuje się w projekcie studium z zabudowy części terenów gdzie wcześniej planowana była zabudowa mieszkaniowa. Zmniejsza się w ten sposób potencjalna presja na środowisko w bezpośrednim sąsiedztwie obszaru Natura 2000. Natomiast w dalszym ciągu występować będzie zagrożenie dla łąk trzęślicowych związane z niewłaściwym gospodarowaniem na gruntach rolnych. Wymaga to jednak podejmowania działań pozaplanistycznych.

Obszar Natura 2000 „Walaszczyki w Częstochowie” znajduje się w całości w granicach terenu o funkcji „ZE” - obszary w ciągach dolin oraz cenne pod względem przyrodniczo – krajobrazowym. W otoczeniu obszaru Natura 2000 nie zachodzą natomiast istotne zmiany funkcji

terenów. Jedynie na terenie położonym 250 m na wschód zwiększa się o 1,6 ha obszar o funkcji „MNU” - obszary zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami. Jest to konsekwencją dostosowania funkcji terenu do istniejącego zainwestowania (jest to obszar zabudowany).

Plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Walaszczyki w Częstochowie PLH240028 (Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Katowicach z dnia 28 czerwca 2016 r.), w załączniku nr 3, wskazuje na istniejące i potencjalne zagrożenia dla zachowania właściwego stanu ochrony siedliska przyrodniczego będącego przedmiotem ochrony. Spośród elementów, które można regulować przy pomocy planowania przestrzennego wymienia się następujące potencjalne zagrożenia: zasypywanie terenu, zabudowa rozproszona, odpady, ścieki. Ustalenia studium w tym zakresie dążą do wyeliminowania tych zagrożeń poprzez zapisy dotyczące zasad zagospodarowania terenów „ZE” oraz ogólnych zasad ochrony środowiska.

W załączniku nr 4 wymienia się tylko 1 cel zadań ochronnych (utrzymanie siedliska), dla przedmiotu ochrony - 6410 Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*). Ustalenia studium sprzyjają jego realizacji.

W załączniku nr 6 „Wskazania do zmian w istniejącym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy...” postuluje się oprócz wrysowania granicy obszaru Natura 2000 (zostało uwzględnione), wprowadzenie zapisu dla jednostki „ZE” – „nakaz zachowania terenów otwartych”. Taki zapis wprowadzono.

Ogólnie, biorąc pod uwagę powyższe wnioski, należy uznać, że nie wystąpi znaczące oddziaływanie na cele i przedmiot ochrony oraz integralność obszarów Natura 2000.

VI. POTENCJALNE ZMIANY ŚRODOWISKA W WYNIKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Brak przyjęcia projektowanego dokumentu skutkować będzie koniecznością realizacji polityki przestrzennej gminy w oparciu o obecnie obowiązujące *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy (przyjęte uchwałą Nr 825/LI/2005 Rady Miasta Częstochowy z dnia 21 listopada 2005 r.)*, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych:

- *uchwałą Nr 795/LXVII/2010 Rady Miasta Częstochowy z dnia 8 listopada 2010 r.*,
- *uchwałą Nr 38/V/2011 Rady Miasta Częstochowy z dnia 15 lutego 2011 r.*,
- *uchwałą Nr 457/XXV/2012 Rady Miasta Częstochowy z dnia 30 sierpnia 2012 r.*
- *uchwałą Nr 459/XXV/2012 Rady Miasta Częstochowy z dnia 30 sierpnia 2012 r.*
- *uchwałą Nr 507/XXVIII/2012 Rady Miasta Częstochowy z dnia 22 listopada 2012 r.*
- *uchwałą Nr 726/XL/2013 Rady Miasta Częstochowy z dnia 11 lipca 2013 r.*
- *uchwałą Nr 915/LI/2014 Rady Miasta Częstochowy z dnia 10 kwietnia 2014*
- *uchwałą Nr 34.VI.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 15 stycznia 2015r.*
- *uchwałą Nr 120.XIII.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 2 lipca 2015r.*

Projekt nowego studium zakłada w porównaniu do studium obowiązującego (w ogólnym bilansie) znaczny spadek powierzchni terenów możliwych do zainwestowania. Z punktu widzenia presji na środowisko jest to istotna pozytywna zmiana.

Nowe tereny przewidziane pod zabudowę, jak również te, na których zrezygnowano z dopuszczenia zabudowy, stanowią przeważnie odłogowane grunty rolne, często porośnięte samosiejkami lekkonasiennych gatunków drzew w różnej fazie rozwoju. W przypadku braku zainwestowania grunty te będą prawdopodobnie nadal nieuprawiane, a na ich części będą kontynuowane procesy renaturalizacji, czego końcowym efektem może być wytworzenie się zbiorowisk leśnych.

W przypadku utrzymania w mocy obecnego studium podobny będzie poziom ochrony dolin rzecznych przed zabudową oraz poziom ochrony przeciwpowodziowej. Ustalenia projektowanego dokumentu akcentują potrzebę utrzymania otwartego charakteru dolin rzecznych, zwłaszcza doliny Warty, jako korytarzy ekologicznych, siedlisk przyrodniczych oraz korytarzy wentylacyjnych. Umożliwiają też prowadzenie czynnej ochrony przeciwpowodziowej poprzez wskazanie terenów, gdzie możliwa będzie realizacja zbiorników retencyjnych.

Z ustaleń projektu studium nie wynika większa presja na środowisko związana z planowanym układem drogowym. Przeciwnie - w projekcie tym następuje korekta planowanego układu drogowego, polegająca na rezygnacji z części planowanych wcześniej dróg.

Podsumowując można stwierdzić, że brak realizacji projektowanego dokumentu nie wpłynie istotnie na poziom presji na środowisko, a w szczególności w zakresie: ochrony wód, powietrza i gruntów, ochrony przed hałasem i polami elektromagnetycznymi oraz ochrony cennych przyrodniczo obszarów i obiektów. W wyniku jego przyjęcia może się zmniejszyć skala urbanizacji gminy, a przede wszystkim zmniejszy się rozpraszanie zabudowy. Rozwój może być bardziej zrównoważony. Projektowany dokument zawiera bardziej aktualne uwarunkowania z zakresu

ochrony środowiska i szereg korzystnych zapisów sprzyjających poprawie stanu środowiska. Uwzględnia również najnowsze programy i strategie formułujące cele w tym zakresie.

VII. PRZEWIDYWANE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

VII.1. CHARAKTERYSTYKA ISTOTNYCH, Z PUNKTU WIDZENIA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO, ZMIAN W KIERUNKACH PRZEZNACZENIA TERENÓW

Projekt Studium zawiera różne zmiany dotyczące kierunków zagospodarowania przestrzennego terenów. Na ogół zmiany te dotyczą nieznacznej modyfikacji dopuszczalnej przez studium funkcji terenów lub niewielkie poszerzenie terenów przewidzianych do zabudowy – obejmujące obszary cechujące się niskimi lub przeciętnymi walorami przyrodniczymi oraz znajdującymi się poza zasięgiem naturalnych i antropogenicznych zagrożeń. W tych przypadkach należy uznać, że nie spowoduje to wzmoczonej presji na środowisko.

W wyniku przeprowadzonej analizy wyłoniono obszary, gdzie ze względu na powierzchnię, rodzaj zmian przeznaczenia terenów, potencjalną ingerencję w zasoby przyrodnicze lub możliwość powstania dodatkowych zagrożeń, wpływ na środowisko może być istotny. Wykaz tych terenów, charakterystykę potencjalnego niekorzystnego oddziaływania oraz syntetyczną ocenę oddziaływania na środowisko, według przyjętej metodyki (rozdz. I.3.), przedstawia tab. 7.

Tab. 7. Tereny istotnych negatywnych oddziaływań na środowisko, w związku z przyjętymi kierunkami przeznaczenia terenów

Oznaczenie terenu	Jednostka	Pow. (ha)	Kierunki przeznaczenia terenu	Rodzaj możliwej presji na środowisko	Syntetyczna ocena wpływu na środowisko
1	Zawodzie	6,9	PU, KDG	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, wyłączenie fragmentu lasu z produkcji leśnej, wpływ na krajobraz	2
2	Grabówka	1,2	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, likwidacja zadrzewień	2
3	Kiedrzyń	4,9	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, likwidacja zadrzewień	2
4	Stradom	7,6	MN	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	2
5	Gnaszyn	1,4	UMN	zawężenie lokalnego korytarza ekologicznego; zagrożenie powodziowe – fragment obszaru szczególnego zagrożenia powodzią	2
6	Stradom	4,4	U	zawężenie korytarza ekologicznego; zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	2
7	Lisinieć	7,6	PE	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, likwidacja zadrzewień	2
8	Wypalanki-Brzeziny	6,7	MN	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, likwidacja zadrzewień	2
9	Kiedrzyń	18,2	RUP	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej – w przypadku realizacji funkcji usługowej lub produkcyjnej;	1

Oznaczenie terenu	Jednostka	Pow. (ha)	Kierunki przeznaczenia terenu	Rodzaj możliwej presji na środowisko	Syntetyczna ocena wpływu na środowisko
10	Rząsawy	19,6	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej; zabudowa suchej doliny	1
11	Grabówka	0,9	MNU	likwidacja zadrzewień, zawężenie lokalnego korytarza ekologicznego	1
12	Lisiniec	1,8	U	pod częścią terenu zalega złożo kopaliny „Anna 1”	1
13	Kawodrza	0,8	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	1
14	Dźbów	1,6	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	1
15	Dźbów	1,0	MNU	zawężenie lokalnego korytarza ekologicznego	1
16	Dźbów	5,6	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	1
17	Wypalanki-Brzeziny	2,3	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	1
18	Błeszno-Kręciwilk	10,6	MN	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	1
19	Błeszno-Kręciwilk	4,6	MNU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej	1
20	Huta	1,7	PU	zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej, likwidacja zadrzewień	1
21	Huta	1,5	U	likwidacja zadrzewień, zawężenie korytarza ekologicznego	1
22	Stradom	1,1	UP	zawężenie korytarza ekologicznego	1
23	Stare Miasto	1,4	U	możliwe uciążliwości dla sąsiedniej zabudowy mieszkaniowej	1

VII.2. WARUNKI ZDROWOTNE I BEZPIECZEŃSTWO LUDNOŚCI

Oddziaływanie na ludzi będzie się wiązało z kształtowaniem ogólnych warunków zdrowotnych i bioklimatycznych, na które pośredni wpływ wywiera w szczególności stan sanitarny powietrza, wód, gleb (zależności wynikające m.in. z wymienionych elementów środowiska omówiono w kolejnych punktach oceny). Bezpośrednie oddziaływanie na ludzi wynika z emisji zanieczyszczeń w postaci hałasu czy promieniowania elektromagnetycznego oraz wiąże się z bezpieczeństwem powszechnym w zakresie eliminacji zagrożeń np. wodnych (powodzie, podtopienia) i geologicznych (osuwanie się mas ziemnych, skutki eksploatacji złóż kopaliny), a także z wpływem na ogólną jakość życia (warunki zamieszkania i użytkowania).

Hałas

Ocenia się, że realizacja ustaleń projektu studium – w powiązaniu z przewidywanymi przedsięwzięciami w zakresie ochrony przed hałasem oraz obowiązującymi normami emisji hałasu - może jedynie lokalnie spowodować pogorszenie klimatu akustycznego, głównie w czasie budowy obiektów budowlanych, kiedy to można się spodziewać krótkotrwałych, powtarzających się oddziaływań akustycznych.

Skala uciążliwości akustycznej nowych form użytkowania terenu będzie w istotny sposób zależeć od długości realizacji określonych obiektów budowlanych, a także od ich funkcji. W fazie budowy obiektów występować będzie chwilowa lub krótkotrwała zwiększona emisja hałasu (a także

emisja zanieczyszczeń powietrza), której skala zależy od rodzaju inwestycji. Dominować będą niewielkie uciążliwości, o zasięgu miejscowym, związane z przeważającą na obszarze miasta wśród zamierzeń inwestycyjnych, realizacją pojedynczych domów mieszkalnych jednorodzinnych lub realizacją elementów systemu komunikacyjnego. Jedynie w przypadku inwestycji produkcyjno-usługowych uciążliwości tego rodzaju mogą wystąpić na większą skalę, zwłaszcza w przypadku realizacji kompleksowych inwestycji produkcyjnych. Będą one jednak możliwe na obszarach produkcyjnych lub usługowo-produkcyjnych sąsiadujących z terenami zabudowy mieszkaniowej.

Projekt studium w bardzo niewielkim zakresie, wprowadza nowe tereny mieszkaniowe i mieszkaniowo-usługowe w bliskiej odległości od ciągów komunikacyjnych, gdzie występuje ryzyko przekroczeń dopuszczalnych poziomów hałasu. Dużo częściej rezygnuje się z funkcji terenów chronionych akustycznie na rzecz funkcji, w stosunku do których nie obowiązują dopuszczalne poziomy hałasu.

Nowe znaczące źródła hałasu mogą powstać w związku z planowaną zabudową przemysłowo-usługową i usługową. Potencjalnie możliwe są konflikty z funkcjami chronionymi akustycznie, zwłaszcza z zabudową mieszkaniową, gdyż w części przypadków tereny o tych funkcjach sąsiadują ze sobą. W planach miejscowych należy określić zasady kształtowania zagospodarowania stref stykowych w sposób ograniczający ewentualne uciążliwości wynikające z charakteru zagospodarowania; w szczególności zaleca się lokalizować budynki administracyjno-socjalne, zieleni osłonową lub ogrodzenia zapewniające wizualne odseparowanie terenów zaplecza technicznego, przeładunku i składowania materiałów, placów manewrowych itp. z terenów sąsiednich.

Możliwość przeciwdziałania tym zagrożeniom powstanie na etapie sporządzania planów miejscowych, gdzie możliwe będzie wprowadzanie m.in.: linii zabudowy oddalających zabudowę od ciągów komunikacyjnych stosownie do miejscowo rozpoznanego zagrożenia, uszczegółowienie funkcji terenów.

Stosując się do w/w zasad zapisanych w studium nie powinno dochodzić do sytuacji, przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu w odniesieniu do nowych terenów inwestycyjnych. Niezależnie od tego lokalizacja niektórych terenów przewidzianych do zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej naraża je na pewne uciążliwości akustyczne.

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – negatywne i pozytywne;

Waga skutków negatywnych – umiarkowane;

Odwracalność procesów – odwracalne;

Zasięg przestrzenny – miejscowy.

Zagrożenia wodne

Projekt studium ogólnie respektuje potrzebę ochrony dolin rzecznych oraz innych terenów podmokłych przed zabudową, w celu unikania naturalnych zagrożeń wodnych.

Zagrożenie powodziowe na terenie miasta może dotyczyć fragmentów dolin Warty, Stradomki i Konopki. W przypadku Warty, zgodnie z opracowanymi mapami zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego, a w przypadku Stradomki zgodnie ze studium zagrożenia powodziowego występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, w stosunku do których obowiązują zakazy wynikające z art. 88l ust. 1 ustawy Prawo wodne. W praktyce na tych terenach nie powinno się planować nowej zabudowy.

W granicach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią znajduje się obszar zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usług (MNU), o powierzchni 4,4 ha. Znajduje się on w dzielnicy Wyczerpy – Grajdołek. Jest to już ukształtowane osiedle zabudowy mieszkaniowo-usługowej. W obrębie tego terenu możliwości dalszej zabudowy są praktycznie wyczerpane. Ponadto w dzielnicy Mirów, w zasięgu obszaru szczególnego zagrożenia powodzią, znajduje się niewielki fragment obszaru sportu i rekreacji (US). Są to tereny dopuszczone już wcześniej (w dotychczasowym studium) do zabudowy.

Należy zwrócić uwagę, że w kilku przypadkach na terenach szczególnego zagrożenia powodzią rezygnuje się z zabudowy (6,2 ha).

W przypadku obszarów narażonych na zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego nie wyznacza się nowych terenów pod zabudowę.

Ponadto zagrożenia wodne mogą być związane z lokalnymi podtopieniami wodami opadowymi lub podnoszeniem się I poziomu wód podziemnych. W projekcie studium, w obrębie obszarów zagrożonych tymi zjawiskami, mogą znajdować się tereny wskazane do zagospodarowania, głównie jako obszary zabudowy mieszkaniowo-usługowej lub usługowo-mieszkaniowej. Należy jednak zaznaczyć, że sporo terenów znajdujących się w obrębie suchych dolin, w celu umożliwienia przeciwdziałania tym zjawiskom, a także istotnych dla lokalnej retencji, pozbawiono możliwości zabudowy.

Kierunki przeznaczenia terenów określone w projekcie studium realizują ogólną zasadę ochrony den dolin rzecznych przed zabudową. Tylko w minimalnym zakresie poszerza się obszar przewidziany do urbanizacji w kierunku dolin rzecznych lub suchych dolinek, stanowiących osie spływu wód opadowych.

W rozdziale „Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej” wskazuje się na potrzebę opracowania programu gospodarowania wodami opadowymi i roztopowymi, a w ramach niego wskazanie obszarów małej retencji oraz utrzymanie i powiększanie terenów zieleni, w ramach których możliwe byłoby sytuowanie obiektów retencyjnych. Projekt studium oprócz uwzględnienia projektowanych zbiorników retencyjnych w Grabówce i Kiedrzyniu, „rezerwuje” tereny przydatne do celów retencyjnych, rezygnując z ich zabudowy.

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – negatywne (dopuszczenie do zabudowy niewielkich fragmentów dolin, przyrost powierzchni nieprzepuszczalnych) i pozytywne (ochrona przed zabudową najważniejszych fragmentów dolin rzecznych, uwzględnienie ograniczeń w zainwestowaniu terenu w obszarach szczególnego zagrożenia powodziowego, ustalenia dotyczące małej retencji);

Waga skutków negatywnych – niewielkie;

Odwracalność procesów – trudno odwracalne;

Zasięg przestrzenny – lokalny.

Zagrożenie osuwaniem się mas ziemnych

Przyjmuje się, że w obrębie naturalnych form rzeźby takie zagrożenie jest bardzo małe. Zagrożenie uruchomienia powierzchniowych ruchów masowych gruntu mogą dotyczyć fragmentów niektórych skarp, przede wszystkim antropogenicznego pochodzenia, a w szczególności hałd – pozostałości dawnej eksploatacji rud żelaza. *Mapa osuwisk i terenów zagrożonych ruchami*

masowymi opracowana przez Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy w 2018 r., wskazuje na występowanie 68 osuwisk oraz 26 terenów zagrożonych ruchami masowymi.

Ogólnie kierunki polityki przestrzennej określone w studium zasadniczo nie wpłyną na zwiększenie lub zmniejszenie poziomu zagrożenia osuwaniem się mas ziemnych. Ryzyko wystąpienia tego typu zdarzenia w dalszym ciągu będzie niewielkie. Tylko w 1 przypadku na obszarze zagrożonym ruchami masowymi (zbocze doliny Warty, ul. Warszawska) dopuszcza się zabudowę terenu (UMN). Należy jednak nadmienić, że jest to obszar już zabudowany, z niewielką możliwością powiększenia zabudowy. W tym przypadku konieczne będzie uwzględnienie tego uwarunkowania przy projektowaniu obiektów budowlanych i stosowanie się do wytycznych Państwowego Instytutu Geologicznego zawartych w *Objaśnieniach do mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi...* (2018).

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – negatywne i pozytywne;

Waga skutków negatywnych – nieznaczące;

Odwracalność procesów – nieodwracalne;

Zasięg przestrzenny – lokalny.

Niejonizujące promieniowanie elektromagnetyczne

Źródłami emisji fal elektromagnetycznych są linie wysokiego napięcia i najwyższych napięć i stacje elektroenergetyczne, stacje bazowe telefonii komórkowej i nadajniki radiowe.

Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym wynika z przepisów ogólnie obowiązujących. W wyniku realizacji ustaleń studium nie nastąpi istotny wzrost zagrożenia promieniowaniem elektromagnetycznym. Zakłada się, że poziom tego promieniowania w dającej się przewidzieć perspektywie powinien utrzymać się na poziomie zbliżonym do obecnego. Na obszarze miasta nie stwierdza się obecnie przekroczenia norm dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku w miejscach dostępnych dla ludzi, także w sąsiedztwie instalacji - stacji bazowych telefonii komórkowej oraz linii elektroenergetycznych wysokich napięć.

Dla sieci i urządzeń elektroenergetycznych brak jest przepisów określających strefy ich ponadnormatywnego oddziaływania (mieści się ono z reguły w zakresie od kilku do kilkudziesięciu metrów od skrajnych przewodów, w zależności od napięcia linii). Operatorzy systemu przesyłowego wnoszą o wyznaczenie „pasów technologicznych”, w których powinien obowiązywać zakaz sytuowania budynków mieszkalnych i terenów przeznaczonych na pobyt stały ludzi - o szerokości od osi 16 m dla linii 110 kV. Zagospodarowanie terenów w sąsiedztwie linii elektroenergetycznych wysokich napięć należy jednak projektować, w tym na etapie planu miejscowego, w oparciu o odpowiednie normy oraz przepisy ustaw - Prawo ochrony środowiska i Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 192, poz. 1883) - odnoszące się do oddziaływania na ludzi. Rozporządzenie to określa, m. in., jako dopuszczalne: poziom składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego o częstotliwości 50 Hz < 1 kV/m - dla terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową i < 10 kV/m dla pozostałych terenów dostępnych dla ludności oraz poziom składowej magnetycznej < 60 A/m dla terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową i pozostałych terenów dostępnych dla ludności. Zasięg ewentualnego oddziaływania ponadnormatywnego natężenia PEM na osoby przebywające w budynkach zależy istotnie od wysokości umieszczenia przewodów.

Projekt studium nakazuje unikać przeznaczania pod zabudowę terenów pod liniami elektroenergetycznymi oraz wzdłuż ich przebiegu, przyjmując (stosownie do potrzeb) bezpieczne szerokości pasów technologicznych, zapewniające ochronę przed promieniowaniem elektromagnetycznym oraz z uwagi na zagrożenie wynikające z zerwania przewodów w razie awarii.

Innym źródłem promieniowania elektromagnetycznego są instalacje radiokomunikacyjne, w tym stacje bazowe telefonii komórkowej. Dla urządzeń telekomunikacyjnych zasięg możliwych przekroczeń wartości dopuszczalnych jest określany w raportach oddziaływania na środowisko. W przypadku stacji bazowych wynosi on na ogół od 30 do 100 m w poziomie oraz od 10 do 40 m w pionie. Wszystkie przypadki dotyczą miejsc aktualnie niedostępnych dla ludzi, co jest koniecznym warunkiem uzyskania zgody na lokalizację tych urządzeń. Inne obiekty radiokomunikacyjne usytuowane na terenie miasta, pracujące zarówno w paśmie mikrofalowym, jak również w zakresie częstotliwości radiowych nie stanowią źródła istotnego promieniowania elektroenergetycznego. Zasięg ponadnormatywnego oddziaływania lokalizacji tych instalacji, ustalony z uwzględnieniem istniejącego tła elektromagnetycznego, nie może powodować kolizji z istniejącym zagospodarowaniem oraz stwarzać ograniczeń w zagospodarowaniu terenu wokół tych instalacji (w szczególności terenów, na których mogą być wznoszone obiekty przeznaczone na pobyt stały ludzi).

Lokalizacja stacji bazowych telefonii komórkowej jest dopuszczalna niezależnie od ustaleń dokumentów planistycznych – na podstawie ustawy z dnia 7 maja 2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 880, 1045) – z uwzględnieniem cyt. Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (dopuszczalny poziom składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego o częstotliwości 300 MHz - 300 GHz, w którym mieszczą się m.in. częstotliwości wykorzystywane w telefonii komórkowej wynosi 7 V/m, a dopuszczalna gęstość mocy – 0,1 W/m²). Według przepisów cyt. ustawy, plan miejscowy „nie może ustanawiać zakazów, a przyjmowane w nim rozwiązania nie mogą uniemożliwiać lokalizowania inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej, w rozumieniu przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami, jeżeli taka inwestycja jest zgodna z przepisami odrębnymi” (art. 46 ust. 1 [szczególne zasady lokalizowania inwestycji telekomunikacyjnych]). Jeżeli plan miejscowy nie wskazuje lokalizacji inwestycji tego rodzaju, za niesprzeczne z lokalizacją inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej uznaje się przeznaczenie terenu na cele zabudowy wielorodzinnej, rolnicze, leśne, usługowe lub produkcyjne nie jest sprzeczne z lokalizacją inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej, a przeznaczenie terenu na cele zabudowy jednorodzinnej - nie jest sprzeczne z lokalizacją infrastruktury telekomunikacyjnej o nieznacznym oddziaływaniu (m.in. instalacja radiokomunikacyjna wraz z konstrukcją wsporczą o wysokości 5 m, jeżeli nie jest zaliczona do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko [art. 2 ust. 1 pkt 4 cyt. ustawy]).

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – *negatywne i pozytywne*;

Waga skutków negatywnych – *nieznaczące*;

Odwracalność procesów – *odwracalne*;

Zasięg przestrzenny – *lokalny*.

Ryzyko narażenia ludzi na skutki poważnych awarii

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska są związane z możliwością wystąpienia awarii bądź wypadków z udziałem substancji niebezpiecznych. Na terenie Częstochowy znajdują się zakłady o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii, ponadto przewozi się towary niebezpieczne transportem drogowym i kolejowym.

Wzdłuż tras przewozu towarów niebezpiecznych w 300 metrowych strefach, które uznaje się za szczególnie narażone na skutki pośredniego skażenia środowiska spowodowanego wypadkiem z udziałem środków transportu towarów niebezpiecznych, jak również wokół zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii, studium ustala niewiele nowych terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową. Ograniczanie ryzyka poważnej awarii podczas transportu materiałów niebezpiecznych polega przede wszystkim na utrzymywaniu dobrego stanu technicznego środków transportu oraz stosowaniu właściwych procedur bezpieczeństwa.

Projekt studium nie wyklucza możliwości lokalizowania zakładów o dużym ryzyku lub zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Zaleca się jednak przy sporządzaniu planu miejscowego ustalać lokalizację zabudowy mieszkaniowej, obiektów użyteczności publicznej i budynków zamieszkania zbiorowego w bezpiecznej odległości od zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Wprowadza się też zakaz budowy zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi w obrębie zwartej zabudowy miasta oraz nakaz lokalizowania tych zakładów w bezpiecznej odległości od siebie oraz, w szczególności, od: osiedli mieszkaniowych, obiektów użyteczności publicznej i budynków zamieszkania zbiorowego, a także od form ochrony przyrody, w tym od: parku krajobrazowego, stref ochronnych ujęć wód oraz drogi krajowej i linii kolejowych o znaczeniu państwowym.

VII.3. ZWIERZĘTA I ROŚLINY ORAZ RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA

Planowany rozwój zabudowy, w tym również dróg i obiektów infrastruktury technicznej będzie się odbywał przeważnie kosztem pól uprawnych oraz (częściej) nieużytków porolnych w różnym stanie sukcesji, a także terenów poprzemysłowych. Tereny te cechują się niskimi lub przeciętnymi walorami fitocenotycznymi. Planowany rozwój przestrzenny miasta bezpośrednio nie zagraża rozpoznanym stanowiskom rzadkich i chronionych gatunków roślin oraz funkcjonowaniu obszarów o podwyższonych walorach przyrodniczych wskazanych w opracowaniu ekofizjograficznym i projekcie studium.

Spośród 929 ha obszarów zwaloryzowanych jako wartościowe przyrodniczo tylko dla ok. 15 ha przyjęto w projekcie studium kierunki zagospodarowania, których realizacja może przyczynić się do pogorszenia ich wartości przyrodniczych (MNU, US, PE, UMN, UP, PU, KDA). Z tego ok. 4 ha przypada na ślad autostrady A4 (inwestycja w trakcie realizacji). Wszystkie przypadki zakładają utrzymanie dotychczasowego stanu planistycznego. W części przypadków zdecydowano się na zmianę kierunków zagospodarowania (rezygnacja z zabudowy lub rezygnacja z planowanych wcześniej dróg) w celu ochrony siedlisk na terenach wartościowych przyrodniczo.

Zasadniczo na terenach o podwyższonych walorach przyrodniczych przyjęto kierunki zagospodarowania przestrzennego (ZU, ZE, ZL, RZ, ZR), które powinny sprzyjać ochronie walorów przyrodniczych. Ogólnie poziom ochrony tych terenów w projekcie nowego studium jest wyższy niż w obecnie obowiązującym.

Wpływ na rośliny będzie się przejawiać głównie poprzez zmniejszanie udziału powierzchni biologicznie czynnej, niszczenie roślin – głównie zbiorowisk roślinnych wykształconych na nieużytkach porolnych, ale też fragmentów lasów i zadrzewień. Ogólnie powierzchnia gruntów leśnych (wg ewidencji gruntów i budynków) przewidziana do zmiany przeznaczenia na cele nieleśne w wyniku ustaleń studium wynosi 41 ha. Są to głównie drobne fragmenty lasów poza większymi kompleksami. Wyjątek stanowi pas terenu przewidziany pod drogę klasy KDG, na wschód od huty, stanowiący obrzeże kompleksu leśnego „Lasy Olsztyńskie”.

Wpływ na zwierzęta będzie polegał głównie na zwiększeniu presji na pospolite w środowisku miejskim zwierzęta, w związku z zabudową. Niekorzystny wpływ na siedliska płazów może się wiązać z zabudową podmokłych fragmentów dolin rzecznych. Będzie to jednak oddziaływanie o charakterze lokalnym - dotyczące niewielkich terenów. Budowa planowanych zbiorników retencyjnych oraz naturalizacja części zbiorników przemysłowych może się przyczynić z kolei do powstania nowych miejsc rozrodu płazów.

W zakresie ochrony przyrody, oprócz obiektów podlegających ochronie prawnej (obszary Natura 2000, Park Krajobrazowy Orlich Gniazd, pomniki przyrody), uwzględniono również potrzebę ochrony terenów proponowanych w różnych opracowaniach (waloryzacyjnych, ekofizjograficznych) do ochrony prawnej w różnej formie. Generalnie wykluczono wobec tych terenów kierunki zagospodarowania stojące w sprzeczności z wartościami przyrodniczymi. W wielu przypadkach ustalenia projektowanego studium są korzystniejsze dla ochrony tych terenów, w stosunku do obowiązującego dokumentu.

Zwraca się uwagę na fakt, iż planowany przebieg drogi głównej (KDG) na wschód od huty w części znajduje się w otulinie Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd, natomiast nie znajduje się w granicach regionalnego korytarza dla ssaków kopytnych (obszaru węzłowego „Lasy Olsztyńskie”). W obecnie obowiązującym studium ślad tej drogi jest prowadzony w sposób znacznie mniej korzystny z punktu widzenia zachowania integralności kompleksu leśnego oraz przecina korytarz ekologiczny (obszar węzłowy). W tym kontekście nowy przebieg drogi jest znacznie korzystniejszy dla środowiska, gdyż jest „doklejony” do linii kolejowej i terenów przemysłowych – nie przyczynia się do powstania dodatkowej bariery w migracji zwierząt, a ponadto nie wymaga wyłączenia dużej powierzchni gruntów z użytkowania leśnego.

Ogólnie negatywny wpływ zmian ustaleń studium na funkcjonowanie korytarzy ekologicznych jest niewielki. W jednym przypadku kontynuacja polityki przestrzennej może skutkować znacznym zawężeniem regionalnego korytarza ekologicznego (korytarz spójności obszarów chronionych „Częstochowski”). Należy jednak zaznaczyć, że jest kontynuacja dotychczasowych kierunków zagospodarowania terenu w rejonie Dźbów – Liszki, ugruntowana również ustaleniami obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

W wyniku planowanych zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, nie wystąpi istotne pogorszenie drożności korytarzy ekologicznych. Należy również zauważyć pozytywne zmiany kierunków zagospodarowania przestrzennego w zakresie korytarzy ekologicznych, w tym zwłaszcza rezygnację z dróg przecinających doliny rzeczne oraz kompleksy leśne. W ogólnym bilansie skutki pozytywne przyjęcia dokumentu przeważają nad skutkami negatywnymi.

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – *negatywne i pozytywne*;

Waga skutków negatywnych – *niewielkie*;

Odwracalność procesów – *nieodwracalne*;

Zasięg przestrzenny – *ponadlokalny*.

VII.4. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Oddziaływanie na wody oceniono w dwóch aspektach: w kontekście ich stanu sanitarnego oraz w kontekście zasobów, w tym warunków odpływu i retencji. Ochrona wód polega na zapewnieniu ich jak najlepszej jakości, w tym utrzymywanie ilości wody na poziomie zapewniającym ochronę równowagi biologicznej, w szczególności przez: utrzymywanie jakości wód powyżej albo co najmniej na poziomie wymaganym w przepisach; doprowadzanie jakości wód co najmniej do wymaganego przepisami poziomu, gdy nie jest on osiągnięty. Poziom jakości wód jest określanej z uwzględnieniem ilości substancji i energii w wodach oraz stopnia zdolności funkcjonowania ekosystemów wodnych. O wpływie na stan sanitarny wód decydować będzie ilość i sposób odprowadzania i stopień oczyszczenia potencjalnie powstających na tych terenach ścieków oraz naturalna odporność środowiska na zanieczyszczenia. W przypadku wód powierzchniowych płynących regeneracja może następować szybko, po ustaniu dopływu zanieczyszczeń. W przypadku wód stojących, zwłaszcza tych niemających przepływu powierzchniowego oraz wód podziemnych proces regeneracji będzie znacznie dłuższy.

Na obszarze miasta szczególnie istotna jest ochrona Głównych Zbiorników Wód Podziemnych nr 325 i 326 znajdujących się w utworach jury. Dla obydwu GZWP sporządzone zostały dokumentacje hydrogeologiczne, w których zweryfikowano granice zbiorników, udokumentowano zasoby oraz określono potrzeby ochrony wód, w tym zaproponowano granice obszarów ochronnych. Proponowany obszar ochronny GZWP nr 326 obejmuje wschodnią część miasta. Wody podziemne ujmowane są do celów zaopatrzenia mieszkańców w wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi oraz uzupełnienia obiegu wody przemysłowej dla firm zlokalizowanych na terenach byłej Huty im. Bolesława Bieruta (wody odwodnieniowe). Ujęcia posiadają strefy ochronne (ochrony bezpośredniej i pośredniej. Projekt studium ogólnie respektuje potrzebę ochrony wód podziemnych. Uwzględnia nakazy i ograniczenia wynikające z przepisów odrębnych oraz inne uwarunkowania związane z ich ochroną. W rejonach zasilania obszarów o najwyższych zasobach wód podziemnych oraz o wysokim stopniu zagrożenia przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni do warstw wodonośnych wymaga się: zapewnienia – w obszarze aglomeracji (w rozumieniu ustawy Prawo wodne) – pełną obsługę nieruchomości systemem kanalizacji służącym do zbiorowego odprowadzania ścieków (ograniczać możliwość budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, a na terenach o płytko zalegających wodach gruntowych – wykluczać ich stosowanie), unikać lokalizacji przedsięwzięć mogących stanowić znaczące zagrożenie dla jakości wód powierzchniowych i podziemnych oraz ograniczyć przyrost powierzchni szczelnych poprzez utrzymanie dużych powierzchni terenów w pełni biologicznie czynnych i zapewnienie wysokiego udziału powierzchni biologicznie czynnej na obszarach przeznaczonych do trwałego zainwestowania.

Najistotniejszymi źródłami zagrożeń dla środowiska są tereny zabudowane nieskanalizowane (rozwiązania indywidualne z odprowadzaniem ścieków do zbiorników bezodpływowych lub przydomowych oczyszczalni) oraz tereny gospodarowania odpadami. Należy się spodziewać, że tereny nowej zabudowy w większym stopniu niż dotychczas będą włączane do zbiorowego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków, co powinno minimalizować zagrożenie (w ostatnich latach nastąpił znaczny rozwój systemu kanalizacji sanitarnej). Obecnie system ten

obsługuje prawie całe miasto. Problemem jest tylko brak dostępności kanalizacji sanitarnej w Rząsawach. Stan sanitarny wód kształtowany będzie przez ilość i sposób odprowadzania oraz stopień oczyszczenia powstających ścieków, a także przez naturalną odporność środowiska na zanieczyszczenia. W wyniku realizacji nowych inwestycji na terenach przeznaczonych pod rozwój funkcji mieszkaniowych i usługowych wystąpi - w zależności od stopnia intensywności i rodzaju zabudowy - niewielki lub umiarkowany wzrost ilości odprowadzanych ścieków. Wpływ inwestycji na ilość i rodzaj powstających ścieków jest trudny do określenia, gdyż istotnie zależy od rodzaju działalności gospodarczych, w tym przemysłowych.

Dla zwiększenia retencji wodnej studium wprowadza ochronę przed zabudową i wykorzystanie naturalnych zagłębień terenu i terenów podmokłych oraz istniejących stawów, jak również zachowanie dużego udziału powierzchni biologicznie czynnej na terenach przewidzianych do zabudowy. Ochronie wód powierzchniowych służą ponadto regulacje zmierzające do ograniczenia zabudowy dolin cieków, zachowania biologicznej obudowy oraz minimalizowania zmian ukształtowania terenu, w szczególności w ramach ustaleń dla obszarów: w ciągach dolin (ZE), rolniczych i porolniczych (RZ) oraz zieleni rekreacyjnej (ZR). Projekt studium wymaga zapewnienia ochrony powierzchniowych wód stojących (stawów i zalewisk) pełniących funkcje rekreacyjne i/lub mających duże znaczenie przyrodnicze. W szczególności ochrona ta powinna dotyczyć, kompleksu stawów "Bałtyk" - „Adriatyk” - „Pacyfik” w Parku Lisiniec.

Realizacja projektu studium może przyczynić się w dłuższej perspektywie do zmiany warunków odpływu w zlewniach. Naturalna retencja gruntowa zostanie stopniowo ograniczona na skutek wzrostu powierzchni nieprzepuszczalnych (ulic, chodników, parkingów, dachów budynków). Jednocześnie przyspieszeniu ulegnie spływ wód opadowych do cieków. Zjawiska te są niepożądane z punktu widzenia kształtowania się przepływów cieków wodnych – z jednej strony silniejsze wezbrania po wystąpieniu deszczy nawalnych, z drugiej słabsze zasilanie gruntowe w okresach bez opadów. Wody opadowe zamiast naturalnie infiltrować w grunt, są zbierane w systemy kanalizacji deszczowej i muszą być podczyszczane do normatywnego poziomu. W zakresie odprowadzania wód deszczowych przewiduje się rozbudowę kanalizacji deszczowej, przede wszystkim w pasach dróg. Wody opadowe odprowadzane z powierzchni zabudowanych terenów mieszkaniowych powinny być w pierwszej kolejności, jeżeli pozwala na to powierzchnia działki, zagospodarowywane poprzez ich retencjonowanie w obrębie działki i wykorzystanie do nawadniania zieleni.

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – negatywne (nowe źródła zanieczyszczeń) i pozytywne (wprowadzenie priorytetu dla zbiorowego odprowadzania ścieków, mała retencja);

Waga skutków negatywnych – niewielkie;

Odwracalność procesów – odwracalne;

Zasięg przestrzenny – lokalny.

VII.5. KLIMAT I POWIETRZE ATMOSFERYCZNE

Wpływ projektu studium na klimat i stan powietrza atmosferycznego jest jedynie pośredni. Projektowane zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym mogą powodować wzrost emisji gazów cieplarnianych (oddziaływanie na klimat w skali globalnej) oraz zmiany mikroklimatyczne. Emisja gazów cieplarnianych wynikać będzie w głównej mierze ze spalania paliw (węgla, oleju lub gazu) w celach grzewczych. Zmiany mikroklimatyczne będą nieznaczne. Polegać mogą głównie na

zaostrzeniu się niepożądanych cech topoklimatu miejskiego, charakteryzujących się zmniejszeniem bezpośredniego promieniowania słonecznego i parowania oraz osłabieniem wymiany turbulencyjnej powietrza. Nieznacznie mogą pogłębić się niekorzystne zjawiska w niektórych dolinach, przejawiające się głównie pogorszeniem warunków przewietrzania w związku z zabudową dolin, będzie to jednak skutek wcześniej podjętych decyzji planistycznych.

Realizacja ustaleń projektu studium spowoduje powstanie dodatkowego zapotrzebowania na ciepło, uruchomienie nowych instalacji wytwórczych oraz zwiększenie ruchu samochodowego, skutkując dodatkową emisją pyłowo - gazową do atmosfery. Przyrost terenów inwestycyjnych będzie powodował wzrost ruchu pojazdów samochodowych, ze znaczącym udziałem pojazdów ciężkich.

Wpływ źródeł grzewczych na stan sanitarny powietrza zależy przede wszystkim od technicznych parametrów zastosowanych urządzeń grzewczych (sprawność energetyczna, warunki spalania oraz warunki wprowadzania emisji zanieczyszczeń – parametry emitora) oraz zastosowanego rodzaju paliwa. Dla ochrony jakości powietrza konieczne jest w przypadku zabudowy istniejącej wyeliminowanie przestarzałych technologicznie urządzeń grzewczych natomiast w przypadku wyznaczonych nowoprojektowanych terenów zabudowy instalacja nowoczesnych systemów grzewczych o korzystnej dla środowiska charakterystyce energetyczno-emisyjnej. Ogólnie można się spodziewać, że wytwarzanie energii cieplnej realizowane będzie w coraz większym stopniu w oparciu o nowoczesne technologie, charakteryzujące się wysoką sprawnością procesów spalania. Zwiększy się też zapewne udział energii cieplnej wytwarzanej z wykorzystaniem kolektorów słonecznych oraz pomp ciepła. Ponadto nowe budynki powinny się charakteryzować mniejszym zapotrzebowaniem na ciepło (lepsza izolacyjność cieplna, rekuperacja), natomiast część starych budynków zostanie docieplona.

Projekt studium nie przewiduje znaczącego przyrostu nowych terenów inwestycyjnych, który mógłby skutkować istotnym zwiększeniem emisji zanieczyszczeń do atmosfery w skali miasta. Występują jednak znaczne rezerwy terenów przewidzianych wcześniej do zabudowy (w obecnym studium zmniejszone), co może spowodować wzrost ilości źródeł zanieczyszczeń, zwłaszcza niskiej emisji. Obecny stan zanieczyszczenia powietrza wymaga podejmowania działań w celu doprowadzenia jakości powietrza do przyjętych standardów, pomimo tego, że w ostatnich kilkunastu latach nastąpiła znacząca poprawa jakości powietrza. Większość działań jest jednak możliwa do podjęcia poza systemem planowania przestrzennego. Studium wprowadza istotne ustalenia w zakresie zaspokajanie potrzeb cieplnych zabudowy. Zakłada się systematyczny wzrost udziału źródeł niskoemisyjnych i odnawialnych (kolektory słoneczne stosowane do wspomagania instalacji grzewczych, pompy ciepła, kolektory gruntowe, biomasa) oraz sukcesywną wymianę istniejących niskosprawnych kotłów węglowych. Ponadto zakłada się, że kotłownie lokalne o mocy powyżej 100 kW, działające przy różnego rodzaju obiektach (przemysłowych, usługowych, handlowych, budynki wielorodzinne) powinny wykorzystywać głównie paliwa inne niż węgiel lub – w rejonach, gdzie istnieje możliwość podłączenia obiektów do sieci ciepłowniczej – podlegać likwidacji. Natomiast system ciepłowniczy (zaopatrzenia w ciepło zdalaczynne) wymaga rozbudowy (w zakresie dostępności sieci ciepłowniczej) oraz modernizacji wyeksploatowanych źródeł i ciepłociągów.

Studium uwzględnia również potrzebę zachowania istniejących terenów zieleni oraz korytarzy wentylacyjnych w dolinach głównych cieków, celem kształtowania korzystnych warunków rozpraszania zanieczyszczeń i napowietrzania.

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – negatywne (nowe źródła zanieczyszczeń) i pozytywne (ustalenie szeregu korzystnych zasad, które powinny przeciwdziałać pogarszaniu się jakości powietrza i warunków mikroklimatycznych);

Waga skutków negatywnych – niewielkie;

Odwracalność procesów – odwracalne;

Zasięg przestrzenny – lokalny.

VII.6. POWIERZCHNIA ZIEMI I ZASOBY NATURALNE

Powierzchnia ziemi

Ochrona powierzchni ziemi polega na: zapewnieniu jak najlepszej jej jakości, w szczególności przez: racjonalne gospodarowanie, zachowanie wartości przyrodniczych, zachowanie możliwości produkcyjnego wykorzystania, ograniczanie zmian naturalnego ukształtowania, utrzymanie jakości gleby i ziemi powyżej lub co najmniej na poziomie wymaganych standardów, doprowadzenie jakości gleby i ziemi co najmniej do wymaganych standardów, jeżeli nie są one dotrzymane, zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych oraz zapobieganiu ruchom masowym ziemi i ich skutkom (art. 101 ustawy - Prawo ochrony środowiska). Standard jakości określa zawartość niektórych substancji w glebie albo ziemi, poniżej których żadna z funkcji pełnionych przez powierzchnię ziemi nie jest naruszona. Utrata albo ograniczenie wartości użytkowej gruntów oznacza całkowity zanik albo zmniejszenie zdolności produkcyjnej gruntów.

Prognozowany wpływ na powierzchnię ziemi wiąże się głównie ze zmianami w ukształtowaniu (rzeźbie) terenu i przekształceniami pokrywy glebowej związanymi z procesem zabudowy terenu. Realizacja nowych inwestycji budowlanych może powodować takie przekształcenia powierzchni ziemi, które wpłyną na zmianę stosunków wodnych, mieszanie wierzchnich warstw gruntu, niszczenie lub zaburzenie profili glebowych oraz pogorszenie ich właściwości. Bezpośredni wpływ na powierzchnię ziemi polegać będzie na usunięciu wierzchniej warstwy i wyłączeniu biologicznej czynności gleby (przekształcenie gruntów rolnych i leśnych w terenach budowlanych). Wpływ realizowanych na podstawie ocenianego dokumentu inwestycji na powierzchnię ziemi będzie uzależniony od rodzaju inwestycji. Ze względu na przewagę inwestycji polegających na realizacji zabudowy jednorodzinnej wolno stojącej, wpływ ten będzie ogólnie niewielki (może powodować jedynie niewielkie, miejscowe przekształcenia powierzchni ziemi, polegające na zmianie ukształtowania terenu wskutek przemieszczania wierzchnich warstw gruntów oraz likwidacji lub zaburzaniu profili glebowych). Większych przekształceń powierzchni terenu można się spodziewać jedynie w obrębie obszarów produkcyjno-usługowych oraz w pasach drogowych niektórych dróg. Część inwestycji może wymagać znaczących robót ziemnych. Może dojść do powstania nowych antropogenicznych form ukształtowania terenu, w postaci: płaskich powierzchni (wyrównanych pod obiekty budowlane), wykopów, skarp i nasypów.

Wyżej opisane procesy budowlane będą się odbywać przeważnie na gruntach stanowiących użytki rolne (głównie niskich klas bonitacyjnych) lub nieużytkach. W części przypadków przekształceniom będą podlegały również gleby III klasy bonitacyjnej.

Usunięcie profilu glebowego i zmiany ukształtowania powierzchni ziemi w miejscach posadawiania budynków oraz wprowadzania powierzchni utwardzonych zasadniczo można uznać

za nieodwracalne. Zaburzenia profilu gleby w związku z prowadzoną budową, w miejscach gdzie pozostanie powierzchnia biologicznie czynna - na której przywrócona zostanie szata roślinna, będą miały charakter długotrwały, lecz odwracalny. Jeżeli w planach miejscowych lub w decyzji o pozwoleniu na budowę lub zgłoszeniu robót budowlanych nie zostaną ustalone sposoby postępowania z masami ziemnymi usuwanymi lub przemieszczanymi w trakcie budowy, wobec tych mas ziemnych będą miały zastosowanie przepisy o odpadach.

Prawdopodobna jest również realizacja robót ziemnych związanych z ochroną przeciwpowodziową (budowa suchych zbiorników przeciwpowodziowych, modernizacja lub budowa obwałowań).

Niekorzystny wpływ może dotyczyć zwłaszcza inwestycji realizowanych w rejonie dolin oraz przekroczenia dolin przez obiekty infrastrukturalne i drogowe, zwłaszcza w sytuacji zawężania dolin poprzez wszelkie niwelujące prace ziemne (nadsypywanie gruntu). Projekt studium w większości przypadków nie zawiera jednak rozwiązań zagrażających dolinom. Nie przewiduje się zasadniczo możliwości wprowadzania nowej zabudowy (oprócz terenów wyznaczonych w obowiązujących dokumentach planistycznych) w obrębie den dolin, z wyjątkiem możliwości urządzania terenów zieleni lub w ograniczonym zakresie - sportu i rekreacji (o ekstensywnym charakterze).

Realizacja inwestycji na terenach produkcyjno-usługowych, w obrębie hałdy pogórnicy w Dźbowie może potencjalnie stwarzać zagrożenie wystąpienia ruchów masowych gruntu w obrębie stoków o dużym nachyleniu.

Studium wprowadza ogólne zasady ochrony powierzchni ziemi i gleb:

- zachowanie – w miarę możliwości - ukształtowania naturalnych form rzeźby terenu;
- ograniczenie do niezbędnego minimum przeznaczania pod zabudowę o funkcjach nierolniczych gleb o dobrej przydatności rolniczej;
- ograniczanie przeznaczania gruntów rolnych na cele nierolnicze, poprzez wykorzystywanie w pierwszej kolejności rezerw terenów w obrębie istniejących obszarów zwartej zabudowy;
- ograniczenie zmian ukształtowania terenów w ciągach dolin oraz cennych pod względem przyrodniczo - krajobrazowym.

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – *negatywne i pozytywne*;

Waga skutków negatywnych – *niewielkie*;

Odwracalność procesów – *nieodwracalne*;

Zasięg przestrzenny – *miejscowy*.

Zasoby naturalne

W projekcie studium ujawniono wszystkie udokumentowane złoża kopalin - ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2015 r. poz. 196 z późn. zm.) wprowadziła obowiązek ujawnienia udokumentowanych złóż kopalin (w celu ich ochrony) - m.in. w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (w terminie do 2 lat od dnia zatwierdzenia dokumentacji geologicznej przez właściwy organ administracji geologicznej obszar udokumentowanego złoża kopalin obowiązkowo wprowadza się do studium gminy). Na rysunku studium oprócz granic złóż kopalin określono także granice istniejących obszarów i terenów górniczych.

Tereny przeznaczone do trwałego zainwestowania, wyznaczone w projekcie studium, zasadniczo zlokalizowane są poza granicami udokumentowanych złóż objętych prawem własności nieruchomości gruntowej. W przypadku złoża „Kawodrzanka”, w obrębie jego fragmentu zaplanowano obszar zabudowy usługowej i mieszkaniowej „UMN” (0,39 ha). Eksploatacja złoża została zaniechana i nie planuje się dalszej eksploatacji.

.Niezależnie od ustaleń studium, zgodnie z obowiązującymi przepisami, przedsiębiorca, uprawniony na podstawie koncesji do wydobywania kopaliny i prowadzenia robót górniczych w granicach obszaru górniczego jest zobowiązany do podejmowania środków niezbędnych do ochrony zasobów złoża oraz środków ograniczających szkody w środowisku (służących m.in. ochronie powierzchni ziemi oraz wód powierzchniowych i podziemnych, sukcesywnie prowadzić rekultywację terenów poeksploatacyjnych oraz przywracać do właściwego stanu inne elementy przyrodnicze).

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – negatywne i pozytywne;

Waga skutków negatywnych – nieznaczące;

Zasięg przestrzenny – miejscowy.

VII.7. KRAJOBRAZ I ZABYTKI

W Opracowaniu ekofizjograficznym do planu zagospodarowania przestrzennego województwa „Plan 2020+” jako obszar cechujący się krajobrazem o znaczeniu priorytetowym wskazano Jasną Górę wraz z otoczeniem (krajobraz priorytetowy oznacza krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania art. 2 pkt 16f ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Na pozostałym obszarze miasta krajobraz oceniono jako typowy lub przeciętny - pozbawiony większych walorów częściowo zdegradowany.

Ocena krajobrazu rozumianego w kategoriach estetycznych (jako zbiór bodźców, oddziałujących na różne zmysły użytkownika) ma charakter subiektywny. Przyjmuje się jednak powszechnie, że o atrakcyjności krajobrazu decyduje występowanie takich komponentów, jak urozmaicona rzeźba oraz użytkowanie terenów - w szczególności występowanie mozaiki lasów i wód oraz możliwość percepcji krajobrazu (zakres widoków, punkty kluczowe, ciągi widokowe, pozwalające na obserwację rozległych przestrzeni lub specyficznych elementów liniowych).

Poza Jasną Górą ważne elementy krajobrazu występują przede wszystkim we wschodniej części miasta. Krajobrazy te są związane głównie z rzeźbą jurajską oraz przełomowym odcinkiem Warty. Część miasta znajduje się w granicach Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd, dla którego obowiązuje plan ochrony oraz w jego otulinie.

Większość zmian kierunków zagospodarowania terenu nie wpłynie istotnie na krajobraz, gdyż nowe funkcje (mieszkaniowe, usługowe i produkcyjne) wprowadzać się będzie w obrębie mało wartościowego krajobrazu kulturowego lub będą stanowić tylko drobne uzupełnienie istniejącego układu urbanistycznego. Istotniejszy wpływ na krajobraz może wystąpić w południowo-zachodniej i zachodniej części miasta, gdzie duża część terenów rolnych może ulec przekształceniu w kierunku funkcji produkcyjno-usługowych, co wraz z pojawieniem się autostrady A1 może sprawić, że krajobraz będzie mniej harmonijny niż dotychczas.

Studium zapewnia ochronę walorów krajobrazowych Jasnej Góry, głównie poprzez dostosowanie wysokości zabudowy w osiach widokowych, a także wyznaczanie ciągów

komunikacyjnych lub innych przestrzeni wolnych od zabudowy, biorąc także pod uwagę zasady ograniczające kształtowanie w tych miejscach zieleni wysokiej oraz obiektów dysharmonijnych (np. masztów, słupów, konstrukcji wsporczych o nadmiernych gabarytach i negatywnym wyrazie estetycznym).

Ustalenia obowiązującego dla terenu Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd planu ochrony zostały zaimplementowane do projektu studium. Ustalenia studium są z nim zgodne. Poza obszarem usług sportu i rekreacji „US” oraz obszarem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej „MN” nigdzie nie dopuszcza się zabudowy. Warta podkreślenia jest rezygnacja z zabudowy dużych terenów w granicach otuliny parku krajobrazowego. Wpływie to korzystnie na możliwość zachowania harmonijnego krajobrazu w tym rejonie miasta oraz poprawę warunków funkcjonowania samego Parku.

Przedmiotem ochrony dziedzictwa kulturowego, uwzględnionym w studium, są zabytki – pomnik historii obejmujący zespół klasztoru Ojców Paulinów wraz z parkami 3 Maja i S. Staszica wokół wzgórza, zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa śląskiego, w liczbie 152 (zespoły urbanistyczne, zespoły zabudowy, cmentarze, budynki i stanowisko archeologiczne) oraz zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków, a także pozostałe stanowiska archeologiczne.

Studium w pełni uwzględnia lokalizację obiektów i obszarów zabytkowych na terenie miasta i ich specyfikę, wskazuje na potrzebę ich ochrony zgodnie z przepisami dotyczącymi tej problematyki oraz określa podstawowe zasady ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Polityka przestrzenna miasta zawarta w projekcie studium nie stwarza zagrożeń dla obiektów i obszarów będących przedmiotem ochrony konserwatorskiej.

Wpływ realizacji projektu studium na zabytki będzie pozytywny, bezpośredni i długoterminowy.

Syntetyczna ocena zmian wynikających z ustaleń nowego studium:

Rodzaj skutków – negatywne (niekorzystne przekształcenia krajobrazu) i pozytywne (parametry i wskaźniki urbanistyczne sprzyjające kształtowaniu ładu przestrzennego, wyższy poziom ochrony przed zabudową terenów dolin, wdrożenie instrumentów ochrony parku krajobrazowego);

Waga skutków negatywnych – niewielkie;

Odwracalność procesów – trudno odwracalny;

Zasięg przestrzenny – ponadlokalny.

VII.8. INFORMACJE O MOŻLIWYM TRANSGRANICZNYM ODDZIAŁYWANIU NA ŚRODOWISKO

Skutki realizacji ustaleń projektu studium na środowisko będą mieć oddziaływanie lokalne. W tym kontekście należy uznać, że nie występuje znaczące transgraniczne oddziaływanie na środowisko w rozumieniu art. 104 Ustawy z dnia 3 października 2009 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko.

VIII. ROZWIĄZANIA MAJĄCE NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO

Konieczność rozpatrywania rozwiązań alternatywnych w stosunku do rozwiązań zawartych w projekcie ocenianego dokumentu (a także rozwiązań kompensujących), zachodzi w przypadku stwierdzenia możliwości wystąpienia znaczących negatywnych oddziaływań (w rozumieniu art. 3 pkt 17 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku [...] na obszar Natura 2000. Biorąc pod uwagę ustalenia projektu studium oraz rozmieszczenie obszarów Natura 2000 w granicach administracyjnych miasta wykluczono możliwość wystąpienia znaczących negatywnych oddziaływań na cele i przedmiot ochrony obszarów Natura 2000 oraz na integralność tych obszarów). Wobec tego nie wystąpiła konieczność rozpatrywania rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projektowanym dokumencie w rozumieniu art. 54 ust. 2 pkt 3 lit. b ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku (...).

Projekt studium zawiera liczne ustalenia mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko.

W stosunku do obszarów o wiodącej funkcji przyrodniczo-krajobrazowej i rolniczo-leśnej, w skład których wchodzi:

- obszary objęte ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody,
- obszary lasów PGL LP Nadleśnictwa Złoty Potok (ZL),
- inne obszary cenne pod względem przyrodniczym (wyróżniające się bioróżnorodnością oraz występowaniem chronionych siedlisk i gatunków przyrodniczych) dotychczas nie objęte ochroną prawną, wymagające zachowania,
- obszary rolne i porolnicze (RZ), obszary zieleni o funkcji ekologiczno - krajobrazowej (ZE) i obszary zieleni rekreacyjnej (ZR) oraz inne obszary leśne (ZL),

wprowadza się zasady mające na celu zachowanie i wzmocnienie funkcji przyrodniczej, a w szczególności:

- kształtowanie struktury przyrodniczej miasta w formie systemu terenów otwartych, w układzie zbliżonym do pierścieniowo - klinowego, w którym pierścień stanowi otaczające środkową część miasta pasmo terenów otwartych (głównie rolniczych i porolniczych RZ), natomiast kliny wykorzystują doliny rzek (ZE);
- zachowania lub odtworzenia ciągłości przestrzennej pomiędzy poszczególnymi elementami systemu przyrodniczego oraz integralności głównych struktur przyrodniczych (biocentra, korytarze ekologiczne), w tym także poprzez zwiększanie liczby i powierzchni parków i innego rodzaju terenów zieleni o znaczeniu miejskim i dzielnicowym (lokalnym), mogących pełnić funkcje przyrodniczo - krajobrazowe oraz rekreacyjno – wypoczynkowe;
- w obszarach objętych ochroną prawną na podstawie ustawy o ochronie przyrody obowiązuje zasada pierwszeństwa ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych przestrzeni nad wykorzystaniem jej walorów ekonomicznych. Ponadto, wykorzystanie powierzchni terenu i zasobów środowiska możliwe jest wyłącznie w taki sposób i w takim zakresie, który służy trwałemu zachowaniu siedlisk i gatunków przyrodniczych objętych ochroną oraz utrzymaniu lub zwiększeniu bioróżnorodności obszarów objętych ochroną;

- w obszarach cennych pod względem przyrodniczym dotychczas nie objętych ochroną prawną, obowiązuje zasada dopuszczenia gospodarczego (np. rekreacyjno – turystycznego, rolniczego, leśnego) wykorzystania terenów w zakresie który nie spowoduje zniszczenia cennych siedlisk przyrodniczych i istotnego zubożenia bioróżnorodności oraz jest neutralny dla walorów krajobrazowych;
- każdorazowo należy dbać o zachowanie walorów przyrodniczych terenów nie objętych dotychczas ochroną prawną, wskazywanych w opracowaniach waloryzacyjnych lub ekofizjograficznych jako "cenne przyrodniczo"; przy sporządzaniu planu miejscowego należy uszczegóławiać (precyzować) zasięg obszarów cennych przyrodniczo oraz przedmiot i cel ochrony, w szczególności - adekwatnie do faktycznych potrzeb oraz biorąc pod uwagę stan istniejący - ograniczać lub wykluczać zabudowę oraz sposoby użytkowania i zagospodarowania terenu, a także przeciwdziałać zmianom ukształtowania terenu oraz innym niekorzystnym wpływom degradującym wartości przyrodnicze, zwłaszcza zaburzenia warunków siedliskowych oraz niszczenie zbiorowisk roślinnych;
- zagospodarowanie terenów korytarzy ekologicznych powinno zapewniać możliwość migracji gatunków i wymiany materiału genetycznego oraz jak największy udział terenów niezabudowanych, biologicznie czynnych, m.in. w celu minimalizacji zagrożeń wodnych, w tym powodziowych, ponadto powinno zapewniać: trwałość biocenoz i zwiększanie bioróżnorodności, kształtowanie atrakcyjnego krajobrazu miasta;
- przeznaczenie lasów na cele nieleśne dopuszcza się w przypadkach niezbędnych, w tym związanych z realizacją celów publicznych, a także tworzenia warunków rekreacji i wypoczynku oraz zamieszkania ludności - pod warunkiem uzyskania niezbędnych zgód w toku opracowania miejscowego planu.

Ponadto, w celu zapewnienia skuteczniejszej ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych miasta, zakłada się zwiększenie udziału powierzchni miasta objętej stosownymi formami ochrony prawnej przyrody.

Dla zapewnienia ochrony powierzchni ziemi i gleb wprowadzono następujące zasady:

- zachowanie – w miarę możliwości - ukształtowania naturalnych form rzeźby terenu;
- ograniczenie do niezbędnego minimum przeznaczania pod zabudowę o funkcjach nierolniczych gleb o dobrej przydatności rolniczej;
- ograniczanie przeznaczania gruntów rolnych na cele nierolnicze, poprzez wykorzystywanie w pierwszej kolejności rezerw terenów w obrębie istniejących obszarów zwartej zabudowy;
- ograniczenie zmian ukształtowania terenów w ciągach dolin oraz cennych pod względem przyrodniczo - krajobrazowym.

Ponadto ustala się, że na terenach o naturalnie niekorzystnych warunkach budowlanych w dnach dolin i na ich zboczach oraz dla gruntów antropogenicznych o znacznej miąższości, o niekorzystnych właściwościach podłoża budowlanego, posadowienie obiektów budowlanych wymaga rozpoznania warunków gruntowych.

Dla zapewnienia ochrony wód wprowadzono następujące zasady:

- w planach miejscowych należy uwzględniać granice zbiorników wód podziemnych oraz strefy ochronne ujęć wód, uwzględnić – z chwilą ustanowienia przez dyrektora regionalnego zarządu

gospodarki wodnej w drodze aktu prawa miejscowego – granice obszaru ochronnego zbiornika nr 326 oraz zakazy, nakazy i ograniczenia obowiązujące w obrębie obszaru ochronnego;

- wody podziemne i obszary ich zasilania podlegają ochronie, polegającej w szczególności na zmniejszaniu ryzyka zanieczyszczenia wód poprzez ograniczenie oddziaływania na obszary ich zasilania oraz na utrzymywaniu równowagi zasobów tych wód; z zasady, w rejonach zasilania obszarów o najwyższych zasobach wód podziemnych oraz o wysokim stopniu zagrożenia przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni do warstw wodonośnych należy: zapewnić – w obszarze aglomeracji (w rozumieniu ustawy Prawo wodne) – pełną obsługę nieruchomości systemem kanalizacji służącym do zbiorowego odprowadzania ścieków (ograniczać możliwość budowy przydomowych oczyszczalni ścieków, a na terenach o płytko zalegających wodach gruntowych – wykluczać ich stosowanie), unikać lokalizacji przedsięwzięć mogących stanowić znaczące zagrożenie dla jakości wód powierzchniowych i podziemnych oraz ograniczyć przyrost powierzchni szczelnych poprzez utrzymanie dużych powierzchni terenów w pełni biologicznie czynnych i zapewnienie wysokiego udziału powierzchni biologicznie czynnej na obszarach przeznaczonych do trwałego zainwestowania;
- ochronę przed zabudową i wykorzystanie naturalnych zagłębień terenu i terenów podmokłych, istniejących stawów do zwiększenia małej retencji wodnej;
- w planach miejscowych należy dążyć do ograniczania zabudowy w pasie o szerokości nie mniejszej niż 5 m od linii brzegu koryta i linii brzegu wód stojących w celu zachowania biologicznej otuliny wód;
- zakaz stosowania rozwiązań technicznych, które mogłyby powodować przedostawanie się nieoczyszczonych ścieków do wód powierzchniowych lub do ziemi oraz nakaz podczyszczania do wymaganych parametrów wód opadowych i roztopowych z powierzchni zanieczyszczonych o trwałej nawierzchni (jezdni, parkingów i placów) przed ich odprowadzaniem do kanalizacji, wód powierzchniowych lub ziemi);
- zapewnienie ochrony powierzchniowych wód stojących (stawów i zalewisk) pełniących funkcje rekreacyjne i/lub mających duże znaczenie przyrodnicze; w szczególności ochrona ta powinna dotyczyć, kompleksu stawów "Bałtyk" - „Adriatyk” - „Pacyfik” w Parku Lisiniec.

Dla zapewnienia ochrony powietrza wprowadzono następujące zasady:

- należy kształtować korzystne warunki przewietrzania terenów zabudowanych, w szczególności poprzez odpowiednie usytuowanie zabudowy oraz relacje terenów zabudowanych i niezabudowanych - w tym terenów zieleni wysokiej i niskiej - sprzyjające lokalnej cyrkulacji mas powietrza i chroniące przestrzenie publiczne przed uciążliwymi wiatrami;
- działania służące poprawie jakości powietrza na terenie miasta powinny polegać w szczególności na: stosowaniu niskopopiołowych i niskoemisyjnych paliw w gospodarstwach domowych, gospodarce komunalnej i w małych instalacjach spalania, termomodernizacjach budynków, zwiększeniu wykorzystania energii odnawialnej dla celów grzewczych oraz wytwarzania ciepłej wody użytkowej, ograniczaniu stosowania materiałów pyłących (żużli energetycznych i innych odpadów) do utwardzania nawierzchni dróg i parkingów, ograniczaniu korzystania z samochodów poprzez rozwój transportu zbiorowego, wprowadzaniu pasów zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu, celem ograniczenia oddziaływania pyłów i innych zanieczyszczeń;

- w planach miejscowych należy tworzyć odpowiednie warunki umożliwiające rozbudowę sieci energetycznych, w szczególności ciepłowniczych i gazowniczych, a także wykorzystanie energii odnawialnej.

Dla zapewnienia ochrony przed hałasem oraz promieniowaniem elektromagnetycznym wprowadzono następujące zasady:

- przyjmowanie ustaleń i rozwiązań przestrzennych, które wykluczą lub zminimalizują zagrożenia związane z emisją ponadnormatywnych poziomów hałasu, uwzględniając standardy akustyczne odpowiadające terenom w stosunku do których odnoszą się dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku (tereny związane ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży, tereny domów opieki społecznej i szpitali, zabudowy jednorodzinnej, wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego, zabudowy mieszkaniowo - usługowej oraz tereny rekreacyjno – wypoczynkowe);
- podstawowym kierunkiem ochrony klimatu akustycznego miasta powinno być stosowanie rozwiązań ograniczających emisję hałasu ze źródeł punktowych i liniowych, m. in. poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań technicznych, oddalanie nowych źródeł hałasu od zabudowy wymagającej ochrony akustycznej, ekranowanie źródeł hałasu zabudową nie wymagającą ochrony akustycznej; ponadto należy ograniczać wyznaczenie nowych terenów pod zabudowę mieszkaniową na obszarach szczególnie narażonych na hałas komunikacyjny (zwłaszcza w zasięgu oddziaływania drogi krajowej nr 1 i planowanej autostrady A1, innych dróg wyższych klas oraz linii kolejowych) oraz hałas wynikający z prowadzonej działalności gospodarczej, w szczególności terenów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie tych źródeł hałasu;
- w obszarach występowania przekroczeń dopuszczalnego poziomu hałasu komunikacyjnego nową zabudowę wymagającą ochrony akustycznej można lokalizować pod warunkiem zastosowania rozwiązań zapewniających uzyskanie w pomieszczeniach przeznaczonych na pobyt ludzi natężenia hałasu nie przekraczającego wymaganych norm;
- w przeznaczaniu terenów pod zabudowę produkcyjno - usługową i w określaniu dopuszczalnych rodzajów działalności produkcyjnych i usługowych należy uwzględniać sąsiedztwo terenów lub funkcji chronionych przed hałasem;
- możliwości sytuowania instalacji wytwarzających pola elektromagnetyczne powinny być uzależnione od zasięgu ponadnormatywnego ich oddziaływania, uwzględniając dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych, w stosunku do terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową oraz miejsc dostępnych dla ludności; sytuowanie tych instalacji powinno umożliwić docelowe wykorzystanie terenu zgodnie z kierunkami określonymi w studium;
- w przypadku sporządzania planu miejscowego dla terenów w sąsiedztwie linii elektroenergetycznych najwyższych napięć należy uwzględnić warunki zagospodarowania gruntów w odległości do 40 m od osi linii elektroenergetycznej najwyższych napięć. Należy także unikać przeznaczania pod zabudowę terenów pod liniami elektroenergetycznymi oraz wzdłuż ich przebiegu, przyjmując (stosownie do potrzeb) bezpieczne szerokości pasów technologicznych, zapewniające ochronę przed promieniowaniem elektromagnetycznym oraz z uwagi na zagrożenie wynikające z zerwania przewodów w razie awarii;
- zasięg ponadnormatywnego oddziaływania lokalizowanych instalacji radiokomunikacyjnych, w tym stacji bazowych telefonii komórkowej, ustalony z uwzględnieniem istniejącego tła elektromagnetycznego, nie może powodować kolizji z istniejącym zagospodarowaniem terenów

oraz stwarzać ograniczeń w zagospodarowaniu terenów wokół tych instalacji, na których mogą być wznoszone obiekty przeznaczone na pobyt ludzi.

Dla zapewnienia ochrony przeciwpowodziowej wprowadzono następujące zasady:

- w planach miejscowych, które można sporządzić dla obszarów szczególnego zagrożenia powodzią, należy uwzględnić zakazy obowiązujące w ich obrębie, określone w ustawie Prawo wodne, w tym zakaz budowy obiektów budowlanych, z wyjątkiem dróg rowerowych i szlaków pieszych, a także zakaz zmiany ukształtowania terenu; dotyczy to w szczególności terenów (działek budowlanych) przeznaczonych pod zabudowę w planach miejscowych, dotychczas niezabudowanych, dla których można ustalić inne niż związane z budową obiektów budowlanych przeznaczenie terenu do czasu ograniczenia stopnia zagrożenia powodziowego, w tym w wyniku działań technicznych w zakresie infrastruktury przeciwpowodziowej; w stosunku do terenów zabudowanych i zainwestowanych, położonych na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią – ustalić dopuszczalny zakres robót budowlanych związanych z możliwością użytkowania i modernizacji zabudowy;
- W planach miejscowych należy uwzględniać uwarunkowania wynikające z zagrożenia zalaniem doliny Warty w wyniku zniszczenia zapory Zbiornika Poraj.

Jako konkretne rozwiązanie mające na celu kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko zaproponowano w przypadku terenu nr 6 (patrz mapa i tab. nr 7), gdzie doszło do zawężenia międzynarodowego korytarza spójności obszarów chronionych „Częstochowski”, wprowadzenie dla gruntów po zlikwidowanej linii kolejowej oznaczenia „ZR” (obszar zieleni rekreacyjnej). Pozwala to na poszerzenie do strony wschodniej korytarza ekologicznego o ok. 70 m. Należy jednocześnie podkreślić, że teren nr 6 został już odcięty od doliny Konopki nowo wybudowaną drogą klasy głównej. Z kolei w przypadku lokalnego korytarza ekologicznego „Dolina Stradomki” niekorzystny wpływ na środowisko może się wiązać z potencjalną zabudową terenu nr 5 o powierzchni 1,4 ha. Jednocześnie rezygnuje się z zabudowy części innych terenów położonych w dolinie Stradomki (5,9 ha).

IX. PROPONOWANE METODY ANALIZY SKUTKÓW REALIZACJI POSTANOWIEŃ PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

W związku z tym, że realizacja studium następuje poprzez sporządzanie planów miejscowych zawierających ustalenia zgodne z ocenianym dokumentem (i wydawanych na ich podstawie decyzji o pozwoleniu na budowę), skutki realizacji projektu studium wyrażać się będą we wpływie na środowisko konkretnych inwestycji, dla których studium wyznacza ogólne ramy. Ocenę skutków realizacji studium należy przeprowadzać poprzez zbadanie wpływu na środowisko miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w trybie art. 32 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym („w celu oceny aktualności studium [...] prezydent miasta dokonuje analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy [...]"). Ocena aktualności studium i analiza powinna być dokonywana nie rzadziej niż raz na cztery lata, co najmniej raz w trakcie kadencji rady gminy (art. 32 ust. 2 cyt. ustawy).

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym narzuca obowiązek sporządzania planów miejscowych w zgodności ze studium, co powinno zapewnić respektowanie w prawie miejscowym polityki przestrzennej, określonej w ocenianym dokumencie. Niemniej, w trakcie analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym (obejmującej również ocenę aktualności planów miejscowych), należy skontrolować skuteczność realizacji dokumentu poprzez zbadanie stopnia zgodności planów miejscowych z ustaleniami studium w zakresie:

- wykorzystania przestrzeni (zasięgu terenów o różnym przeznaczeniu lub o różnych zasadach zagospodarowania, w szczególności terenów przeznaczonych pod zabudowę);
- szczegółowego przeznaczenia terenów, zwłaszcza w zakresie dopuszczalnych funkcji usługowych i produkcyjnych;
- parametrów i wskaźników urbanistycznych (dopuszczalna intensywność i powierzchnia zabudowy, minimalny udział terenu biologicznie czynnego, wysokość zabudowy);
- zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego (nakazy, zakazy, dopuszczenia i ograniczenia w zagospodarowaniu terenów wynikające z potrzeb ochrony środowiska, o których mowa w szczególności w art. 72 i art. 73 ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz ustaleń określonych dla form ochrony przyrody); w szczególności należy skontrolować stosowanie zasad dotyczących: ochrony zdrowia ludzi przed hałasem, właściwego rozdzielania funkcji mieszkaniowych od funkcji uciążliwych dla środowiska zamieszkania, rozwiązań chroniących grunt i wody powierzchniowe przed zanieczyszczeniem oraz służących poprawie stanu sanitarnego atmosfery;
- zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- granic i sposobów zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów (innych niż ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym), w tym terenów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi;
- szczególnych warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczeń w ich użytkowaniu, w tym dotyczących zakazu zabudowy (kontrola respektowania zakazu zabudowy na obszarach wyłączonych spod zabudowy);
- zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.

W dłuższej perspektywie należy dokonać oceny skutków realizacji studium wykorzystując niektóre wskaźniki dotyczące, m.in., powierzchni terenów zieleni urządzonej, liczby mieszkańców objętych systemem kanalizacji, czy miejsc parkingowych. Analizę zgodności wykorzystania

przestrzeni należy dokonać metodami GIS, wykorzystując w tym celu aktualne mapy zasadnicze i zdjęcia lotnicze.

W ocenach innych zagadnień, w tym zgodności ze standardami emisji do środowiska, należy korzystać z wyników monitoringu poszczególnych elementów środowiska Państwowego Monitoringu Środowiska oraz informacji o korzystaniu ze środowiska i pomiarów wymaganych przepisami dotyczącymi ochrony środowiska, w tym pomiarów dokonywanych przez przedsiębiorców prowadzących instalacje oraz zarządzających terenami, w tym drogami i liniami kolejowymi.

W razie stwierdzenia potencjalnego wystąpienia negatywnego oddziaływania na środowisko organ ochrony środowiska powinien zobowiązać podmiot korzystający ze środowiska do sporządzenia i przedłożenia przeglądu ekologicznego, zgodnie z przepisami ustawy - Prawo ochrony środowiska. W przypadku wystąpienia szkód w środowisku lub niedopełnienia przez podmiot korzystający ze środowiska przepisów o ochronie środowiska, należy zastosować adekwatne środki, przewidziane w przywołanej ustawie, z uwzględnieniem przepisów ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie.

X. STRESZCZENIE W JĘZYKU NIESPECJALISTYCZNYM

Prognoza oddziaływania na środowisko dotyczy projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Częstochowy, sporządzanego dla obszaru miasta w jego granicach administracyjnych, zgodnie z Uchwałą Nr 123.XIII.2015 Rady Miasta Częstochowy z dnia 2 lipca 2015 r.

Studium jest obowiązkowym dokumentem planistycznym, sporządzanym na podstawie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Studium określa politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego. Pomimo, że nie stanowi prawa miejscowego, jest dokumentem nadrzędnym w stosunku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (określających przeznaczenie terenu), których ustalenia muszą być zgodne ze studium. Z kolei, polityka przestrzenna, określana w studium, musi kierować się nadrzędnymi zasadami zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego, w tym poprzez planowanie i lokalizowanie nowej zabudowy w pierwszej kolejności na obszarach już zagospodarowanych.

Projekt studium składa się z wymaganych prawem dwóch zasadniczych elementów: z części określającej uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego (w formie tekstowej i graficznej), w tym bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę oraz z części dotyczącej polityki przestrzennej gminy (ustalenia określające kierunki zagospodarowania przestrzennego, obejmujące tekst i rysunek studium w skali 1:10 000).

Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, determinujące politykę przestrzenną, obejmują szeroki wachlarz zagadnień, dotyczących m.in. stanu poszczególnych komponentów środowiska. Szczególne znaczenie ma określenie potrzeb i możliwości rozwoju miasta, w tym konieczności (możliwości) rozwoju zabudowy na nowych obszarach.

Projekt studium został sporządzony przy uwzględnieniu Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju KPZK 2030, Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ i zadań o znaczeniu ponadlokalnym zapisanych w tym planie.

Prognozę oddziaływania na środowisko projektu studium sporządzono zgodnie z przepisami art. 51 i 52 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Zgodnie z art. 53 tej ustawy zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie został uzgodniony z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Katowicach oraz z Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w Częstochowie.

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu studium zawiera następujące zasadnicze elementy: (1) charakterystykę i ocenę stanu środowiska (w podziale na podstawowe elementy środowiska) wraz z określeniem głównych problemów ochrony środowiska na obszarze gminy, w tym istotnych z punktu widzenia projektu studium oraz prognozowanych zmian w środowisku w przypadku braku realizacji projektu studium; (2) część prognostyczną, zawierającą ocenę skutków realizacji projektowanych ustaleń polityki przestrzennej na poszczególne komponenty środowiska, w tym na zdrowie ludzi, z uwzględnieniem wpływów skumulowanych (wzajemnych oddziaływań poszczególnych elementów środowiska), a także: ocenę projektowanego dokumentu pod względem stopnia uwzględnienia zasad określonych w dokumentach rangi międzynarodowej i krajowej,

proponowane działania ograniczające potencjalny negatywny wpływ skutków realizacji projektu studium na środowisko oraz sposoby monitorowania realizacji projektu studium.

W pierwszej części opracowania oceniono cechy i aktualny stan środowiska na terenach objętych projektem (w granicach Częstochowy) z uwzględnieniem otoczenia miasta. Z oceny tej wynikają główne uwarunkowania, jakie wpływają na rozwiązania planistyczne, w tym ograniczenia zagospodarowania przestrzennego. Stanowi to kontekst, w jakim oceniono wpływ ustaleń studium na szeroko rozumiane środowisko.

Budowa geologiczna i ukształtowanie terenu tylko miejscami stwarzają przeszkodę w zagospodarowaniu terenu. Dotyczy to zwłaszcza skarp hałd pogórnich i kamieniołomów oraz niektórych innych gruntów nasypanych, stromych zboczy dolin oraz niektórych silnie nachylonych stoków. Do innego rodzaju utrudnień lub ograniczeń w zagospodarowaniu i zabudowie terenów należą niekorzystne warunki podłoża budowlanego – naturalne (głównie w dnach dolin rzecznych) lub wynikające z działalności człowieka. Na terenie miasta znajdują się liczne złoża kopalin (iłów ceramiki budowlanej i piasków), część z nich jest eksploatowana.

Jakość gleb na terenie miasta jest ogólnie niska. Lepsze gleby występują głównie w rejonie Rząsaw (znaczny udział III klasy bonitacyjnej). W tej części pola są też przeważnie uprawiane. Na pozostałym obszarze miasta przeważają odłogi. Niektóre kompleksy rolne są nadmiernie zanieczyszczone metalami ciężkimi (Żabiniec, Kiedrzyń, Kawodrza, Mirów) lub zawadzone albo przekształcone mechanicznie (Gnaszyn, Kawodrza, Liszka, Dźbów, Kuźnica).

Warunki mikroklimatyczne na większości obszaru są przeciętne. Najmniej korzystne warunki występują w dolinach. Tereny te cechuje zagrożenie częstymi mgłami oraz przymrozkami. Zimą mogą się tu koncentrować zanieczyszczenia w powietrzu.

Obszar opracowania znajduje się w dorzeczu Warty, przepływającej przez miasto. Przez miasto przepływają jeszcze dwie rzeki: Stradomka (lewobrzeżny dopływ warty) i Konopka (uchodzi do Stradomki), a ponadto liczne mniejsze ciek. Sieć rzeczna w Częstochowie jest nierównomiernie rozwinięta. Obszary położone na Wyżynie Wieluńskiej i Częstochowskiej (północna i wschodnia część miasta) nie mają, poza Wartą, stałych cieków. Ogólnie stopień przeobrażeń antropogenicznych koryt cieków, jest umiarkowany. Ciek posiadają na ogół dość dobrze rozwiniętą obudowę biologiczną.

Jakość wód płynących jest niedostateczna, chociaż ulega stopniowej poprawie. Plan gospodarowania wodami wskazuje cele środowiskowe dla JCWP (jednolitych części wód powierzchniowych), którymi są osiągnięcie stanu lub potencjału ekologicznego dobrego oraz stanu chemicznego dobrego. Ze względu na brak możliwości technicznych zakłada przedłużenie osiągnięcia celów środowiskowych do 2021 dla Kocinki, Warty i Kucelinki oraz do 2027 dla Stradomki.

Wody stojące w Częstochowie reprezentowane są głównie przez sztuczne zbiorniki wodne: zbiorniki wód przemysłowych, glinianki, a ponadto przez płytkie rozlewiska w strefie dawnego górnictwa rud żelaza oraz starorzecza w dolinie Warty.

Pod obszarem miasta znajdują się duże zasoby wód podziemnych, zgromadzone głównie w przestrzeniach skalnych jury, będące źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców. Zretencjonowane są w Głównych Zbiornikach Wód Podziemnych (GZWP) nr 325 Częstochowa (W) i 326 Częstochowa (E).

Na terenie miasta znajdują się ujęcia wód podziemnych służących jako:

- źródło zbiorowego zaopatrzenia ludzi w wodę pitną – Mirów (jako część ujęcia Srocko-Olsztyn - rejon Częstochowa), Wielki Bór i Rząsawa,
- odwodnieniowe (ujęcie Zawodzie)

Ujęcia wód podziemnych „Srocko–Olsztyn” oraz „Wielki Bór” posiadają, oprócz stref ochrony bezpośredniej, strefy ochrony pośredniej (obejmujące strefy zasilania ujęć), w granicach których obowiązują ograniczenia w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów.

Środowisko przyrodnicze Częstochowy charakteryzuje się dużym bogactwem, co jest udokumentowane w opracowanej w 2009 r. w waloryzacji przyrodniczej miasta. Najcenniejsze walory przyrodnicze zlokalizowane są na peryferiach miasta, przy większej ich koncentracji we wschodniej, a nieco mniejszym bogactwie, podyktowanym słabym zróżnicowaniem siedliskowym, w części zachodniej.

Na różnorodność biologiczną miasta składają się liczne siedliska oraz zróżnicowana flora i fauna. Wśród siedlisk przyrodniczych na szczególną uwagę zasługują zbiorowiska leśne, zwłaszcza grądy i łągi, a ponadto łąki, murawy, szuwały, torfowiska niskie i przejściowe oraz zbiorowiska wodne. W granicach miasta wytypowano ponad 60 obszarów cennych przyrodniczo. Tylko 4 obszary podlegają ochronie prawnej: Park Krajobrazowy Orlich Gniazd oraz obszary Natura 2000 - Ostoja Olsztyńsko - Mirowska (PLH240015), Przełom Warty koło Mstowa (PLH240026), Walaszczyki w Częstochowie (PLH240028). Ochronie prawnej podlegają też 403 drzewa w formie 19 pomników przyrody.

Dla obszaru Parku Krajobrazowego Orlich Gniazd obowiązuje plan ochrony, a dla obszaru Natura 2000 Walaszczyki w Częstochowie (PLH240028) plan zadań ochronnych. Dokumenty te wprowadzają ograniczenia w zagospodarowaniu i użytkowaniu terenów.

Ważnym elementem środowiska przyrodniczego gminy jest sieć powiązań przyrodniczych (korytarze ekologiczne) wykorzystujące w dużym stopniu doliny rzeczne. Przez miasto przebiegają m.in. regionalne korytarze ekologiczne: ichtologiczne (dla ryb), herpetologiczne (dla płazów), ornitologiczne (ptasie), teriologiczne (dla ssaków kopytnych) oraz korytarze spójności obszarów chronionych.

W Częstochowie występują liczne zagrożenia naturalne i antropogeniczne. Najważniejsze z nich to zagrożenie powodziowe i zagrożenie ponadnormatywnym hałasem. Zagrożenie powodziowe występuje głównie w dolinach Warty i Stradomki, natomiast zagrożenie hałasem wzdłuż głównych dróg i linii kolejowych.

Do podstawowych problemów ochrony środowiska należą: zagrożenie dla wartościowych przyrodniczo siedlisk, zagrożenie dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych, zwłaszcza regionalnych korytarzy spójności obszarów chronionych, słaba jakość powietrza, presja na wody (jakość, jakość zasoby i sieć hydrograficzna), utrata potencjału użytkowego gleb (degradacja przez przemysł, zabudowa kompleksów rolnych), wyłączenie gruntów z produkcji leśnej, zagrożenie powodziowe, hałas komunikacyjny i przemysłowy.

Na obszarze miasta występują obszary sieci Natura 2000. Projekt studium wprowadza kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego niekolidujące z przedmiotami ochrony na obszarach Natura 2000. Uwzględnia również zalecenia planu zadań ochronnych przyjętego dla obszaru „Walaszczyki w Częstochowie”. W związku z tym nie wystąpi znaczące oddziaływanie na cele i przedmiot ochrony oraz integralność obszarów Natura 2000.

W dalszej części oceniono wpływ ustaleń studium na poszczególne komponenty środowiska, w tym zgodność ustaleń studium z aktami prawnymi regulującymi zasady korzystania ze środowiska.

Ustalono, że brak realizacji projektowanego dokumentu nie wpłynie istotnie na poziom presji na środowisko. Negatywne oddziaływanie na środowisko ustaleń studium będzie ogólnie niewielkie. W wyniku jego przyjęcia może się zmniejszyć skala urbanizacji gminy, a przede wszystkim zmniejszy się rozpraszanie zabudowy. Rozwój może być bardziej zrównoważony. Projektowany dokument zawiera bardziej aktualne uwarunkowania z zakresu ochrony środowiska i szereg korzystnych zapisów sprzyjających poprawie stanu środowiska. Uwzględnia również najnowsze programy i strategie formułujące cele w tym zakresie.

Oceniając wpływ na ludzi stwierdza się, że ustalenia studium nie powinny wpłynąć znacząco na zwiększenie zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa ludności. Najistotniejsze zagrożenia mogą być związane z imisją hałasu oraz z zagrożeniami wodnymi (powódź, zalewanie wodami opadowymi). Potencjalne konflikty i zagrożenia powinny być minimalizowane poprzez respektowanie zapisów studium, z zakresu ochrony środowiska i zasad rozwoju infrastruktury technicznej, w planach miejscowych.

Oceniając wpływ na rośliny, zwierzęta i bioróżnorodność zwraca się uwagę na fakt, że zajmowane pod zabudowę obszary cechują się na ogół niskimi lub przeciętnymi walorami przyrodniczymi. W zakresie ochrony przyrody uwzględniono tereny objęte ochroną prawną oraz proponowane w różnych opracowaniach (waloryzacyjnych, ekofizjograficznych) do ochrony prawnej w różnej formie oraz inne tereny o ponadprzeciętnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, w tym korytarze ekologiczne. Generalnie wykluczono wobec tych terenów kierunki zagospodarowania stojące w sprzeczności z wartościami przyrodniczymi; w niektórych przypadkach dopuszczono jako możliwe, nienaruszające tych wartości, ekstensywne wykorzystanie tych terenów na cele rekreacyjne. W wielu przypadkach ustalenia projektowanego studium są korzystniejsze dla ochrony tych terenów, w stosunku do obowiązującego dokumentu. Negatywny wpływ zmian ustaleń studium na funkcjonowanie korytarzy ekologicznych jest niewielki. Polityka przestrzenna może skutkować zawężeniem regionalnego korytarza ekologicznego (korytarz spójności obszarów chronionych „Częstochowski”).

Oceniając wpływ na wody zwraca się uwagę na możliwy wzrost ilości odprowadzanych ścieków, w powiązaniu z planowanym rozwojem zabudowy. Przeciwdziałanie zagrożeniom dla wód, będzie polegać przede wszystkim na rozbudowie systemu odprowadzania ścieków. W obszarze zasilania Głównych Zbiorników Wód Podziemnych kierunki zagospodarowania terenu przyjęte w studium nie powinny powodować presji na jakość wód. Zwraca się również uwagę na działania związane z koniecznością budowy systemu małej retencji.

Projekt studium nie przewiduje znaczącego przyrostu nowych terenów inwestycyjnych, który mógłby skutkować istotnym zwiększeniem emisji zanieczyszczeń do atmosfery w skali miasta. Występują jednak znaczne rezerwy terenów przewidzianych wcześniej do zabudowy, co może skutkować wzrostem ilości źródeł zanieczyszczeń, zwłaszcza niskiej emisji. Przy założeniu, że zaspokajanie potrzeb cieplnych zabudowy będzie oparte o stosowanie systemów wykorzystujących odnawialne źródła energii, systemy oparte na spalaniu paliw w urządzeniach o wysokiej sprawności lub zasilane energią elektryczną oraz założeniu sukcesywnej wymiany istniejących niskosprawnych kotłów węglowych, wpływ nowych źródeł zanieczyszczeń nie powinien wpłynąć na pogorszenie jakości powietrza.

Prognozowany wpływ na powierzchnię ziemi wiąże się głównie ze zmianami w ukształtowaniu (rzeźbie) terenu i przekształceniami pokrywy glebowej związanymi z procesem zabudowy terenu. Procesy budowlane będą się odbywać przeważnie na gruntach stanowiących użytki rolne (głównie niskich klas bonitacyjnych) lub nieużytkach. W części przypadków przekształceniom będą podlegały również gleby III klasy bonitacyjnej. Niekorzystny wpływ może dotyczyć zwłaszcza inwestycji realizowanych w rejonie dolin oraz przekroczenia dolin przez obiekty infrastrukturalne i drogowe, zwłaszcza w sytuacji zawężania dolin poprzez wszelkie niwelujące prace ziemne (nadsypywanie gruntu). Projekt studium w większości przypadków nie zawiera jednak rozwiązań zagrażających dolinom. Nie przewiduje się zasadniczo możliwości wprowadzania nowej zabudowy (oprócz terenów wyznaczonych w obowiązujących dokumentach planistycznych) w obrębie den dolin, z wyjątkiem możliwości urządzania terenów zieleni lub w ograniczonym zakresie - sportu i rekreacji (o ekstensywnym charakterze).

Większość zmian kierunków zagospodarowania terenu nie wpłynie istotnie na krajobraz, gdyż nowe funkcje (mieszkaniowe, usługowe i produkcyjne) wprowadzać się będą w obrębie mało wartościowego krajobrazu kulturowego lub będą stanowić tylko drobne uzupełnienie istniejącego układu urbanistycznego. Istotniejszy wpływ na krajobraz może wystąpić w południowo-zachodniej i zachodniej części miasta, gdzie duża część terenów rolnych może ulec przekształceniu w kierunku funkcji produkcyjno-usługowych, co wraz z pojawieniem się autostrady A1 może sprawić, że krajobraz będzie mniej harmonijny niż dotychczas.

Studium w pełni uwzględnia lokalizację obiektów i obszarów zabytkowych na terenie miasta i ich specyfikę, wskazuje na potrzebę ich ochrony zgodnie z przepisami dotyczącymi tej problematyki oraz określa podstawowe zasady ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Projekt studium zawiera liczne ustalenia mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko. Dotyczą one obszarów o wiodącej funkcji przyrodniczo-krajobrazowej i rolniczo-leśnej, ochrony powierzchni ziemi i gleb, ochrony wód, ochrony powietrza, ochrony przed hałasem oraz promieniowaniem elektromagnetycznym, a także ochrony przeciwpowodziowej.

BIURO ROZWOJU REGIONU SP. Z O.O.
W KATOWICACH
Kierownik tematu: Wiesław Konieczny